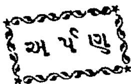
અ. સૌ. સ્વર્ગસ્થ કસ્તુરબાઈ

[તે શેઠ છોટાલાલ કેશવજીના ધર્મપત્ની]

'શ્રી જંબુસ્વામી ચરિત્ર' પુસ્તકની અર્પણપત્રિકા વઢવાણ કેમ્પ નિવાસી (મૂળ કાનીયાડ–બોટાદ, મુંબાઈ) શેઠ છોટાલાલ કેશવજીને આપતાં અમને ગૌરવ થાય છે. તેનું કારણ એ છે કે શેઠ છોટાલાલ કેશવજીની ધાર્મિક કાર્યો પ્રત્યેની અભિરુચિ, ઉદારતા અને ધાર્મિક સાહિત્ય પ્રકાશનકાર્ય પ્રત્યેનો પ્રેમ : એ ગુણોથી સહેજે હરકોઈને આનંદ થાય જ.

તેમના પિતાશ્રી થાણામાં શીરેસ્તદાર હતા અને ધર્મની લાગણીવાળા હતા. શેઠ છોટાલાલભાઈનો જન્મ સોનગઢ પાસે દાદા ગામમાં સંવત ૧૯૩૫ના અશાડ વદ ૧૪ ગુરૂવારે થયો હતો. તેમના પિતાશ્રી તેમને બે વરસના મૂકીને દેવગત થયા હતા. તેઓ વળા પાસે રાજપરમાં તેમના મામાને ત્યાં ગુજરાતી બે ચોપડી શીખ્યા પછી કાનીયાડ આવ્યા. ત્યાં ભણવાનું સાધન ન હોવાથી, છોટાલાલ શેઠ તથા તેમના નાના ભાઈ છગનલાલને લઈને તેમના માતુશ્રી પુરી બાઈ પાલીતાણામાં મકાન ભાડે લઈને શાળામાં દાખલ કર્યા ત્યાં સાત ગુજરાતી પાસ થઈને સં. ૧૯૫૦માં શ્રી. છોટાલાલભાઈ ધંધાર્થે મુંબાઈ ગયા. ત્યાં નોકરીથી શરૂઆત કરી. તે પછી મુકાદમી તથા ક્લીયરીંગ એજન્ટ તરીકે ઓફિસ કરીને કામ કરવા માંડયું. તેમાં કેટલીક વખતે પૈસાની મુશ્કેલી પણ આવેલી. એક વખતે સ્ટેન્ડર્ડ ઓઈલ કું. ઓફ ન્યુ યોર્કનું ગ્યાસતેલ કિનારે લાવવાનો કોન્ટ્રાક્ટ લીધેલો. અચાનક વરસાદ પડવાથી ભારે મુશ્કેલી ઉભી થઈ. આ એક જ આગ... તેમને રૂ. ૨૦ હજારની ખોટ સહન કરવી પડેલી. ... કોન્ટ્રાક્ટનું કામ પૂરૂં કરવાનું, તેથી સ્ટીમર પરથી જે માલ ઉતા...

માટે મછવાના ભાડા વધી ગયાં તેથી ૯ મછવા નવા ખરીદ કરી કોન્ટ્રાક્ટનું કામ પાર ઉતાર્યું. આ રીતે આ ધંધાની ખોટ તેઓએ ઇમ્પોર્ટ ખાતા દ્વારા પૂરી કરી.

શેઠશ્રીને ધર્મની શ્રદ્ધા મૂળથી જ ઘણી સારી હતી. મુંબાઈમાં ચીંચપોકલીમાં ધર્મસ્થાનક હતું. ત્યાં જવા આવવામાં લોકોને ભારે મુશ્કેલી પડતી. એટલે ગામમાં કોઈ સ્થાનક લઈ સાધુમુનિરાજનું ચાતુર્માસ કરાવવાની વાત થઈ. પરન્તુ અન્ય સ્થળ માટે સંઘના શેઠીયાઓ કબુલ થયા નહિ. તેથી શેઠ છોટાલાલભાઈ તથા કેટલાક આગેવાન બંધુઓએ જુની હનુમાન ગલીમાં શેઠ મંગળદાસ નથુભાઈની વાડી ભાડે લઈને સંવત ૧૯૬૧માં ઋષિ સંપ્રદાયના પૂજ્ય શ્રી અમોલખ ઋષિજી મ. નું ચાતુર્માસ કરાવ્યું. શ્રી સંઘના સહકારથી શેઠશ્રીએ રત્નચિંતામણી સ્થા. જૈન મિત્ર મંડળ તથા જૈનશાળા ખુલ્લી મૂકવાના કાર્યમાં અગ્રભાગ લીધેલો. આ સંસ્થાઓ આજે મુંબાઈ તથા ઘાટકોપર ખાતે સારા પાયા પર ચાલે છે. શેઠશ્રી આ સંસ્થાના પ્રારંભિક મેમ્બરો હતા. જૈનશાળામાં હાજરી કમ થતી હોવાથી સાથે વ્યાવહારિક કેળવણીની શાળા નેશનલ ઇંગ્લીશ સ્કૂલ ([illegible]) સાથે કરી.

શના આગારે, ૮૪ ઉપવાસ કરેલા તથા એક દક્ષિણી બાઇએ ૩૦ પવાસ કરેલા, તેનો વરઘોડો જુની હનુમાન ગલીના ઉપાશ્રયેથી ડી, ચીચપોકલી ગયો હતો. તેમાં પણ તેમણે સારી સહાય કરી હતી.

શેઠશ્રી ચીચપોકલી તથા કાંદાવાડી સ્થાનકમાં મેનેજિંગ કમીટીના મેમ્બર છે. તેમના મોટાભાઈ મલુકચંદ કેશવજી સ્થાનકના ટ્રસ્ટી હતા. તેઓશ્રી મુંબાઈ મધ્યે કરનાક બંદર પર લોખંડના સારા વેપારી તરીકે પ્રખ્યાત છે. તેઓશ્રીએ રૂા. ૫૦૦૦ શતા. પં. શ્રી રત્નચંદ્રજી જ્ઞાનમંદિર, રૂા. ૩૦૦૦ વઢવાણ કેમ્પ બોર્ડિંગ, ૫૦૦૦ કાંદાવાડી સ્થાનક, ૫૦૦ બ્યાવર સાહિત્ય પ્રચારક સમીતી, ૫૦૦ આયંબીલની ઓળી વઢવાણ કેમ્પ, ઉપરાંત ગુપ્ત દાન આદિમાં સારી રકમનો સદ્વ્યય કર્યો છે.

શેઠશ્રીને સં. ૧૯૮૪ માં લકવા થવાથી, તેઓ હવે વઢવાણ મ્પ ખાતે, સારા ખર્ચે તૈયાર કરાવેલા પોતાના મકાનમાં હે છે.

શેઠશ્રીને બીજા ત્રણ ભાઈઓ હતા, જેઓ સઘળા સ્વર્ગવાસી થયા છે. તેમના પુત્રો તથા ભત્રીજા વગેરે એક સાથે સંયુક્ત કુટુંબ તરીકે રહે છે અને ધંધો પણ પ્રેમ અને સહકારપૂર્વક બધા સાથે જ કરે છે.

શેઠશ્રીના પહેલા લગ્ન પોલારપુરમાં થયા હતા. બીજા લગ્ન પુરખામાં અને ત્રીજા લગ્ન વીરમગામમાં થયા હતા. પૂર્વના કો વિષમ યોગે તેમના ત્રણે પત્નીઓ અવસાન પામ્યાં છે. તેમનાં ઉલ્લે પત્ની શ્રીમતી પુરીબાઈ (ઉર્ફે સમજુ બાઈ) ૧૧ વર્ષ પહેલાં સ્વર્ગવાસ પામ્યા છે.

તેમના બીજા પત્ની શ્રીમતી કસ્તુરબાઇ મુંબાઇ ખાતે

બીમારી ભોગવી, સં. ૧૯૮૦ માં દેવગત થયાં છે. તેમના પિ
ગાંધી હીરાચંદ લવજીભાઈ (વુરખા) સુસંસ્કારી હોઈ, માતાપિ
તે સંસ્કારો સ્વ. કસ્તુરબેનમાં ઉતરેલા, તેથી જ તેમણે પોતાના
સ્વભાવ, પરોપકાર વૃત્તિ, ગરીબો પ્રત્યેની લાગણી, બ્યા
કુશળતા, ધર્મપ્રેમ ઇત્યાદિ ગુણો વડે શ્વસુર તથા પિતૃપક્ષ એ ન
કીર્તિ વધારી હતી. સદ્‌ગત કસ્તુરબેન પોતાની પાછળ ત્રણ પુત્રો
બે પુત્રીઓ મૂકી ગયા છે. જેઓ સઘળા ધર્મપ્રેમી અને સુસંસ્કા
છે. ત્રણે પુત્રો પિતાને ધંધામાં પૂર્ણ મદદકર્તા થઈ પડેલ છે.

આ પુસ્તક સાથે તે ગુણાનુરાગી સદ્‌ગત કસ્તુરબેન તથા હી
છોટાલાલ કેશવજીનું નામ જોડતાં અમને આનંદ થાય છે.

છગનલાલ સંઘવી

આભાર

શ્રીયુત ચંદુલાલ ડાહ્યાભાઈ શાહ
લુણસાવાડા, મોટી પોળ
અમદાવાદ

ચાલુ લડાઈના કારણે, કાગળોની અતિશય મોંઘવારીમાં મ્હારા 'સ્થાનકવાસી જૈન પત્ર'ના ૧૧ મા વર્ષના ગ્રાહકોને ભેટ શી રીતે આપવી એ મુંઝવણ રજુ કરતાં જ, જેઓએ રૂ. ૫૦ ની આર્થિક મદદ આપી, આ પુસ્તક પ્રગટ કરવામાં મ્હને પ્રોત્સાહિત બનાવ્યો છે; તે માટે હું પ્રસ્તુત સજ્જનનો (તેમની અનિચ્છા છતાં) આભાર વ્યક્ત કરું છું.

જીવણલાલ સંઘવી.

શ્રદ્ધાંજલિ

[illegible] નિવાસી શ્રી [illegible] ના સુપુત્ર (શ્રી [illegible]) ભાઈ [illegible] તથા શ્રી [illegible] ના સુપુત્ર [illegible] ના અવસાન પ્રસંગે અમે અમારો સમવેદના [illegible], તે સાથે તેમને ગુણાનુરાગી [illegible] અને તે સારૂ અમે અહિં [illegible].

ભાઈ [illegible] સં. ૧૯[illegible] ના [illegible] ૩૫ વર્ષની વયે [illegible] ૧૦ વર્ષની ઉમરે [illegible] શ્રી [illegible]

ભાઈ [illegible] વર્ષ [illegible] [illegible]

છે કે તે વાંચતાં સંસારની અસારતા સહેજે સમજાય છે; અને સમજીને જો સરળ પ્રણાલી દ્વારા સ્વાત્માને ઉચ્ચ શ્રેણિ પર મૂકવા પ્રયત્ન કરશે, તો તે અત્યંત ફળદાયી નીવડશે.

કલિકાલ સર્વજ્ઞ શ્રીમાન હેમચંદ્રાચાર્ય મહારાજે સંખ્યાબંધ ગ્રંથો લખીને સમસ્ત જૈન-જૈનેતર આલમ ઉપર અગાધ ઉપકાર કર્યો છે; અને જે સમાજની ગ્રંથસમૃદ્ધિ અલ્પ સંખ્યામાં હતી, તેને વિસ્તૃત બનાવીને આધ્યાત્મિકોને તરવા માટે અનુકૂળતા કરી આપી છે, તે માટે તે પ્રખ્યાત પરોપકારી મહાત્માનો જૈન સમાજ ખરેખર ઋણી છે. આ પુસ્તક પણ તે મહાત્માની કૃતિનો એક અંશ છે. 'ત્રિષષ્ઠી શલાકા પુરુષ ચરિત્ર' બનાવ્યા પછી તેઓએ સંસ્કૃતમાં 'પરિશિષ્ટ પર્વ' રચ્યું છે. જેમાં ૧૩ સર્ગો છે. તેમાંના પ્રથમના ચાર સર્ગોમાં આ જંબુસ્વામી ચરિત્ર પૂર્ણ થાય છે; જે પણ કથાઓના આધાર જેવું છે. તેમાં વિવિધ જાતની ૨૬ કથાઓ આવેલી છે. જેમાંની પ્રથમ પ્રસન્નચંદ્ર રાજર્ષિ અને વલ્કલચીરીની કથા ખાસ વાંચવા લાયક છે. ત્યારબાદ પ્રભવના પૂછવાથી જંબુસ્વામીએ કહેલી મધુબિંદુની, કુબેરદત્તની અને મહેશ્વરદત્તની એ ત્રણ કથાઓ, તેમજ તેમની આઠ પત્નીઓના ઉત્તર રૂપે કહેલી આઠ કથાઓ, એ બધી અત્યંત બોધદાયક અને ઉત્તમ રીતે [illegible] છે

[illegible]

માટે કેટલાક બંધુઓએ અગાઉ ગ્રાહક થઈ મ્હારાં 'જૈનસાહિત્ય-પ્રકાશન' કાર્યને ઉત્તેજન આપ્યું, તે માટે હું તે સર્વ ગ્રાહક મહાશયોનો અત્યંત આભારી છું.

આ પુસ્તક લખવામાં રા. રા. કચરાભાઈ ગોપાળદાસ તરફથી બહાર પડેલ શ્રી જંબુસ્વામી ચરિત્ર (ભાષાંતર) અને શ્રી જૈન ધર્મ પ્રસારક સભા તરફથી બહાર પડેલ શ્રી પરિશિષ્ટ પર્વ (ભાષાંતર) એ બે પુસ્તકોનો ખાસ આધાર લેવામાં આવ્યો છે. કેટલેક ઠેકાણે કઠીન શબ્દો, વાક્યો અને ભાષામાં ફેરફાર કરી, કેટલેક ઠેકાણે યથા-યોગ્ય વિવેચન કરી, સ્ત્રી, પુરૂષ અને બાળકો સૌ કોઈ સરળતાથી વાંચી શકે, તે માટે સરળ ભાષા, ટુંકા વાક્યો, પરિચિત શબ્દો અને પેરેગ્રાફો મૂકી આ પુસ્તક લખવામાં આવ્યું છે; અને તે લખવામાં ખાસ આશ્રયભૂત થનાર તે બને પુસ્તકના પ્રકાશકો રા. રા. શા કચરાભાઇ ગોપાળદાસ અને શ્રી જૈન ધર્મ પ્રસારક સભાનો હું અંતઃકરણપૂર્વક આભાર માનું છું.

ટુંકમાં આ આખુયે પુસ્તક જૈન સમાજને બોધદાયક અ
આત્મકલ્યાણના આદર્શ રૂપ છે; તો તે વાંચી પ્રત્યેક વ્યક્તિ હંસ
ચંચુવત્ સાર ગ્રહણ કરી આ પુસ્તકના ચરિત્રનાયક મહાત્મા
જંબુસ્વામીના ત્યાગ જીવનને અનુસરવા યત્કિંચિત પ્રયત્ન કરવા
પ્રેરણા પામશે, તો આ પુસ્તક બહાર પાડવાનો મ્હારો શુભા
સફળ થયો ગણાશે. કિં બહુના સુજ્ઞેષુ!

વૈશાખ શુકલ પંચમી ૧૯૯૦ પચભાઈની પો. અમદાવાદ	લી. ચતુર્વિધ શ્રી સંઘનો નમ્ર સે જીવનલાલ છગનલાલ સંઘવીના જ

બીજી આવૃત્તિની પ્રસ્તાવના

શ્રી જંબુસ્વામી ચરિત્ર નામક આ પુસ્તકની પહેલી આવૃત્તિ સં. ૧૯૯૦ માં બહાર પડી હતી, તે પછી આજે બરોબર ૧[illegible] વર્ષે તેની બીજી આવૃત્તિ બહાર પડે છે એ પરથી જૈન સમાજની સાહિત્ય પ્રિયતા કેટલી ઓછી છે તેનો સામાન્ય ખ્યાલ આવી શકશે.

જે કાંઈ કહેવા જેવું હતું તે બધું પહેલી આવૃત્તિમાં કહેવાઈ ગયું છે એટલે વાચકો આમાંની પહેલી આવૃત્તિની પ્રસ્તાવના વાંચી જશે તો પુસ્તકની ઉપયોગિતા સહજ જ જણાઈ શકશે.

છેલ્લા ઘણા વર્ષોથી આ પુસ્તક અપ્રાપ્ય બનવાથી અને વાચકોની [illegible] માંગણી થતી રહેવાથી, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] જૈન [illegible] [illegible] બીજી આવૃત્તિ [illegible] [illegible]

[illegible]

ચરમ કેવળી

શ્રી જંબુસ્વામી ચરિત્ર

શ્રીમતે વીરનાથાય સનાથાયાદ્ભુતશ્રિયા ॥
મહાનંદસરોરાજમરાલાયાર્હતે નમઃ ॥ ૧ ॥

જ્ઞાન, અતિશય આદિ અદ્‌ભુત લક્ષ્મીએ કરી સહિત, અને મહાનંદ (મોક્ષ) રૂપી સરોવરમાં રાજહંસ સમાન એવા શ્રી વીર પરમાત્માને નમસ્કાર થાઓ. (૧)

સર્વ જ્ઞાનિઓમાં મુખ્ય, સર્વ પરમેષ્ટિઓમાં મુખ્ય, અને સર્વ દેવોના અધિદેવ એવા સર્વજ્ઞ શ્રી વીરપ્રભુનું અમે ધ્યાન ધરીએ છીએ. (૨)

કલ્યાણરૂપી વૃક્ષોના ઉદ્યાન સમાન, શ્રુતરૂપી ગંગાની ઉત્પત્તિમાં હિમાચળ સમાન, અને વિશ્વના પ્રાણિયોરૂપી કમળોને વિકસ્વર કરવામાં સૂર્ય સમાન શ્રી જ્ઞાતપુત્ર મહાવીર દેવને હું વાંદું છું. (૩)

ભવ્ય પ્રાણીઓના અભ્યંતર મળને ક્ષાલન કરવામાં નિર્મળ જળ સમાન શ્રી મહાવીર સ્વામીની દેશનાની વાણી તમારું રક્ષણ કરો. (૪)

(આ ચરિત્રના આચાર્ય શ્રીમાન હેમચંદ્રાચાર્ય કહે છે કે) પ્રથમ ત્રેસઠ શલાકા પુરુષોના ચરિત્ર કહેવા માટે દશ પર્વો મે રચ્યા છે. અને હવે હું પરિશિષ્ટ પર્વ રચું છું. (૫)

[illegible]

[illegible]

વ્યંતર દેવોએ અશોક વૃક્ષ રચ્યું. તે વૃક્ષ, વાયુએ હલાવેલા પાંદડા વડે ભવ્ય પ્રાણીઓને જાણે બોલાવતું ન હોય, તેવું શોભતું હતું. પછી શરીરધારી સુમેરુ પર્વત જેવા ઉત્તમ સુવર્ણની સમાન કાંતિવાળા શ્રી પ્રભુએ પૂર્વ દ્વારે થઈને તે સમવસરણમાં પ્રવેશ કર્યો. રાજહંસ જેમ કમળ પુષ્પ ઉપર વિરાજે, તેમ અશોક વૃક્ષની નીચે દેવચ્છંદા (પીઠિકા) ઉપર શ્રી વીરપ્રભુ **નમો તીર્થસ્સ** કહીને સિંહાસન ઉપર બિરાજ્યા. એટલે ચતુર્વિધ સંઘ યથાસ્થાને બેઠો, અને ભગવાને અમૃતની વૃષ્ટિ સમાન દેશનાનો પ્રારંભ કર્યો.

એટલામાં તો, તે સ્થાનમાં રહેનારા લોકોએ તરતજ મૃગની જેમ કૂદતા કૂદતા રાજાની પાસે જઈ, તેને સ્વામી સમવસર્યાની વધામણી આપી. પ્રભુના આગમનના વૃત્તાંતરૂપી અમૃતનું પાન કરતા રાજાનું શરીર એકદમ હર્ષ વડે કદંબના ફૂલ જેવું રોમાંચિત થયું. તરત જ તે મગધ દેશના રાજા શ્રેણિકે સિંહાસન તથા પાદુકાનો ત્યાગ કરી, મનમાં શ્રી વીર પ્રભુનું ધ્યાન ધરી, પૃથ્વીતળ સુધી મસ્તક નમાવી નમન કર્યું. પ્રભુના આગમનની વધાઈ લાવનારાઓને ઈનામમાં રાજાએ ગરીબી મુક્ત કરનાર એવું અઢળક દ્રવ્ય આપ્યું. ત્યાર પછી રાજાએ જિનવંદન માટે જવા, પહેરવાના વાઘા [illegible] [illegible] અને [illegible] ક્ષીર સમુદ્રના તરંગો વડે વણ્યા હોય તેવાં ઉજ્જ્વળ બે વસ્ત્રો ધારણ કર્યાં, અને મુગટ વિગેરે ઘણાં રત્નોનાં આભૂષણો [illegible] અલંકૃત [illegible] નક્ષત્રો મધ્યે [illegible] જેમ [illegible]

[illegible]

કે જેઓના કુંભ સ્થળો નવા સિંદુર વડે રંગેલા હોવાથી તેઓ સંધ્યાકાળના વાંદળાં જેવા શોભતા હતા. પછી હસ્તીઓના ઘંટાના શબ્દ વડે ચોતરફ આકાશને પૂરી દેતો પૃથ્વીપતિ–શ્રેણિક રાજા ઉત્સુકતા સહિત તીર્થંકરને વાંદવા માટે ચાલ્યો. ગજેંદ્રોની ગર્જના, અશ્વોના અવાજો અને રથોના ચીત્કાર શબ્દો આકાશતળમાં એકત્ર થવાથી આકાશનો ગુણ જે શબ્દ કહેવાય છે તે સાર્થક થયો.

રસ્તે ચાલતાં રાજાના બે સૈનિકોએ એકાગ્રધ્યાનવાળા એક મુનિને જોયા. તે મુનિ એક મૂળવાળા વૃક્ષની જેમ એક પગે ઉભા રહ્યા હતા. જાણે કે સિદ્ધિક્ષેત્રનું આકર્ષણ કરતા હોય તેમ તેમણે પોતાના બને હાથ ઉંચા રાખ્યા હતા. વળી તેમણે સૂર્ય તરફ દર્પણની જેમ પોતાના લોચનો (નેત્રો) ઉઘાડાં રાખ્યાં હતાં. સૂર્યના તાપથી પરસેવાનાં ટીપાં વળ્યાં હતાં, તે જાણે તેમને ફોલા થયા હોય, તેમ તે દેખાતા હતા. મુનિની શાંત મુદ્રા અને તેજસ્વિતા જોઈને એમાંથી એક સનિક બોલ્યોઃ—"અહો! ધન્ય છે આ મુનિને ! એ મહાત્મા વંદનીય છે. કારણ કે તે આ પ્રમાણે તપ કરે છે. અલ્પ સમય પણ એક પગે કોણ ઉભું રહી શકે, અને સૂર્ય સામું કોણ જોઈ શકે ! અહો ! આની કઠિન તપશ્ચર્યા આશ્ચર્યકારક છે. સ્વર્ગ કે મોક્ષ પણ આ મહાત્માને દૂર નથી. અસાધ્ય એવું કંઈ કાર્ય ઉગ્ર તપ વડે સાધી શકાતું નથી !"

આ સાંભળી બીજા સૈનિકે કહ્યું—" હે મિત્ર ! શું તું આ મુનિને [illegible] નથી ! આ [illegible] પ્રસન્નચંદ્ર રાજા છે [illegible] કઠોર [illegible] [illegible]

બિલાડાને દૂધ ભળાવવાની જેમ તેજ દુરાત્મા મંત્રિઓને રાજ્યની રક્ષા સોંપી છે, તેઓ તે બાળક રાજાનો વિનાશ કરશે ત્યારે આ ધ્યાનસ્થ રાજર્ષિનો વંશ સર્વથા વિચ્છેદ જશે. અને એથી, પૂર્વજોના નામનો નાશ કરવાથી આ મુનિ મહા પાપી ઠરશે. વળી દીક્ષા લેતી વખતે તેણે જે પ્રિયાઓનો ત્યાગ કર્યો છે તે અનાથ સ્ત્રીઓની પણ તે વખતે શી ગતિ થશે! તે મારાથી કહી શકાય તેમ નથી.”

સૈનિકોના આ શબ્દો, વાયુની મદદ વડે પ્રસન્નચંદ્ર રાજર્ષિની કર્ણેન્દ્રિયમાં પેસવાથી તેનું સમાધિરૂપી વૃક્ષ ભગ્ન થઈ ગયું. તેથી તે વિચાર કરવા લાગ્યા કે–“અહો! તે દુષ્ટ મંત્રિઓનું મેં સન્માન કર્યું, તેનો વિશ્વાસ રાખ્યો, તે ખરેખર મેં જન્મને વિષે દોષ કર્યા જેવું કર્યું છે. મારા પુત્ર [illegible]નું રાજ્ય લઈ લેવાની ઇચ્છા કરનારા તે વિશ્વાસઘાતીઓને ધિક્કાર છે! હવે હું ત્યાં હોત, તો તે દુરાત્માઓને વિવિધ પ્રકારે શિક્ષા કરત. કુમારનો પરાભવ સાંભળું છું, ત્યારે હવે આ [illegible]! આવું [illegible] આમ વિચારતાં વિચારતાં તે રાજર્ષિ, [illegible] અને [illegible] “[illegible]” [illegible]

પણ ભયંકર અનિષ્ઠ શું શું મેં કર્યું ! મતલબ કે જે જે બન્યું તે બધું કર્યું.

એટલામાં જિનધર્મ રૂપી વૃક્ષના પક્ષી સમાન રાજગૃહ નગરનો સ્વામી આ સ્થળે આવી પહોંચ્યો. ધ્યાનસ્થ મુનિને જોઈ શ્રેણિક રાજા હાથી પરથી નીચે ઉતર્યો અને ભૂમિતળ સુધી પોતાનું મસ્તક નમાવી તેણે મુનિને વંદન કર્યું. ઉંચા હાથ રાખી, એક પગે ઉભા રહી આતાપના લેતા તે મુનિને જોઈને મગધેશ્વર હર્ષ પામી અનુમોદના કરવા લાગ્યો, અને તેમના તપોબળનું ચિંતન કરતો કરતો તે શ્રેણિક રાજા વીર તીર્થંકર પાસે પહોંચ્યો. પંચાંગ નમાવીને તેણે શ્રી વીર પ્રભુને હૃદયના ભાવપૂર્વક વંદન કર્યું, અને પછી તે રાજા પદ્મકોશ (બીડાયલું કમળ)ના જેવી અંજલી કરી તે પણ યોગ્ય સ્થાને બેઠો.

થોડીવાર પછી તે રાજશિરોમણીએ જગન્નાથને નમસ્કાર કરી મુખ પાસે વસ્ત્રનો છેડો રાખી પૂછ્યું: "હે સ્વામિન્! જે વખતે મેં પ્રસન્નચંદ્ર મુનિને ધ્યાનમાં રહેલા જોયા હતા, તે વખતેજ કદી તે કાળ કરે (મૃત્યુ પામે) તો કઈ ગતિ પામે?"

પ્રભુએ જવાબ આપ્યો:—"હે રાજન્! તે સમયે જો તેણે કાળ કર્યો હોત. તો તે પ્રસન્નચંદ્ર રાજર્ષિ સાતમી નરકે જાત."

આ સાંભળી સર્વ [illegible] બુદ્ધિવાન [illegible] વિચાર કર્યો કે [illegible] આ શી ગતિ! એમ વિચારી [illegible] ફરીથી પૂછ્યું

[illegible]

આશ્ચર્ય પામ્યો, અને બોલ્યો: "ભગવાન! આવું બે પ્રકારનું વ્યાખ્યાન આપે કેમ કર્યું ?" હું અજ્ઞાની છું, માટે કૃપા કરી મને સ્પષ્ટ રીતે કહો. સર્વજ્ઞની વાણી અન્યથા કેમ હોય !"

પ્રભુએ ઉત્તર આપ્યો:–"હે રાજન્! તેં જ્યારે એ રાજર્ષિને વંદન કર્યું, ત્યારે એ રૌદ્ર ધ્યાનમાં હતા, પરંતુ હમણાં તે મુનિ શુક્લ ધ્યાન ધ્યાવે છે, એટલે તે રૌદ્ર ધ્યાનની પરંપરાએ પડયા હતા, ત્યારે તે નારકીમાં જવાને યોગ્ય હતા; પણ હવે જ્યારે તે શુક્લ ધ્યાનની શ્રેણિમાં પ્રવર્તે છે, ત્યારે તે સર્વાર્થસિદ્ધિએ જવાને યોગ્ય થયા છે."

તે સાંભળી શ્રેણિક રાજાએ ફરીથી જ્ઞાનનો પ્રકાશ કરવામાં સૂર્ય સમાન અર્હત્ પ્રભુને પૂછ્યું:–"ભગવાન્! પ્રસન્નચંદ્ર રાજર્ષિ તે વખતે રૌદ્ર ધ્યાની કેમ હતા ? અને હમણાં શુક્લ ધ્યાની કેમ થયા ? તે કૃપા કરી કહેશો !" શ્રી પ્રભુએ કહ્યું:–રાજન્! તારા મુખ્ય સૈનિકોના મોંમાંથી તેમણે જાણ્યું કે રાજ્યમંત્રીઓ મ્હારા પુત્રનો પરાભવ કરવાના છે, એટલે પુત્ર ઉપરના મમત્વને લીધે પ્રસન્નચંદ્ર મુનિ પોતાનું વ્રત ભૂલી ગયા, તે દુર મંત્રિઓની સાથે મનમાં યુદ્ધ કરવા લાગ્યા. અને જ્યારે તે જ્યારે યુદ્ધ કરતા હોય, તેમ ક્રોધે કરી શસ્ત્ર મારવા લાગ્યા. છેવટે પોતાની પાસે શસ્ત્ર ખૂટી ગયા છે, એમ વિચારતાં તેમને [illegible] થયું. તેમણે પોતાને [illegible] [illegible] વિચાર્યું કે, [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]

અમે, જાણે કે તેની પાસે જ રહ્યા હોઈએ તેમ ભક્તિપૂર્વક અમને વંદન કરી તે દુષ્ટ ધ્યાનની આલોચના તથા પ્રતિક્રમણ કરી પ્રશસ્ત ધ્યાનને પામ્યા છે. તે પ્રસન્નચંદ્ર રાજર્ષિએ દુષ્ટ ધ્યાન રૂપી અરણ્યમાં ઉત્પન્ન થયેલા કર્મરૂપી ઘાસને શુભ ધ્યાન રૂપી અગ્નિ વડે બાળીને ભસ્મ કરી નાખ્યું છે.

તે રાજર્ષિનું આવું ઉત્તમ ચારિત્ર સાંભળીને, ધર્મવીર શ્રેણિક નૃપતિએ શ્રી વીર પ્રભુને વિનંતી કરી પૂછ્યું:—ભગવાન્! પોતાના બાળપુત્રને રાજ્યાભિષેક કરી પ્રસન્નચંદ્ર રાજાએ શા વાસ્તે દીક્ષા અંગીકાર કરી? તે કૃપા કરી કહેશો!

ભગવાને કહ્યું:—

હે રાજન્, પોતનપુર નામના નગરમાં પોતાના સૌમ્ય ગુણથી ચંદ્રસમાન એવો સોમચંદ્ર નામનો રાજા રાજ્ય કરતો હતો. તેને ધારિણી નામની પત્ની હતી. તે ધર્મને ધારણ કરનારી, શીળરૂપી અલંકારવાળી અને વિવેક રૂપી જળની વાવ સમાન હતી. એકવાર તે ગવાક્ષમાં બેઠેલા પોતાના પતિના કેશ, પોતાના હસ્તકમળ વડે ઓળતી હતી. તે વખતે ધારિણીએ, રાજાના મસ્તકપર જાણે કે જરાવસ્થાએ પોતાને નિવાસ કરવાનું સ્થાન નિશ્ચિત કર્યું હોય એવો એક પળી (શ્વેત વાળ) જોયો. તે જોઈ રાણીએ રાજાને કહ્યું:—હે સ્વામી ! આ દૂત આવ્યો ! તે સાંભળી રાજાએ સર્વ દિશાઓમાં [illegible] નથી ! ત્યારે રાણીએ રાજાના [illegible] કહ્યું—પ્રાણનાથ [illegible] પુરાવ [illegible]

વાળ જોઈને તમે મનમાં ખેદ પામતા હો, તો હું પડહની ઘો[illegible]
કરાવીને સર્વ લોકોને નિષેધ કરીશ કે આપની વૃદ્ધાવસ્થાની [illegible]
પ્રકાશમાં ન લાવે.

આ સાંભળી રાજાએ કહ્યું:—હું શ્વેત વાળ જોઈને શરમા[illegible]
નથી. પરંતુ હે પ્રાણપ્રિયે! મ્હારા ખેદનું કારણ તો એ છે [illegible]
અમારા પૂર્વજો શ્વેત વાળ જોયા પહેલાં, એટલે વૃદ્ધ થયા પહે[illegible]
દીક્ષા અંગીકાર કરતા, અને હું વૃદ્ધ થયા છતાં પણ વિષયમાં મુગ્[illegible]
રહ્યો છું. તેમ છતાં પણ હું હવે જલ્દી ચારિત્ર ગ્રહણ કરીશ. પરં[illegible]
પુત્ર (પ્રસન્નચંદ્ર) હજુ બાળક છે, તેની ઉપર રાજ્યનો આરોપ[illegible]
કેમ થાય? અથવા તો મને વ્રત લેવાની ઇચ્છા થઈ છે તો હવે મારે
રાજ્ય કે પુત્રનું શું કામ છે? તેનું જે થવાનું હોય તે થાઓ. મારે
હે બુદ્ધિશાળી સ્ત્રી! હું તો વ્રત ગ્રહણ કરીશ, અને તું તારા પુત્રને
ઉછેરી મ્હોટો કરજે.

આ સાંભળી ધારિણી બોલીઃ—હે નાથ! હું તમારા વિના એકલી
રહી શકીશ નહિ. જેમ [illegible] સમયમાં પણ સતીઓ પતિના માર્ગને જ
અનુસરનારી હોય છે. માટે, આપણા બાળપુત્રને પણ રાજ્ય સોંપી
હું આપના [illegible]. [illegible] આપની સાથે આવી, વનમાં
આપની સેવા કરીશ. વનમાં જેમ વૃક્ષ ઉછરે છે તેમ આપણો
બાળપુત્ર પ્રસન્નચંદ્ર પણ પોતાના કર્મ વડે ઉછરશે માટે તેનું કંઈ
કામ નથી.

તની પરણ સમાન એક ઝુંપડી બનાવી. પત્નીના પ્રેમ રૂપી. બંધાયલો તે સોમચંદ્ર અત્યંત સ્વાદિષ્ટ જળ અને વનસ્પતિના ને લાવી આપતો હતો. તેમજ પતિ ઉપર અત્યંત ભક્તિવાળી રિણી ત્યાં પણ પતિને માટે કોમળ તૃણની શય્યા કરી આપતી ગુદનાં પાકા ફળો લાવી તેને પીસીને દિવસે તેમાંથી તેલ હતી અને રાત્રિએ તેના દીવા કરતી હતી. પતિના સુખને અરણ્યના આર્ય છાણ વડે આશ્રમના આંગણાને લીંપતી હતી વારંવાર તેને વાળીને સાફ કરતી હતી. ત્યાંના હરણના બચ્ચાંને વાથી તેમને તપનું કષ્ટ મુદ્દલ જણાતું નહિ.

આમ કેટલોએક કાળ વ્યતિત થયો. સંતોષ સુખવાળી ધારિ તાપસપણું અંગીકાર કર્યા પહેલાં ગર્ભ રહેલો હતો. તે વનમાં મે કાંઈ પણ વ્યથા વિના વૃદ્ધિ પામવા લાગ્યો. સમય થતાં ણીને સંપૂર્ણ લક્ષણવાળો પુત્ર અવતર્યો. ત્યારે સુતિકાગૃહમાં તેલ પણ દીપકના જેવો પ્રકાશ થયો. આશ્રમની અંદર વલ્કલો જ કની છાલના વસ્ત્રો) હોવાથી તેને વલ્કલો વડે વીંટયો. તે ણથી તેના પિતાએ તેનું નામ **વલ્કલચીરી** પાડ્યું. થોડા તમાંજ ધારિણી અતિસાર રોગથી મરણ પામી. એટલે તે પુત્ર ર્યની જેમ અશરણ રહ્યો. તે બાળકને સોમચંદ્ર વારંવાર અરણ્યની સનું દૂધ પાતો હતો. કેટલેક કાળે તે ધાત્રી પણ દૈવયોગે જાણે ષિઓની પાછળ જતા ઇચ્છતી હોય તેમ મરણ પામી. તેથી મચંદ્ર તે બાળકને પોતેજ ભેંસનું દૂધ પાઈને ઉછેરવા લાગ્યો. [illegible] તેને પોતાની પાસે જ રાખતો. [illegible] અને હમેશ વનમાં [illegible]

વાળ જોઈને તમે મનમાં ખેદ પામતા હો, તો હું પડહની ઘોષણા કરાવીને સર્વ લોકોને નિષેધ કરીશ કે આપની વૃદ્ધાવસ્થાની વાત પ્રકાશમાં ન લાવે.

આ સાંભળી રાજાએ કહ્યું:—હું શ્વેત વાળ જોઈને શરમાતો નથી. પરંતુ હે પ્રાણપ્રિયે! મ્હારા ખેદનું કારણ તો એ છે કે, અમારા પૂર્વજો શ્વેત વાળ જોયા પહેલાં, એટલે વૃદ્ધ થયા પહેલાં દીક્ષા અંગીકાર કરતા, અને હું વૃદ્ધ થયા છતાં પણ વિષયમાં મુગ્ધ રહ્યો છું. તેમ છતાં પણ હું હવે જલદી ચારિત્ર ગ્રહણ કરીશ. પરંતુ પુત્ર (પ્રસન્નચંદ્ર) હજુ બાળક છે, તેની ઉપર રાજ્યનો આરોપ કેમ થાય! અથવા તો મને વ્રત લેવાની ઇચ્છા થઈ છે તો હવે મારે રાજ્ય કે પુત્રનું શું કામ છે! તેનું જે થવાનું હોય તે થાઓ. માટે હે [illegible] સ્ત્રી! હું તો વ્રત ગ્રહણ કરીશ, અને તું તારા પુત્રને ઉછેરી મ્હોટો કરજે.

આ સાંભળી ધારિણી બોલી:—હે નાથ! હું તમારા વિના ઘેરી રહી શકીશ નહિ. સ્ત્રી તો [illegible] માં પણ ભર્તાના પતિના માર્ગને જ અનુસરનારી હોય છે. માટે, આપણું [illegible] પણ [illegible] હું આપની [illegible] [illegible] [illegible] આપની સાથે આવી, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] હોય છે. તેમ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] કામ નથી. [illegible]

રૂપ અમૃતની પરબ સમાન એક ઝુંપડી બનાવી. પત્નીના પ્રેમ રૂપી તંતુથી બંધાયલો તે સોમચંદ્ર અત્યંત સ્વાદિષ્ટ જળ અને વનસ્પતિના ફળો તેને લાવી આપતો હતો. તેમજ પતિ ઉપર અત્યંત ભક્તિવાળી તે ધારિણી ત્યાં પણ પતિને માટે કોમળ તૃણની શય્યા કરી આપતી હતી. ઈંગુદનાં પાકા ફળો લાવી તેને પીસીને દિવસે તેમાંથી તેલ કાઢતી હતી અને રાત્રિએ તેના દીવા કરતી હતી. પતિના સુખને માટે અરણ્યના આર્ય છાણ વડે આશ્રમના આંગણાને લીંપતી હતી અને વારંવાર તેને વાળીને સાફ કરતી હતી. ત્યાંના હરણના બચ્ચાંને રમાડવાથી તેમને તપનું કષ્ટ મુદ્દલ જણાતું નહિ.

આમ કેટલોએક કાળ વ્યતિત થયો. સંતોષ સુખવાળી ધારિણીને તાપસપણું અંગીકાર કર્યા પહેલાં ગર્ભ રહેલો હતો. તે વનમાં અનુક્રમે કાંઈ પણ વ્યથા વિના વૃદ્ધિ પામવા લાગ્યો. સમય થતાં ધારિણીને સંપૂર્ણ લક્ષણવાળો પુત્ર અવતર્યો. ત્યારે સુતિકાગૃહમાં તેલ વિના પણ દીપકના જેવો પ્રકાશ થયો. આશ્રમની અંદર વલ્કલો જ (ઝાડની છાલના વસ્ત્રો) હોવાથી તેને વલ્કલો વડે વીંટ્યો. તે કારણથી તેના પિતાએ તેનું નામ વલ્કલચીરી પાડ્યું. થોડા વખતમાંજ ધારિણી સુતિકા રોગથી મરણ પામી. એટલે તે પુત્ર મૂર્ખની જેમ અપભ્રુ રડતો. તે બાળકને સોમચંદ્ર વારંવાર અરણ્યની ભેંસનું દૂધ પાતો હતો. કેટલેક કાળે તે ધાત્રી પણ દૈવયોગે જાણે ધારિણીની પાછળ જવા ઇચ્છતી હોય તેમ મરણ પામી. તેથી સોમચંદ્ર તે બાળકને પોતે જ ભેંસનું દૂધ પાઈને ઉછેરવા લાગ્યો. [illegible] સ્પર્શ જેવા તે બાળકને પોતાની પાસે જ રાખતો. [illegible] નહિ [illegible] અને હમેશાં વનમાં [illegible] સાથે [illegible] સોમચંદ્ર [illegible] આ [illegible] સોમચંદ્ર [illegible]

વાળ જોઈને તમે મનમાં ખેદ પામતા હો, તો હું ... કરાવીને સર્વ લોકોને નિષેધ કરીશ કે આપની વૃદ્ધા... પ્રકાશમાં ન લાવે.

આ સાંભળી રાજાએ કહ્યું:—હું શ્વેત વાળ જોઈને ... નથી. પરંતુ હે પ્રાણપ્રિયે ! મ્હારા ખેદનું કારણ તો ... અમારા પૂર્વજો શ્વેત વાળ જોયા પહેલાં, એટલે વૃદ્ધ થ... દીક્ષા અંગીકાર કરતા, અને હું વૃદ્ધ થયા છતાં પણ વિષય... રહ્યો છું. તેમ છતાં પણ હું હવે જલ્દી ચારિત્ર ગ્રહણ કરીશ... પુત્ર (પ્રસન્નચંદ્ર) હજુ બાળક છે, તેની ઉપર રાજ્યનો ... કેમ થાય ! અથવા તો મને વ્રત લેવાની ઇચ્છા થઈ છે તો ... રાજ્ય કે પુત્રનું શું કામ છે ! તેનું જે થવાનું હોય તે થાઓ... હે બુદ્ધિશાળી પ્રિયે ! હું તો વ્રત ગ્રહણ કરીશ, અને તું તારા ... ઉછેરી મ્હોટો કરજે.

આ સાંભળી પતિવ્રતા ધારિણી બોલી:—હે નાથ ! હું તમારા વિના ઘો... ઘડી રહીશ નહિ. [illegible] સમયમાં પણ સ્ત્રીનો પતિના માર્ગે ... [illegible]

પ અમૃતની પરબ સમાન એક ઝુંપડી બનાવી. પત્નીના પ્રેમ રૂપી તંતુથી બંધાયલો તે સોમચંદ્ર અત્યંત સ્વાદિષ્ટ જળ અને વનસ્પતિના ફળો તેને લાવી આપતો હતો. તેમજ પતિ ઉપર અત્યંત ભક્તિવાળી તે ધારિણી ત્યાં પણ પતિને માટે કોમળ તૃણની શય્યા કરી આપતી હતી. ઈંગુદનાં પાકા ફળો લાવી તેને પીસીને દિવસે તેમાંથી તેલ કાઢતી હતી અને રાત્રિએ તેના દીવા કરતી હતી. પતિના સુખને માટે અરણ્યના આર્દ્ર છાણ વડે આશ્રમના આંગણાને લીંપતી હતી અને વારંવાર તેને વાળીને સાફ કરતી હતી. ત્યાંના હરણના બચ્ચાંને રમાડવાથી તેમને તપનું કષ્ટ મુદ્દલ જણાતું નહિ.

આમ કેટલોએક કાળ વ્યતિત થયો. સંતોષ સુખવાળી ધારિણીને તાપસપણું અંગીકાર કર્યા પહેલાં ગર્ભ રહેલો હતો. તે વનમાં અનુક્રમે કાંઈ પણ વ્યથા વિના વૃદ્ધિ પામવા લાગ્યો. સમય થતાં ધારિણીને સંપૂર્ણ લક્ષણવાળો પુત્ર અવતર્યો. ત્યારે સુતિકાગૃહમાં તેલ વિના પણ દીપકના જેવો પ્રકાશ થયો. આશ્રમની અંદર વલ્કલો જ (ઝાડની છાલના વસ્ત્રો) હોવાથી તેને વલ્કલો વડે વીંટ્યો. તે કારણથી તેના પિતાએ તેનું નામ વલ્કલચીરી પાડ્યું. થોડા વખતમાંજ ધારિણી સુતિકા રોગથી મરણ પામી. એટલે તે પુત્ર મૂર્ખની જેમ અમળ રહ્યો. તે બાળકને સોમચંદ્ર વારંવાર અરણ્યની ભેંસનું દૂધ પાતો હતો. કેટલેક કાળે તે ધાત્રી પણ દૈવયોગે જાણે ધારિણીની પાછળ જવા ઇચ્છતી હોય તેમ મરણ પામી. તેથી સોમચંદ્ર તે બાળકને પોતેજ ભેંસનું દૂધ પાઈને ઉછેરવા લાગ્યો. [illegible] કરતા તે બાળકને પોતાની પાસે જ રાખતો. [illegible] પણ [illegible] અને [illegible]. વનમાં [illegible]

[illegible]

વાળ જોઈને તમે મનમાં ખેદ પામતા હો, તો હું પડહની ઘોષણા કરાવીને સર્વ લોકોને નિષેધ કરીશ કે આપની વૃદ્ધાવસ્થાની વાત પ્રકાશમાં ન લાવે.

આ સાંભળી રાજાએ કહ્યું:–હું શ્વેત વાળ જોઈને શરમાતો નથી. પરંતુ હે પ્રાણપ્રિયે! મ્હારા ખેદનું કારણ તો એ છે કે, અમારા પૂર્વજો શ્વેત વાળ જોયા પહેલાં, એટલે વૃદ્ધ થયા પહેલાં દીક્ષા અંગીકાર કરતા, અને હું વૃદ્ધ થયા છતાં પણ વિષયમાં મુગ્ધ રહ્યો છું. તેમ છતાં પણ હું હવે જલ્દી ચારિત્ર ગ્રહણ કરીશ. પરંતુ પુત્ર (પ્રસન્નચંદ્ર) હજુ બાળક છે, તેની ઉપર રાજ્યનો આરોપ કેમ થાય! અથવા તો મને વ્રત લેવાની ઇચ્છા થઈ છે તો હવે મારે રાજ્ય કે પુત્રનું શું કામ છે? તેનું જે થવાનું હોય તે થાઓ. માટે હે [illegible]! હું તો વ્રત ગ્રહણ કરીશ, અને તું નાના પુત્રને ઉછેરી મોટો કરજે.

આ સાંભળી ધારિણી બોલી:–હે નાથ! હું આપના વિના [illegible] [illegible] નહિ. [illegible] પણ સતીઓ પતિના માર્ગને જ અનુસરનારી [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]માંથી જળ વહે તેમ તેની આંખોમાંથી અશ્રુધારા વહેવા લાગી. દુઃખિત મને તે બોલ્યોઃ-"મ્હારા પિતા તો વૃદ્ધ છે, તેથી ભલે તે વ્રત આચરે, પરંતુ મ્હારો બાળભ્રાતા તો વનવાસને યોગ્ય નથી. હું અહિં હંસની પેઠે રાજ્યસુખના ઝરણમાં મગ્ન થઈ ક્રીડા કરૂં છું અને મ્હારો ભાઈ વનચરની પેઠે ફરે છે. વનમાં જન્મેલો, એટલે તેને વન જ પ્રિય હોય, તેથી તેને નગરમાં લાવવો મુશ્કેલ છે, પણ મેં જ્યાં સુધી તેને રાજ્યનો ભાગ આપ્યો નથી, ત્યાં સુધી હું સુખી કહેવાઉં નહિ.

આ પ્રમાણે પોતાના ન્હાના ભાઈના વનના કષ્ટને વિચારીને, શોક કરતા રાજાએ ચતુર વેશ્યાઓને હુકમ કર્યો કે, મુનિના વેશે ત્યાં જઈને, અંગોપાંગે સ્પર્શ કરાવીને, વિવિધ પ્રકારનાં વચનો વડે મોહ પમાડીને, અથવા સાકરના મનોહર ફળોથી લોભમાં નાખીને પણ, મ્હારા ન્હાના ભાઈને અહિં લઈ આવો.

એ પ્રકારની રાજાની આજ્ઞા સાંભળી, વેશ્યાઓ મુનિવેષ ધારણ કરી સોમચંદ્રના આશ્રમમાં ગઈ. ત્યાં બિલ્વ વગેરે ફળ લઈ આવતા, વલ્કલચીરીને મૃગાક્ષી વેશ્યાઓએ જોયો. મુનિ વેશને ધારણ કરનારી વેશ્યાઓને જોઈ સરળ બુદ્ધિવાળા વલ્કલચીરીએ તેઓને પ્રણામ કર્યા અને પૂછ્યું:-"હે મુનિઓ! તમે કોણ છો? અને તમારો આશ્રમ ક્યાં છે?

વેશ્યાઓએ ઉત્તર આપ્યોઃ-"અમે પોતનાશ્રમમાં રહેનારા ઋષિઓ છીએ અને તમારા અતિથિ થઈને આવ્યા છીએ. તમે અમારું આતિથ્ય કરો!"

વલ્કલચીરીએ કહ્યું -હે મહર્ષિઓ! આ પાકાં અને મધુર ફળો [illegible] વનમાંથી લાવ્યો છું. તે તમે ખાઓ.

તે સાંભળી વેશ્યાએ કહ્યું -"અમારા આશ્રમમાં [illegible]

વલ્કલચીરી પણ યુવાન થવા આવ્યો, અને સર્વ કાર્યમાં કુશ[illegible] થયો; એટલે તે પિતાની સેવામાં પ્રવિણ બન્યો. હમેશાં ફળ વગે[illegible] લાવીને અને પિતાના અંગોપાંગ ચાંપીને તેની સેવા કરવા લા[illegible] કારણ કે 'સેવા જ સર્વ વ્રતમાં શ્રેષ્ઠ છે.' જન્મથીજ બ્રહ્મ[illegible] એવો વલ્કલચીરી, જ્યાં સ્ત્રીઓનો સંચાર નથી, એવા વનમાં રહે[illegible] સ્ત્રીજાતિને ઓળખતો પણ ન હતો.

એવામાં એક વખતે પ્રસન્નચંદ્ર રાજાએ સાંભળ્યું કે, વ[illegible] વસના મ્હારા પિતાને ધારિણીની કુક્ષિથી એક પુત્ર-મ્હારો [illegible] અવતર્યો છે. તે મ્હારો ભાઈ કેવો હશે! અને મને તે શી [illegible] મળશે! એવો વિચાર કરતાં તે રાજાને પોતાના ન્હાના ભાઈ[illegible] મળવાની તીવ્ર ઉત્કંઠા થઈ, તેથી તેણે ચિતારાઓને આજ્ઞા કરી કે, ચિતારાઓ! તમે પિતાશ્રીના ચરણ કમળમાં હંસ સમાન મારો ન[illegible] ભાઈ ગમે છે, તેનું રૂપ આલેખીને જલદી લાવો.

તે સાંભળી "આપની આજ્ઞા પ્રમાણ છે" એમ કહી ચિતાર[illegible] [illegible] પવિત્ર એવા તે વનમાં ગયા. [illegible] [illegible] નહિ, એવા ચિતારાઓએ [illegible] [illegible] તેની [illegible] આપ્યાં. [illegible] [illegible] સમાન, [illegible]

[illegible]

આપશે, એમ ધારી તેનાથી ભય પામી; શિકારીના ભયથી જેમ મૃગલીઓ નાસે, તેમ તેઓ પરસ્પર એક બીજીને મળ્યા વગર છૂટી છૂટી તત્કાળ નાસી ગઈ.

પછી સોમચંદ્ર આશ્રમમાં આવ્યા ત્યારે ઋષિપુત્ર વલ્કલચીરી, ખોવાયેલા ધનવાળો ધનને શોધે, તેમ આખા વનમાં વેશ્યાઓને શોધવા લાગ્યો. તે વનમાં મૃગની જેમ ફરતા ફરતા તેણે એક રથવાળાને જોયો. તેને પણ ઋષિ જ માનીને તે કહેવા લાગ્યો:–હે તાત, હું તમને પ્રણામ કરું છું. રથવાળાએ કહ્યું:–હે ઋષિપુત્ર! ત્હારે ક્યાં જવું છે? વલ્કલચીરીએ ઉત્તર આપ્યો:–હે મહર્ષિ! મારે પોતન આશ્રમમાં જવું છે. રથવાળાએ કહ્યું:–હું પણ પોતન આશ્રમમાં જ જવાનો છું. તે સાંભળી વલ્કલચીરી પણ જેમ અગ્રેસરોની પાછળ જાય તેમ તેની પાછળ પાછળ ચાલવા લાગ્યો.

રસ્તે ચાલતા ચાલતા તાપસકુમાર રથમાં બેઠેલી સ્ત્રીને 'તાત' એમ કહીને બોલાવવા લાગ્યો. તે ઉપરથી તે સ્ત્રીએ પોતાના પતિને [illegible]:–સ્વામિન્! આ તાપસકુમાર મને 'તાત' શબ્દથી બોલાવે છે [illegible] કારણ! એની આવી ઉપચારતાણી કેમ છે!

[illegible] બોલ્યો:–આ અતિ મુગ્ધ છે. અને સ્ત્રી રહિત વનમાં રહે, [illegible] પ્રકૃતના [illegible] નથી. તેથી તેને પણ [illegible]

નિઃરસ ફળોને કોઈ નિઃરસ માણસ પણ ખાતો નથી. અમા આશ્રમના વૃક્ષોનાં ફળની વાનગી તમે જુઓ." એમ કહી તેઓ એ વૃક્ષની નીચે બેઠી અને વલ્કલચીરીને પણ ત્યાં બેસાડી, સ્વાદિષ્ટ ફળો (મોદક) ખાવા આપ્યા. એ રીતે તેમનો આશય સફળ થયો. સ્વાદિષ્ટ અને નવિન પ્રકારના સાકરના આ ફળો ખાવાથી ઋષિપુત્ર વલ્કલચીરીને, તેના બિલ્વ વગેરે ફળ ઉપર અરૂચિ થઈ. એકાંતવાસ હતો. તેથી વેશ્યાઓ તેની પાસે પોતાના અંગોનો સ્પર્શ કરાવવા લાગી, અને તેનો હસ્ત પોતાના વક્ષઃ સ્થળ ઉપરના સ્તન પ્રદેશ પર મૂકાવ્યો. સ્પર્શ અનુભવી ઋષિપુત્ર બોલ્યો:—હે મહર્ષિઓ! તમારું આ શરીર આટલું બધું કોમળ કેમ છે, અને તમારા વક્ષઃસ્થળ ઉપર આ બે સ્થલો ઉંચા કેમ છે! ત્યારે તેઓ પોતાના કોમળ હસ્તથી પ્રસાર કરી વલ્કલચીરીને સ્પર્શ કરતાં બોલી:—

"અમારા આશ્રમના ફળોનો આસ્વાદ કરવાથી આવું કોમળ અંગ થાય છે, અને અમારા મહારાજાના વનફળોનો આસ્વાદ કરવાથી, હાથ ઉપર અત્યંત વૃદ્ધિ પામીને [illegible] આવા ઉંચા બે સ્તનો થાય છે. તેથી હે મુનિ, તમે આ આશ્રમને અને આ નિરસ ફળોને મૂકી અમારા આશ્રમમાં આવો. ત્યાં આવવાથી તમે પણ અમારા જેવા થશો."

આપશે, એમ ધારી તેનાથી ભય પામી, શિકારીના ભયથી જેમ મૃગલીઓ નાસે, તેમ તેઓ પરસ્પર એક બીજાને મળ્યા વગર છૂટી છૂટી તત્કાળ નાસી ગઈ.

પછી સોમચંદ્ર આશ્રમમાં આવ્યા ત્યારે ઋષિપુત્ર વલ્કલચીરી, ખોવાયેલા ધનવાળો ધનને શોધે, તેમ આખા વનમાં વેશ્યાઓને શોધવા લાગ્યો. તે વનમાં મૃગની જેમ ફરતા ફરતા તેણે એક રથવાળાને જોયો. તેને પણ ઋષિ જ માનીને તે કહેવા લાગ્યોઃ—હે તાત, હું તમને પ્રણામ કરૂં છું. રથવાળાએ કહ્યુંઃ—હે ઋષિપુત્ર! ત્હારે ક્યાં જવું છે? વલ્કલચીરીએ ઉત્તર આપ્યોઃ—હે મહર્ષિ! મારે પોતન આશ્રમમાં જવું છે. રથવાળાએ કહ્યુંઃ—હું પણ પોતન આશ્રમમાં જ જવાનો છું. તે સાંભળી વલ્કલચીરી પણ જેમ અગ્રેસરોની પાછળ જાય તેમ તેની પાછળ પાછળ ચાલવા લાગ્યો.

રસ્તે ચાલતા ચાલતા તાપસકુમાર રથમાં બેઠેલી સ્ત્રીને 'તાત' એમ કહીને બોલાવવા લાગ્યો. તે ઉપરથી તે સ્ત્રીએ પોતાના પતિને પૂછ્યુંઃ—સ્વામિન્! આ તાપસકુમાર મને 'તાત' શબ્દથી બોલાવે છે તેનું શું કારણ! એની આવી ઉપચારવાણી કેમ છે!

રથી બોલ્યોઃ—આ અતિ મુગ્ધ છે. અને સ્ત્રી રહિત વનમાં રહે છે, એટલે સ્ત્રી પુરુષના ભેદને તે જાણતો નથી. તેથી તને પણ તે પુરુષ જ માને છે. પછી [illegible] રથવાળાના અશ્વોને જોઈ વલ્કલચીરીએ રથીને કહ્યું—હે તાત, આ મૃગોને રથમાં જોડીને કેમ હાંકો છો? આવું કામ કરવું મુનિને યોગ્ય નથી.

[illegible] રથીએ હસીને કહ્યું—હે મુનિકુમાર! આ મૃગોનું આ જ કામ છે તેને [illegible] કંઈ દોષ નથી. પછી તે રથીએ વલ્કલચીરીને સ્વાદિષ્ટ મોદક [illegible] આપ્યા. તે ખાઈ તેના સ્વાદમાં

મગ્ન થયેલો તે બોલ્યો:—"પોતનાશ્રમવાસી મહર્ષિઓએ આપેલાં આવાં સ્વાદિષ્ટ વનફળો પ્રથમ પણ મેં ખાધા છે." તે મોદકના આસ્વાદથી જ વલ્કલચીરી પોતનપુર જવાને ઉત્સુક થયો હતો અને કાપવા તથા સુખા બિલ્વ, આમળા વગેરે ફળો ઉપર તેને અભાવ થયો હતો.

માર્ગે ચાલતાં તે રથીકને એક બળવાન ચોરની સાથે યુદ્ધ થયું. તેમાં તે રથિકે ગાઢ પ્રહારથી તે ચોરને મારી નાખ્યો. મરતાં મરતાં ચોરે કહ્યું:—આ તારો ઘા શત્રુનો, પણ તે પ્રશંસાપાત્ર છે. હે માનવ! તેં મને પ્રહારથી જીત્યો છે, તેથી હું ત્હારા ઉપર તુષ્ટમાન થયો છું. અહિં મ્હારૂં પુષ્કળ દ્રવ્ય છે, તે તું લે. પછી તે બંન્ને જણાએ તે ચોરનું બધું ધન લીધું અને રથમાં નાખ્યું. અનુક્રમે ચાલતાં તેઓ પોતનપુર પહોંચ્યાં, એટલે રથિક વાલ્કલચીરીને કહ્યું:—"તું જે પોતનાશ્રમમાં જવા ઇચ્છે છે, તે આશ્રમ આ રહ્યો." એમ કહી તે રથીએ માર્ગમાં નિરૂપ કરેલા તે તાપસ કુમારને થોડુંક ધન આપ્યું અને હસતાં હસતાં કહ્યું:—આ આશ્રમમાં ધન વિના રહેવાનું સ્થાન મળતું નહિ. તેથી ત્યારે આશ્રમમાં રહેવા માટે કોઈને આપવાની આ ધન આપજે. એમ કહી તે રથી ચાલ્યો ગયો.

તે સાંભળી વેશ્યાએ કહ્યું:–"આ આખી ઝુંપડી તમારી જ છે. ખુશીથી તમે તેમાં રહો." એમ કહી તે વેશ્યાએ તેના શરીરનો સંસ્કાર કરવા માટે તરતજ એક હજામને બોલાવ્યો. તે હજામે તે ઋષિની ઇચ્છા વિના પણ વેશ્યાની આજ્ઞાથી તેના સુપડા જેવા હાથ-પગના નખો, તેને કાંઈપણ પીડા ન થાય તેમ ઉતાર્યા. પછી તે વેશ્યાએ તે કુમારને સ્નાન કરાવવા માટે તેનું વલ્કલ વસ્ત્ર દૂર કરી બીજું જાડું વસ્ત્ર પહેરાવ્યું. વલ્કલનું વસ્ત્ર દૂર કરતી વખતે તે મુનિ બાળકની જેમ બુમો પાડવા લાગ્યો અને બોલ્યો:–હે મહામુનિ! જન્મથી જ ધારણ કરેલો આ મારો મુનિવેશ તમે ન ઉતારો.

વેશ્યા બોલી:–આ આશ્રમમાં જે મહર્ષિઓ અતિથિ થાય છે, તેમને આવો જ ઉપચાર કરવામાં આવે છે. તે તમે કેમ નથી સ્વીકારતા! જો તમે અમારા આશ્રમની આવી રીતિનો સ્વીકાર કરશો, તો જ તમને અહિં રહેવા માટે ઝુંપડી મળશે.

તે સાંભળી ત્યાં વસવાના લોભથી તે તાપસકુમારે મંત્રથી વશ થયેલા સર્પની જેમ પોતાનું શરીર હલાવ્યું નહિં. પછી વેશ્યાએ પોતે જ તેના જટાવાળા વાળને તેલ લગાવી, ઉનના તંતુની જેમ ધીમે ધીમે તેને છુટા પાડ્યા. પછી તેણીએ તેના શરીરે તેલ ચોળી મર્દન કર્યું. તે વખતે ખજવાળના બળદની જેમ, તે સોમચંદ્રના પુત્ર વલ્કલચીરીને સુખે નિદ્રા આવવા લાગી. પછી તે ગણિકાએ કાંઈક ઉષ્ણ અને સુગંધી જળ વડે તેને સ્નાન કરાવી સુંદર વસ્ત્ર [illegible] પહેરાવ્યાં. અને તેનું પોતાની [illegible] સાથે પાણિ[illegible] [illegible] તે વખતે તે કન્યા [illegible] [illegible] [illegible] લાગી

પછી [illegible]

લાગી. આ દ્રશ્ય જોઈ વલ્કલચીરીએ વિચાર્યું કે, આ બધા ઋષિઓ શું ભજે છે? તે ગણિકાઓએ માંગળિક વાજીંત્રો વગાડ્યાં, ત્યારે "આ શું?" એમ વિચારી ભયભિત બની તે ઋષિકુમારે પોતાના કાન ઢાંકી દીધા.

હવે મુનિનો વેશ ધારણ કરી જે વેશ્યાઓ વલ્કલચીરીને તેડવા માટે વનમાં ગઈ હતી, તેમણે પાછા આવી પ્રસન્નચંદ્ર રાજાને વિજ્ઞપ્તિ કરી કે:-હે દેવ! તે વનવાસી કુમારને અમે વિવિધ પ્રકારે લલચાવ્યો, ત્યારે અહિં આવવાને તેણે અમારી સાથે સંકેત કર્યો, પણ એટલામાં તો અમે તેના પિતાને દૂરથી આવતા જોયા. એટલે તેના શાપના ભયથી, અમે-સ્ત્રીજાતિ સ્વભાવથી બીકણ હોવાને લીધે નાસી આવી. હવે અમારા ગયાપછી આવેલા તે અમને શોધવા માટે ભમતો ભમતો એક વનથી બીજા વનમાં જશે; પણ તે પિતાના આશ્રમમાં તો જશે જ નહિ, એવી અમને પૂર્ણ ખાત્રી છે.

આ સાંભળી પ્રસન્નચંદ્ર રાજાને પશ્ચાત્તાપ થયો. તે મન સાથે બોલ્યો-અહો! મેં પુત્રે આ શું કર્યું! એક તો મેં પિતા અને પુત્રનો વિયોગ કરાવ્યો, [illegible]

[illegible]

અથવા તો સહુ કોઈ સ્વાર્થી જ છે. આ વાજીંત્રનો ધ્વનિ કોઈને આનંદ આપતો હશે, પરંતુ મ્હને તો તે મુદ્ગળના ઘા જેવો લાગે છે.

તરતજ રાજાના આ શબ્દોએ, પાણી જેમ નીક વાટે ક્યારાને પૂરી નાખે, તેમ લોકોના કર્ણની પરંપરા વડે તે વેશ્યાના કાનરૂપી ક્યારાને તત્કાળ પૂર્ણ કરી દીધો. મતલબ કે રાજાના આ શબ્દો પેલી વેશ્યાને કાને પહોંચ્યા, એટલે તે વેશ્યા પ્રસન્નચંદ્ર રાજા પાસે આવી અને બે હાથ જોડી નિર્ભયપણે બોલીઃ–હે નાથ! પૂર્વે મને એક નિમિત્તિયાએ કહ્યું હતું કે–તારે ઘેર મુનિના વેશવાળો જે કોઈ યુવાન આવે, તેને તું તારી પુત્રી પરણાવજે. તેથી ગાયના જેવો સરળ, વ્યવહારથી તદ્દન અજ્ઞાન એવો કોઈ ઋષિપુત્ર આજ મ્હારે ઘેર આવેલો છે. તેને મેં મારી પુત્રીસાથે પરણાવ્યો છે. હે દેવ! તેના મહોત્સવમાં મ્હારે ઘેર ગીત, વાદ્ય વગેરે થાય છે. આપ દુઃખી છો એમ હું જાણતી ન્હોતી. કૃપાનાથ! મ્હારો જે અપરાધ હોય તે ક્ષમા કરો.

એ સાંભળી રાજાએ, ઋષિપુત્રને જે લોકોએ પ્રથમ જોયો હતો, તેમને તેને ફરીથી જોઈ આવવા આજ્ઞા કરી. તેઓએ ઋષિપુત્રને ઓળખ્યો, તેથી પાછા આવીને રાજાને તે પ્રમાણે કહ્યું: આ સાંભળી પ્રસન્નચંદ્ર રાજા જેમ સારૂં સ્વપ્ન જોયું હોય તેમ ઘણોજ ખુશી થયો. પછી તે રાજાએ વલ્કલચીરીને તેની પત્ની સહિત હાથણી પર બેસાડીને પોતાના મહેલે તેડી મગાવ્યો. પછી અનુક્રમે તેને અનુક્રમે સર્વ [illegible] કુશળ [illegible] પંડિત પુરુષો પશુઓને પણ શીખવે [illegible] રાજાના [illegible] [illegible] પણ [illegible] [illegible]

એકવાર વલ્કલચીરીને માર્ગમાં મળેલો પેલો રથિક, એ[ણે] આપેલા સુવર્ણના અલંકાર વેચવા માટે નગરમાં ફરતો હતો, તે [વખતે] જેનું ધન ચોરે ચોરી લીધું હતું, તેઓએ પોતાનું ધન ઓળખી ઉંચા હાથ કરીને સુભટોને ખબર આપી. તેથી તરતજ સુભટો[એ] આવી તે રથિકને પકડ્યો, અને તેને બાંધીને રાજસભામાં લઈ ગ[યા.] ત્યાં બેઠેલા રાજાના નાના ભાઈ વલ્કલચીરીએ અમૃત જેવી [મીઠી] દૃષ્ટિએ તેને જોયો. વલ્કલચીરીએ રાજાને પોતાના માર્ગના ઉપ[કારી] તરીકે તે રથિકને ઓળખાવ્યો અને છોડી મૂકાવ્યો. ખરેખ[ર] સત્પુરૂષો ઉપકારને કદી ભુલી જતા નથી.

અહિં વલ્કલચીરીના ગયા પછી સોમચંદ્રઋષિ, પોતાના [પુત્રને] નહિં જોવાથી જરોને આંસુથી સિંચતો આખા વનમાં નિરંતર [ભમવા] લાગ્યો. કેટલાક દિવસ પછી પ્રસન્નચંદ્ર રાજાએ વલ્કલચીરીના સ[માચાર] મોકલાવ્યા. તે સાંભળી સોમચંદ્ર મુનિના નેત્રો પ્રફુલ્લિત થયા. પુત્રના વિયોગને લીધે, અહર્નિશ રૂદન કરવાથી તેને દિવસે પણ [illegible] [illegible] અપૂર્વ પ્રાપ્ત થયું. તે ૧૬ તાપસને, સાથે [illegible] [illegible] તાપસોચિત તપને અને [illegible] વર્ષોનું પારણું કરાવ્યું.

[illegible]

ગમ કરીશ. જવાબમાં જિનદાસે કહ્યું:—હે વડિલ બંધુ! મ્હારા
ાશોને માફ કરો. મ્હને હવે જીવવાની આશા નથી, માટે પર-
મ્હારૂં શ્રેય થાય, તેવી આરાધના કરાવો. હું પરલોક જવાને
ો છું. હવે મને અનશનપૂર્વક ધર્મોપદેશ રૂપ ભાતું આપો.

ભદત્તે કહ્યું:—ભલે ભાઇ, જેવી ત્હારી ઇચ્છા. તું સંસારની
ાગ કર, અને સ્થિર ચિત્ત રાખીને, પંચ પરમેષ્ટિ મંત્રનો
ાદિ ઉપદેશ આપી શુદ્ધ બુદ્ધિવાળા ઋષભદત્તે પોતે જ
અનશનપૂર્વક આરાધના કરાવી. તેથી જિનદાસ પંડિત-
ને, આ પરમ ઋદ્ધિ વાળો જંબુદ્વીપનો સ્વામી દેવ
અમારૂં આ વચન સાંભળ્યું કે, રાજગૃહ નગરમાં
ંબુ ચરમ કેવળી થશે, તેથી પોતાના કુળમાં
થશે; એમ સાંભળીને આ દેવ પોતાના કુળની

ક ભૂપાળે વીર પ્રભુને પૂછ્યું:—ભગવાન!
ો શિરે મણીની જેમ સર્વ દેવોમાં અધિક

એટલામાં તો, અનાદૃત નામનો જંબુદ્વીપનો દેવ હર્ષિ[illegible]
સ્વરે બોલી ઊઠયોઃ—અહો ! મારું કુળ બહુ ઉંચું જણાય છે.

આ સાંભળી શ્રેણિક રાજાએ પુનઃ હાથ જોડી શ્રી વીર
વાનને પૂછયુંઃ—કૃપા સાગર ! આ દેવ આ પ્રમાણે પોતાના [illegible]
પ્રશંસા કેમ કરે છે ! સર્વજ્ઞ પ્રભુએ જવાબ આપ્યોઃ—

૨ જીનભદ્રત અને જિનદાસની કથા.

હે રાજન્ ! આ જ [illegible] નગરમાં [illegible] વિષે પ્રસિદ્ધ એવો ઋષભ[illegible]
નામે શેઠ રહેતો હતો. તેને અનુક્રમે બે પુત્રો થયા હતા. તેમાં મોટા[illegible]
નામ જીનભદ્રત અને ન્હાનાનું નામ જિનદાસ હતું. મોટો પુ[illegible]
સદાચારી હતો, અને ન્હાનો જુગારી [illegible] દુર્વ્યસની હતો.

બુદ્ધિમાન [illegible] જિન[illegible] [illegible]
વર્ષની આવૃત્તિએ તેનો [illegible] [illegible] સર્વ સંબંધી
એમ કરી તેનું ન્હાના [illegible] માટે કોઈ આવ્યા નહી
હોતો નહિ. [illegible] આશા

એકદર [illegible] [illegible]
[illegible]

"હે શ્રેણિક રાજા ! એકદા અમે વિહાર કરતા પોતનપુર
પાસેના મનોરમ નામના ઉદ્યાનમાં સમવસર્યા. તે વખતે પ્રત્યેકબુદ્ધ
વલ્કલચીરીએ, તેના પિતાને અમને સોંપી, અન્ય સ્થળે વિહાર કર્યો,
ંદ્ર રાજા પોતનપુરમાં ગયો, અને વલ્કલચીરીના વચનથી તે
ાગ્યવંત થયો. ત્યાર પછી પ્રસન્નચંદ્ર રાજાએ, પોતાના બાળ-
ગાદી પર બેસાડી, વૈરાગ્ય ભાવના વડે અમારી પાસે
કરી."

ાણે પ્રસ ચરિત્ર કહી શ્રી વીર ભગવાન
એટલામાં આકાશમાં દેવોને આવતા
શ્રેણિક પ્રભુને વંદન કરીને પૂછ્યું:–
ાકાશ । આ દેવોનો સમૂહ શા
। કે

તે સાંભળી કમળની જેમ તેના મસ્તકને સુંઘીને, હર્ષ પામે[લા] સોમચંદ્ર ઋષિએ નવો મેઘ પર્વતનું આલિંગન કરે, તેમ તેને સ[ર્વ] અંગે આલિંગન કર્યું. એટલે તેના નેત્રમાંથી ઉષ્ણ અશ્રુપાત [illegible] નીકળ્યો, જે તે જ વખતે સોમચંદ્ર મહર્ષિના અંધપણાને દૂર કરવા[માં] પરમ ઔષધિ રૂપ થયો. તત્કાળ પ્રકાશિત થયેલાં નેત્રો વડે મુનિએ બંને પુત્રોને જોયા અને તેમને પૂછ્યું:—હે પુત્રો! તમે સુખપૂર્વક કાળ નિર્ગમન કરો છો? બન્નેએ જવાબ આપ્યો:—પિતાજી! કલ્પવૃ[ક્ષ] [illegible] સમાન એવી આપની કૃપાથી અમારો કાળ સુખમાં નિર્ગમન થયો છે ને થાય છે.

ત્યારબાદ વલ્કલચીરીએ વિચાર કર્યો કે, જ્યાં તાપસના ઉપકરણો આટલા વખત મારા જોયા વિનાના રહ્યા છે, તે કેવા હશે! [illegible] તે જોવા માટે ઝુંપડીમાં ગયો, [illegible] પોતાના તાપસપણાના ઉપકરણો જોઈ, તેના પર તેને પૂર્વની [illegible] [illegible] (જાતિ [illegible]) [illegible] વિચાર કરતાં [illegible] — [illegible]

"હે શ્રેણિક રાજન્ ! એકદા અમે વિહાર કરતાં પોતનપુર પાસેના મનોરમ નામના ઉદ્યાનમાં સમવસર્યા. તે વખતે પ્રત્યેકબુદ્ધ વલ્કલચીરીએ, તેના પિતાને અમને સોંપી, અન્ય સ્થળે વિહાર કર્યો, પ્રસન્નચંદ્ર રાજા પોતનપુરમાં ગયો, અને વલ્કલચીરીના વચનથી તે સ્થિર વૈરાગ્યવંત થયો. ત્યાર પછી પ્રસન્નચંદ્ર રાજાએ, પોતાના બાળ-પુત્રને રાજ્યગાદી પર બેસાડી, વૈરાગ્ય ભાવના વડે અમારી પાસે દીક્ષા ગ્રહણ કરી."

આ પ્રમાણે પ્રસન્નચંદ્ર રાજર્ષિનું ચરિત્ર કહી શ્રી વીર ભગવાન વિરામ પામ્યા. એટલામાં શ્રેણિક રાજાએ આકાશમાં દેવોને આવતા જોયા. આ જોઈ શ્રેણિક નૃપતિએ ફરીથી પ્રભુને વંદન કરીને પૂછ્યું:— અહો ભગવાન ! આકાશને પ્રકાશિત કરતો આ દેવોનો સમૂહ શા કારણે આવતો દેખાય છે !

પ્રભુ બોલ્યાઃ—રાજન્ ! પ્રસન્નચંદ્ર ઋષિને હમણાં જ કેવળ-જ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું છે, તેથી તેનો મહિમા કરવા માટે આ દેવો આવે છે. ફરીથી શ્રેણિકે પ્રશ્ન કર્યોઃ—પ્રભુ ! કેવળજ્ઞાન ક્યારે વિચ્છેદ જશે ? પ્રભુએ જવાબ આપ્યોઃ—

"આ બ્રહ્મેન્દ્રનો સામાનિક દેવ વિદ્યુન્માલી, જે ચાર દેવીઓ સહિત અહિં બેઠેલો છે, તે આજથી સાતમે દિવસે ચ્યવીને ત્હારા જ નગરમાં ઋષભદત્ત શ્રેષ્ઠિનો પુત્ર જંબુ નામે થશે ને ચરમ કેવળી [illegible] થશે ત્યારબાદ કેવળજ્ઞાન વિચ્છેદ જશે." [illegible] 'પૂજ્ય-ભગવાન' આ દેવનું ચ્યવન નજીકમાં [illegible] તેજ અદ્યાપિ [illegible] કેમ નથી થયું !

પ્રભુએ કહ્યું —રાજન્ ! જે દેવો ચ્યવનારા હોય છે, તેઓને [illegible]

એટલામાં તો, અનાદૃત નામનો જંબુદ્વીપનો દેવ હર્ષથી ઉંચા સ્વરે બોલી ઊઠ્યો:—અહો! મારૂં કુળ બહુ ઉંચું જણાય છે.

આ સાંભળી શ્રેણિક રાજાએ પુનઃ હાથ જોડી શ્રી વીર ભગવાનને પૂછ્યું:—કૃપા સાગર! આ દેવ આ પ્રમાણે પોતાના કુળની પ્રશંસા કેમ કરે છે? સર્વજ્ઞ પ્રભુએ જવાબ આપ્યો:—

૨ ઋષભદત્ત અને જિનદાસની કથા.

હે રાજન! આ જ નગરમાં પૂર્વેને વિષે પ્રસિદ્ધ એવો ગુપ્તમતિ નામે શેઠ રહેતો હતો. તેને અનુક્રમે બે પુત્રો થયા હતા. તેમાં મ્હોટાનું નામ ઋષભદત્ત અને ન્હાનાનું નામ જિનદાસ હતું. મ્હોટો પુત્ર સદાચારી હતો, અને ન્હાનો જુગારી અને દુર્ગુણી હતો.

બુદ્ધિમાન ઋષભદત્તે જિનદાસને દુરાચારી જાણી સર્વ સંબંધી વર્ગની સમક્ષ તેનો ત્યાગ કર્યો અને 'હવે મ્હારે કાંઈ લેવા દેવા નથી' એમ કહી તેનું [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] નહિ.

આરામ કરીશ. જવાબમાં જિનદાસે કહ્યું:—હે વડિલ બંધુ! મ્હારા આચરણોને માફ કરો. મ્હને હવે જીવવાની આશા નથી, માટે પરલોકમાં મ્હારૂં શ્રેય થાય, તેવી આરાધના કરાવો. હું પરલોક જવાને તૈયાર થયો છું. હવે મને અનશનપૂર્વક ધર્મોપદેશ રૂપ ભાતું આપો.

ઋષભદત્તે કહ્યું:—ભલે ભાઇ, જેવી ત્હારી ઇચ્છા. તું સંસારની મમતાનો ત્યાગ કર, અને સ્થિર ચિત્ત રાખીને, પંચ પરમેષ્ઠિ મંત્રનો જાપ કર. ઇત્યાદિ ઉપદેશ આપી શુદ્ધ બુદ્ધિવાળા ઋષભદત્તે પોતે જ ન્હાના ભાઇને અનશનપૂર્વક આરાધના કરાવી. તેથી જિનદાસ પંડિતમરણે મૃત્યુ પામીને, આ પરમ ઋદ્ધિ વાળો જંબુદ્વીપનો સ્વામી દેવ થયો છે. આ દેવે અમારૂં આ વચન સાંભળ્યું કે, રાજગૃહ નગરમાં ઋષભદત્તનો પુત્ર જંબુ ચરમ કેવળી થશે, તેથી પોતાના કુળમાં કેવળીનો પવિત્ર જન્મ થશે; એમ સાંભળીને આ દેવ પોતાના કુળની અત્યંત પ્રશંસા કરે છે.

પુનઃ મગધેશ્વર શ્રેણિક ભૂપાળે વીર પ્રભુને પૂછ્યું:—ભગવાન! આ વિદ્યુન્માળી દેવ, ગ્રહોને વિષે સૂર્યની જેમ સર્વ દેવોમાં અધિક તેજસ્વી છે તેનું શું કારણ? પ્રભુએ કહ્યું:—

૩ ભવદત્ત અને ભવદેવની કથા.

આ જંબુદ્વીપના ભરતક્ષેત્રમાં મગધ નામના દેશમાં સુગ્રામ નામે ગ્રામ છે. તેમાં આર્યવાન નામનો ગ્રામપતિ (ગ્રામેનિ) રહેતો હતો. તેને રેવતી નામે સ્ત્રી હતી, અને ભવદત્ત તથા ભવદેવ નામે બે પુત્રો હતા. તેમાંના ભવદત્ત [illegible] સુસ્થિત નામના આચાર્યના [illegible]
[illegible]

એટલામાં તો, અનાદૃત નામનો જંબુદ્વીપનો દેવ હર્ષથી ઉંચા સ્વરે બોલી ઊઠ્યો:—અહો! મારૂં કુળ બહુ ઉંચું જણાય છે.

આ સાંભળી શ્રેણિક રાજાએ પુનઃ હાથ જોડી શ્રી વીર ભગવાનને પૂછ્યું:—કૃપા સાગર! આ દેવ આ પ્રમાણે પોતાના કુળની પ્રશંસા કેમ કરે છે? સર્વજ્ઞ પ્રભુએ જવાબ આપ્યો:—

૨ ઋષભદત્ત અને જિનદાસની કથા.

હે રાજન! આ જ નગરમાં પૂર્વીએ વિષે પ્રસિદ્ધ એવા ગુપ્તમતિ નામે એક શેઠ હતો. તેને અનુક્રમે બે પુત્રો થયા હતા. તેમાં મોટાનું નામ ઋષભદત્ત અને નાનાનું નામ જિનદાસ હતું. મોટો પુત્ર સદાચારી હતો, અને નાનો જુગારી અને દુર્વ્યસની હતો.

ઋષભદત્ત જાણતો કે જિનદાસને જુગારથી ઘણી [illegible] વર્ણવી [illegible] તેનો ત્યાગ કીધો અને 'હવે મારે કોઈ ભાઈ નથી' [illegible]

[illegible]

આરામ કરીશ. જવાબમાં જિનદાસે કહ્યું:—હે વડિલ બંધુ! મ્હારા અપરાધોને માફ કરો. મ્હને હવે જીવવાની આશા નથી, માટે પરલોકમાં મ્હારૂં શ્રેય થાય, તેવી આરાધના કરાવો. હું પરલોક જવાને તૈયાર થયો છું. હવે મને અનશનપૂર્વક ધર્મોપદેશ રૂપ ભાતું આપો.

ઋષભદત્તે કહ્યું:—ભલે ભાઇ, જેવી ત્હારી ઇચ્છા. તું સંસારની મમતાનો ત્યાગ કર, અને સ્થિર ચિત્ત રાખીને, પંચ પરમેષ્ઠિ મંત્રનો જાપ કર. ઇત્યાદિ ઉપદેશ આપી શુદ્ધ બુદ્ધિવાળા ઋષભદત્તે પોતે જ ન્હાના ભાઇને અનશનપૂર્વક આરાધના કરાવી. તેથી જિનદાસ પંડિતમરણે મૃત્યુ પામીને, આ પરમ ઋદ્ધિ વાળો જંબુદ્વીપનો સ્વામી દેવ થયો છે. આ દેવે અમારૂં આ વચન સાંભળ્યું કે, રાજગૃહ નગરમાં ઋષભદત્તનો પુત્ર જંબુ ચરમ કેવળી થશે, તેથી પોતાના કુળમાં કેવળીનો પવિત્ર જન્મ થશે, એમ સાંભળીને આ દેવ પોતાના કુળની અત્યંત પ્રશંસા કરે છે.

પુનઃ મગધેશ્વર શ્રેણિક ભૂપાળે વીર પ્રભુને પૂછ્યું:—ભગવાન! આ વિદ્યુન્માળી દેવ, ગ્રહોને વિષે સૂર્યની જેમ સર્વ દેવોમાં અધિક તેજસ્વી છે તેનું શું કારણ? પ્રભુએ કહ્યું:—

૩ ભવદત્ત અને ભવદેવની કથા.

આ જંબુદ્વીપના ભરતક્ષેત્રમાં મગધ નામના દેશમાં સુગ્રામ નામે ગામ છે. તેમાં આર્યવાન્ નામનો ગ્રામપતિ (ગ્રામેનિ) રહેતો હતો. તેને રેવતી નામે સ્ત્રી હતી, અને ભવદત્ત તથા ભવદેવ નામે બે પુત્રો હતા. તેમાંના ભવદત્તે [illegible] જ સુસ્થિત નામના આચાર્યની પાસે, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

જેણે ચંદ્રને ગ્રસ્યો છે (ગળી ગયો છે) એવો રાહુની શોભાને હરનારો પુષ્પમાળા સહિત વેણીબંધ (અંબોડો) બાંધેલો હતો. તેણીના ગાલ ઉપર, જાણે કામદેવના વિજયની કીર્તિ લખી હોય, તેવી કસ્તુરીની પત્ર વેલી (પીળ–આડ) આલેખતો હતો. અને ત્યાર પછી જેવોજ તે, પ્રિયાના સ્તન તટનું મંડન કરવા જતો હતો, તેવામાંજ તેણે સાંભળ્યું કે મહામુનિ ભવદત્ત પધાર્યા છે.

વિજય મેળવ્યા પછી જેમ કોઈ જુગારી ઉઠી જાય, તેમ અર્ધ શણગારેલી પ્રિયાને મુકીને એકદમ તે ઉભો થયો. તે વખતે 'અર્ધ શણગારેલી પ્રિયાને ત્યજીને જવું એ તમને યોગ્ય નથી' એમ તેણીની સખીઓએ કહ્યું. ત્યાં બહેરા માણસની જેમ સખીઓના તે વચનો જરાએ લક્ષમાં લીધા નહિ. સખીઓએ જ્યારે બહુજ આગ્રહ કર્યો, ત્યારે તેણે કહ્યું.—"આર્યાઓ! ગુરૂને વંદન કરીને હું તરતજ પાછો આવીશ." એમ કહીને, તે સ્થાનથી વાનરની માફક કુદકા મારીને જઈને, ભવદત્ત મુનિ પાસે આવ્યો, અને તેમને વંદન કર્યું.

વંદન કરીને જ્યાં ઉભો થયો કે [illegible] મુનિએ તેના હાથમાં આપ્યું. [illegible] મુનિના [illegible]

પછી ભદ્ર સ્વભાવવાળા ભવદેવે વિચાર કર્યો કે:–મુનિએ રજા આપ્યા વિના જ આ સર્વે પાછા વળ્યા, તો ભલે. કેમકે તેઓ બધા એમના સહોદર નથી; પરંતુ હું તો તેમનો સહોદર (ભાઈ) છું, અમે બન્ને પરસ્પર પ્રીતિવાળા છીએ. એટલે તેમના કહ્યા સિવાય મ્હારે પાછું વળવું યોગ્ય નથી. ખરેખર! આ મોટાભાઈ ભાતપાણીના ભારથી શ્રમિત થયેલા છે, તેથી મ્હારા પર પ્રસન્ન થઈને આ ઘીનું પાત્ર મને ઉપાડવા આપ્યું હશે. વળી મારા ભાઇ ઘણા દિવસે અહિં આવ્યા છે અને થાકી ગયા છે, તેથી તેમને તેમના સ્થાને પહોંચાડયા વિના હું પાછો જવા ઈચ્છતો નથી.

ભવદત્ત મુનિએ, એ પાછો ન વળી જાય એટલા માટે તેના મનની ગમ્મતને અર્થે ગૃહસ્થાશ્રમની વાત કાઢી:—" હે ભાઇ! આ જ તે ગામને સિમાડે આવેલા વૃક્ષો, ને મુસાફરોને માટે બંધાવેલા મંડપો, કે જ્યાં આપણે વાનરની માફક એકલા રમતા. આ જ તે સરોવરો, કે જ્યાં આપણે બન્ને બાલ્યાવસ્થામાં ક્રમળ પુષ્પના નાળવડે સુશોભિત હાર બનાવીને કંઠમાં પહેરતા. આ જ તે સિમાડે આવેલી રેતીવાળી જમીન, કે જ્યાં આપણે વર્ષાઋતુમાં વેળુના ઘર બનાવી રમતા. આ પ્રમાણે ભવદત્ત રસ્તામાં ન્હાના ભાઈની સાથે વાત કરતા કરતા, આચાર્ય મહારાજે પવિત્ર કરેલા ગામે આવી પહોંચ્યા.

નાના ભાઈ સહિત ભવદત્ત મુનિને ઉપાશ્રયના દ્વાર પાસે આવેલા જોઈ, બીજા નાના સાધુઓ પરસ્પર [illegible] કરીને બો[illegible]— ખરેખર! આ મુનિ પોતાનું વચન સત્ય કરવા માટે દિવ્ય વેશને ધારણ કરનાર પોતાના નાના ભાઈને [illegible] અહિં લાવ્યા જણાય છે [illegible]

ભવદત્ત મુનિએ કહ્યું [illegible]

કરીને, માત્ર કોડીના જેવી મને હવે ગ્રહણ કરશો નહિ. અત્યંત ઘોર નરકમાં પાડવાના સાક્ષીરૂપ અને કામદેવના શસ્ત્ર સમાન વિષયોથી કૃપા કરી હવે વિંધાશો નહિ. તમારા ભાઈએ હિત-બુદ્ધિથી તમને વ્રત ગ્રહણ કરાવ્યું છે, તો પાપની ખાણ રૂપ મારામાં આસક્ત થઈને તમે વ્રત નથી લીધું એમ ન ધારો. માટે હજુ પણ તમે અહિંથી પાછા વળો, ગુરૂના ચરણ પાસે જાઓ, અને તેમની પાસે મારા ઉપર રાગથી કરેલા પાપની આલોચના કરો."

આ પ્રમાણે નાગિલા ભવદેવને ઉપદેશ આપતી હતી, તેવામાં પેલી બ્રાહ્મણીનો પુત્ર દૂધપાક પીને ત્યાં આવ્યો અને કહેવા લાગ્યો:- હે માતા! મેં આજે અમૃત જેવું સ્વાદિષ્ટ દૂધ પીધું છે, તેનું મારે વમન કરવું છે. માટે તું એક પાત્ર નીચે ધરી રાખ. આજે મને બીજી જગ્યાએથી આમંત્રણ આવ્યું છે અને ત્યાં દક્ષિણા પણ મળવાની છે. જો હું પીધેલા દૂધનું વમન નહિ કરૂં, તો ત્યાં કાંઈ ખાઈ શકીશ નહિ. દક્ષિણા લઈને અહિં આવ્યા પછી, મેં વમન કરેલું દૂધ, હું જ પાછો પી જઈશ. આપણું જ એઠું જમવામાં શરમ શી?

બ્રાહ્મણીએ કહ્યું:-"પુત્ર! વમન કરેલું જમતાં તને ધિક્કાર છે. આવું ધિક્કારવા યોગ્ય કાર્ય કરવું તને ઉચિત નથી."

તે સાંભળી ભવદેવે પણ કહ્યું.-હે બટુક! તું વમન કરેલાને ખાઈશ, તો શ્વાનથી પણ નીચ ગણાઈશ. ત્યારે નાગિલાએ તે મુનિને કહ્યું જો તમે આવું જાણો છો અને કહો છો, તો [illegible] વમન કરીને [illegible] ભોગવવાને કેમ [illegible] વમન કરીને [illegible] હું અધમ [illegible]
[illegible]

તેણીએ જવાબ આપ્યો:—"આર્યવાન્–રેવતીને તો, સ્[illegible] પામ્યાને આજ ઘણો કાળ થઈ ગયો છે."

જયંતે ફરીથી પૂછ્યું:—આર્યવાનના પુત્ર જયંતે, પોતા[illegible] નવવધૂને ત્યાગ દીધી હતી, તે નાગીલા હજુ જીવે છે કે નહિ!

આ સાંભળી તે સ્ત્રીએ વિચાર કર્યો કે ખરેખર, આ તો જયં[illegible] પોતે જ જણાય છે. તેમણે પોતાના મોટા ભાઈ પાસે દીક્ષા લી[illegible] હતી, તેથી જ તેઓ આ મુનિવેશમાં છે; માટે તે બાબત વધુ ખાત્રી[illegible] વિશુદ્ધ સાધુને પૂછી જુવાનો કરું. એમ વિચારીને તે બોલી:[illegible] આર્યવાન્ અને રેવતીના પુત્ર જયંત તમે છો! હે તપોધન! ત[illegible] અહિં કેમ આવ્યા છો?

જયંત બોલ્યો:—તમે મને બરાબર ઓળખ્યો. તે જ હું નાગી[illegible] [illegible] પતિ જયંત છું. તે વખતે મોટા ભાઈના આગ્રહથી હું [illegible] [illegible] [illegible] હતી, અને મારી ઇચ્છા વિના જ મેં [illegible] [illegible] [illegible] હતું. પરંતુ મારો [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

સીતા નદીમાં રાણીને ક્રીડા કરાવી તેનો દોહદ પૂર્ણ કરાવ્યો. [illegible] મહાદેવી યશોધરા દોહદ પૂર્ણ થવાથી, વૃક્ષની લતાઓ જેમ લાવણ્ય [illegible] વૃદ્ધિ પામવા લાગી. સમય પૂર્ણ થતાં, તે ચક્રવર્તીની રાણીએ, ગં[illegible] જેમ સુવર્ણ કમળને જન્મ આપે તેમ ઉત્તમ પુત્રને જન્મ આપ્યો.

યશોધરાને ઉત્પન્ન થયેલા દોહદને અનુસારે, તે પુત્રનું સાગરદત્ત નામ પાડવામાં આવ્યું. દુગ્ધપાનાદિ ક્રિયાઓ વડે ધાત્રીઓથી લાલન પાલન કરાતો, તે રાજપુત્ર અનુક્રમે વૃક્ષની જેમ વૃદ્ધિ પામવા લાગ્યો. જ્યારે તે કુમાર બોલતા શીખ્યો, ત્યારે તે સુવર્ણની સોટી ઉંચી કરીને આનંદપૂર્વક પોપટ અને મેનાને ભણાવવા લાગ્યો યુવાન થયો ત્યારે તે મિત્રોની સાથે રત્નના દડા વડે રમવા લાગ્યો. તે વખતે તેના માણિક્યના કુંડળો તેના મજબુત ખભા ઉપર, રંગભૂમિ ઉપર નૃત્ય કરતાં હોય તેવા દેખાતાં હતાં.

યોગ્ય વખતે રાજાએ તેને ગુરૂ પાસે ભણવા મોકલ્યો. મુસાફરો કુવામાંથી પાણી પીએ, તેમ તેણે ગુરૂ પાસેથી સર્વ કળાઓનું પાન કર્યું, અર્થાત્ સર્વ કળાઓ ગુરૂ પાસે તે શીખ્યો.

સમસ્ત જગતને પોતાના નેત્ર કમળથી અત્યંત આનંદ આપનો તે રાજપુત્ર, ચંદ્ર જેમ સંપૂર્ણ કળાએ પહોંચે, તેમ સર્વ કળામાં પ્રવિણ થઈ યુવાવસ્થા પામ્યો. [illegible] તે [illegible]માં આવેલી કન્યાઓ સાથે પરણાવ્યો. [illegible]

[illegible]

તમે પોતે કેમ શીખતા નથી? બીજાને બોધ દેવામાં ડહાપણ ... એની, પુરૂષોમાં ગણના ન જ થાય. જેઓ પોતાને બોધ દેતા ... હોય, એવા જ મનુષ્યોની પુરૂષવર્ગમાં ગણના થાય છે.

આ પ્રમાણે નાગિલાનો ઉપદેશ ભવદેવ મુનિની રગે રગમાં ઉ... ગયો. તેમણે નાગિલા પ્રત્યે કહ્યું:—હે નિષ્પાપી સ્ત્રી! આજે ... મને ખરી શિક્ષા આપી છે. જન્માંધની જેમ હું ઉન્માર્ગે જતો હતો ... તેં તે સન્માર્ગે આણ્યો છે. હવે હું આચાર્યને ભગવંતને પાસે ... જઈશ, અને વ્રતમાં લાગેલા અતિચારને આલોચી, ... તપ કરીશ.

આ સાંભળી નાગિલા બોલી.—"તમારે સ્વજનોને મળવાનું શું ... છે! તમે તમારો અર્થ સાધી લ્યો. નાહક સ્વજનો પાસે ... જશો, તેઓ તમને ગૃહસ્થપણામાં ... [illegible] ... પાછા ... ને આ ... પાસે જ જાઓ. ... ઠેકાણે રાખીને ... આવ્યો, ... અને હું પણ ... પાસે જઈ દીક્ષા ગ્રહણ કરીશ."

[illegible]

ા નદીમાં રાણીને ક્રીડા કરાવી તેનો દોહદ પૂર્ણ કરાવ્યો. પછી ...રી યશોધરા દોહદ પૂર્ણ થવાથી, વૃક્ષની લતાઓ જેમ લાવણ્યમાં ... પામવા લાગી. સમય પૂર્ણ થતાં, તે ચક્રવર્તીની રાણીએ, ગંગા ... સુવર્ણ કમળને જન્મ આપે તેમ ઉત્તમ પુત્રને જન્મ આપ્યો.

યશોધરાને ઉત્પન્ન થયેલા દોહદને અનુસારે, તે પુત્રનું સાગરદત્ત ...મ પાડવામાં આવ્યું. દૂધપાનાદિ ક્રિયાઓ વડે ધાત્રીઓથી લાલન ...લન કરાતો, તે રાજપુત્ર અનુક્રમે વૃક્ષની જેમ વૃદ્ધિ પામવા લાગ્યો. ...ારે તે કુમાર બોલતા શીખ્યો, ત્યારે તે સુવર્ણની સોટી ઉંચી ...ીને આનંદપૂર્વક પોપટ અને મેનાને ભણાવવા લાગ્યો યુવાન થયો ...ારે તે મિત્રોની સાથે રત્નના દડા વડે રમવા લાગ્યો. તે વખતે ...ના માણિક્યના કુંડળો તેના મજબૂત ખભા ઉપર, રંગભૂમિ ઉપર ...ત્ય કરતાં હોય તેવા દેખાતાં હતાં.

યોગ્ય વખતે રાજાએ તેને ગુરૂ પાસે ભણવા મોકલ્યો. મુસાફરો ...વામાંથી પાણી પીએ, તેમ તેણે ગુરૂ પાસેથી સર્વ કળાઓનું પાન ...ર્યું, અર્થાત્ સર્વ કળાઓ ગુરૂ પાસે તે શીખ્યો.

સમસ્ત જગતને પોતાના નેત્ર કમળથી અત્યંત આનંદ આપનો તે રાજપુત્ર, ચંદ્ર જેમ સપૂર્ણ કળાએ પહોંચે, તેમ સર્વ કળામાં પ્રવિણ થઈ યુવાવસ્થા પામ્યો. ત્યારે [illegible] નગરમાં આવેલી કન્યાઓ સાથે પરણાવ્યો. [illegible] પામે [illegible]

[illegible]

જાણી છે. તેથી જેમ ભાર ઉપાડનારથી લાકડાના ભારાવાળો વિ[illegible] થાય, તેમ હું આ સંસારથી વિરક્ત થયો છું, માટે કૃપા કરી ક[illegible] પ્રકારે પણ મને દીક્ષા લેવાની પરવાનગી આપો. મોહરૂપી અંધકાર[illegible] નાશ કરવામાં પ્રાતઃકાળ સમાન સાગરદત્ત મુનિનું મ્હને શરણ છે.

આ સાંભળી તેના માતા પિતા બોલ્યાઃ-હે પુત્ર! તું અ[illegible] યૌવનવયમાં વ્રત ગ્રહણ ન કર. હજુ તો અમારૂં ત્હારી ક્રીડા જોવાનું સુખ પણ પુરૂં થયું નથી, એટલામાં તો તું એકદમ આટલો બધો મમતા રહિત કેમ થઈ ગયો? શું તું પારકા માણસોની પેઠે અમને પણ છોડી જવાને ઇચ્છે છે! જો તું અમારો ભક્ત હો, અને અમારી રજા લઈને જ જવાનો હોય, તો અમારી જીભ તો તને માત્ર નકાર જ કહેશે.

આમ માતપિતાએ રજા ન આપી, એટલે શિવકુમાર દીક્ષિત થઈ શક્યો નહિ; પરંતુ તે સર્વ સાવદ્ય યોગના પચ્ચખાણ કરીને ભાવયતિ થયો, "અને હું સાગરદત્ત મુનિનો શિષ્ય છું" એવો નિશ્ચય કરીને તે ત્યાંજ મૌન ધારણ કરીને બેસી ગયો. મૌન જ સર્વ કાર્યને સાધનાર છે. પછી તેને બળાત્કારે ભોજન કરવા બેસાડ્યો, પણ તે કાંઈ જમ્યો નહિ. અને 'મને કાંઈપણ રૂચતું નથી' એમ વારંવાર એકજ વચન બોલવા લાગ્યો.

આ પ્રમાણે મોક્ષની પ્રબળ ઇચ્છાવાળા શિવકુમારે પોતાના ચિત્તને ઉદ્વેગ પમાડ્યો. એટલે તેના પિતાએ દ્રઢધર્મ નામના એક [illegible] બોલાવ્યો, [illegible]

[illegible]

આ સાંભળી તે શેઠપુત્ર બોલ્યો:–હે મહાશય ! જો કે તમારો એ હેતુ બરાબર છે, પરંતુ તમારે ભોજન તો અવશ્ય કરવું જ જોઇએ. કારણ કે ધર્મ દેહને આધિન છે, અને દેહ આહારથી જ ટકી શકે છે. મહર્ષિઓ પણ નિર્વદ્ય (પાપ રહિત) આહાર ગ્રહણ કરે છે. શરીરને નિરાહાર રાખવાથી કર્મની નિર્જરા થવી દુષ્કર છે.

રાજપુત્રે કહ્યું:–હે મિત્ર ! અહિં મને નિરવદ્ય આહાર મળે તેમ નથી, તેથી આહાર ન કરવો એજ શ્રેષ્ઠ છે. શ્રેષ્ઠિપુત્ર બોલ્યો:– ખરેખર, આજથી તમે મ્હારા ગુરૂ છો અને હું તમારો શિષ્ય છું. તમારે જે કાંઈ જોઈશે, તે હું નિરવદ્ય તમને લાવી આપીશ. કુમારે કહ્યું:–જો એમ હોય તો, હે મિત્ર ! હું નિરંતર છઠ તપ કરીશ અને તેને પારણે આંયબીલ કરીશ.

ત્યારથી તે સમાચારી જાણનારો શ્રેષ્ઠિપુત્ર ભાવયતિ શિવકુમારનો નિરંતર વિનય કરવા લાગ્યો. શિવકુમારને એ રીતે તપ કરતાં બાર વરસ થયા, પણ માતા પિતાએ મોહને લીધે તેને ગુરૂ પાસે જઇ દીક્ષા લેવાની રજા આપી નહિ. છેવટે શિવકુમાર મૃત્યુ પામીને બ્રહ્મ દેવલોકમાં ઉત્કૃષ્ટ કાંતિવાળો વિદ્યુન્માળી નામનો ઇંદ્રનો સામાનિક દેવ થયો.

શ્રી વીર પ્રભુ શ્રેણિક રાજાને કહે છે:–હે રાજન્ ! તે જ આ [illegible] તે પુણ્યાત્માનું અવન [illegible] આવ્યું છે, તેથી જ તેની આવી [illegible] પરંતુ પહેલા તો એની કાંતિ બ્રહ્મદેવલોકના ઇંદ્ર જેવી [illegible] આ [illegible] આગામી સાતમે દિવસે ચ્યવીને આ જ નગરમાં [illegible] [illegible]

તે વખતે વિદ્યુન્માળી દેવની ચાર સ્ત્રીઓએ તે મહા મુનિ પ્રભુ
પ્રભો! આ દેવભવથી વિયોગી થયેલી અમારે વિદ્યુન્માળી દેવનો
ગમ ફરી કોઈ પણ ઠેકાણે થશે કે નહિં? ઋષિએ કહ્યું:—આ
નગરમાં સમુદ્ર, પ્રિય સમુદ્ર, કુબેર અને સાગર નામના
શ્રેષ્ઠિઓ વસે છે, તે ચારેની તમે ચાર પુત્રીઓ થશો, અને
મનુષ્યભવ પામેલા આ વિદ્યુન્માળી દેવની સાથે તમારો સંબંધ

ત્યાર પછી, સુર અને અસુર વર્ગ જેમના ચરણ કમળની
કરે છે, એવા ભવ્ય જીવો રૂપી કમળ પુષ્પોને સૂર્ય સમાન, અદ્ભુત
રૂપી ઋદ્ધિના સ્થાન રૂપ, કૃપાસિંધુ શ્રી વીર ભગવાન ત્યાંથી
થકી વિહાર કરી ગયા.

આ ઋષભદત્ત શેઠને; ધર્મને અનુસરતી મતિવાળી અને હંસીને અનુસરતી ગતિવાળી ધારિણી નામની પત્ની હતી. તેનામાં ગાંભિર્ય આદિ ઘણા ગુણો હતા, છતાં તેનો શીલગુણ તરફ ઘણો જ પ્રયત્ન હતો. કારણ કે ઉત્તમ કુળની સ્ત્રીઓ શિયળના જ ચિન્હવાળી હોય છે. સર્વ અંગ વસ્ત્ર વડે ઢાંકીને, અને લાજમાં રહીને, સૂર્યકિરણના સ્પર્શને પણ જાણે સહન કરી શકતી ન હોય તેમ તે માર્ગમાં સંચાર કરતી. શીલ અને વિનય વગેરે અત્યંત નિર્મળ ગુણો વડે તે સમુદ્રમાં ગંગાની જેમ, પતિના હૃદયમાં વસી રહી હતી. નિરંતર સાથેજ રહેતા તેમને પરસ્પર નખ અને માંસની પેઠે અખંડ પ્રીતિ હતી. શરીર બંનેનાં જુદાં હતાં, પરંતુ મન એક હતું.

એકદા પુત્ર વિનાની ધારિણી ચિંતવવા લાગી કે:—અહો! પુત્ર વિનાનું મ્હારૂં જીવન ફળ વગરના વૃક્ષની જેમ નિરર્થક છે. પુષ્કળ અમૃતના રસની માફક, શરીરને ઠંડક આપનાર પુત્ર જેના ખોળામાં રમે છે, તેવી સ્ત્રીઓને ધન્ય છે! મૂળ તો ગૃહવાસ એ જ પાપ છે, તેમાંય વળી પુત્ર ન હોય ત્યારે તો શું કહેવું! ખરેખર, મ્હારો આ પુત્ર વિનાનો ભવ લવણ વિનાના ભોજન જેવો નિ:રસ છે.

આ પ્રમાણે ધારિણી ચિંતા કરે છે, તેવામાં તેના પતિએ આવીને "તું શી ચિંતાથી દુ:ખી જણાય છે?" એમ પૂછ્યું. ત્યારે ધારિણીએ પોતાના મનમાં વિચારેલું દુ:ખ પતિને કહી બતાવ્યું. પુત્ર વિનાનું દુ:ખ તેણે પતિને કહ્યા છતાં, તે ઓછું થયું નહિ. પણ [illegible] આવ. હૃદયશલ્ય સમાન દુ:ખને [illegible] ધારિણી [illegible] [illegible] સમાન [illegible]

ધારિણીના આ દુ:ખ [illegible] વૈભારગિરિ

મતી, મૃગના બચ્ચાંઓ ઉપર વાત્સલ્ય ધારણ કરતી, અને ખોળામાં બચ્ચાંઓને લઈને બેઠેલી વાનરીઓ ઉપર હેત બતાવતી, એવી નારિણીને હાથનો ટેકો દઈ, ઋષભદત્ત, ચિત્તને હરણ કરનારી પર્વતના ઉદ્યાનની શોભા આંગળી વડે બતાવવા લાગ્યોઃ–

"હે પ્રિયા! ફળના ભારથી નમી ગયેલી આ માતુલિંગીઓને (બીજોરાના વૃક્ષો) તું જો. રાતા પુષ્પોએ કરીને જાણે સંધ્યાના વાદળાંઓ વિશ્રાંતિ લેતા હોય, એવી આ દાડમડીઓને જો. સૂર્યના કિરણોને પણ પેસવા ન દે, એવા આ દ્રાક્ષના માંડવાઓ છે, આ નૃત્ય કરતા મોરના પીંછા જેવા પાંદડાવાળાં તાલવૃક્ષો શોભે છે. આ વિધ વિધ જાતનાં પુષ્પો, પરસ્પર સુગંધ આવવાથી ભમરાના શબ્દના મિષવડે સ્વજનપણાને જાહેર કરે છે. જંબૂ, કદંબ, માકંદ (આંબા) અને પારિભદ્ર વગેરે વૃક્ષોએ પોતાની છાયા રૂપી ચોલક (કબજો) પહેરાવ્યો હોય, તેવો આ પર્વત શોભે છે."

આ પ્રમાણે તેઓ પર્વતની શોભા જુએ છે, એટલામાં ત્યાં ઋષભદત્તે ઓચિંતો જાણે આકાશમાંથી કોઈ વિદ્યાધર આવ્યો હોય, તેમ સિદ્ધપુત્ર યશોમિત્ર નામના શ્રાવકને આવેલો પોતાના બંધુની જેમ જોયો એટલે ઋષભદત્ત શેઠે તે સિદ્ધપુત્રને પૂછ્યું:–હે સિદ્ધપુત્ર! તું મારો સાધર્મિક છે. તો કહે, કે તું ક્યાં જાય છે? સિદ્ધપુત્રે કહ્યું કે મિત્ર આ ઉદ્યાનમાં ચરમ તીર્થંકર શ્રી મહાવીર સ્વામીના શિષ્ય સુધર્મા નામના પંચમા ગણધર આવ્યા છે, [illegible] અને કહ્યું [illegible] [illegible] [illegible]

ભતી, મૃગના બચ્ચાંઓ ઉપર વાત્સલ્ય ધારણ કરતી, અને ખોળામાં બચ્ચાંઓને લઈને બેઠેલી વાનરીઓ ઉપર હેત બતાવતી, એવી પ્રિયાને હાથનો ટેકો દઈ, ઋષભદત્ત, ચિત્તને હરણ કરનારી પર્વતના ઉદ્યાનની શોભા આંગળી વડે બતાવવા લાગ્યો:—

" હે પ્રિયા ! ફળના ભારથી નમી ગયેલી આ માતુલિંગીઓને (બીજોરાના વૃક્ષો) તું જો. રાતા પુષ્પોએ કરીને જાણે સંધ્યાના વાદળાંઓ વિશ્રાંતિ લેતા હોય, એવી આ દાડમડીઓને જો. સૂર્યના કિરણોને પણ પેસવા ન દે, એવા આ દ્રાક્ષના માંડવાઓ છે, આ નૃત્ય કરતા મોરના પીંછા જેવા પાંદડાવાળાં તાલવૃક્ષો શોભે છે. આ વિવિધ જાતનાં પુષ્પો, પરસ્પર સુગંધ આવવાથી ભ્રમરોના શબ્દના મિષવડે સ્વજનપણાને જાહેર કરે છે. જંબુ, કદંબ, માકંદ (આંબા) અને પારિભદ્ર વગેરે વૃક્ષોએ પોતાની છાયા રૂપી ચોલક (કબજો) પહેરાવ્યો હોય, તેવો આ પર્વત શોભે છે."

આ પ્રમાણે તેઓ પર્વતની શોભા જુએ છે,' એટલામાં ત્યાં ઋષભદત્તે એકદમ જાણે આકાશમાંથી કોઈ વિદ્યાધર આવ્યો હોય, તેમ સિદ્ધપુત્ર યશોમિત્ર નામના શ્રાવકને આવેલો પોતાના બંધુની જેમ જોયો. એટલે ઋષભદત્ત શેઠે તે સિદ્ધપુત્રને પૂછ્યું:—હે સિદ્ધપુત્ર ! તું મ્હારો સાધર્મિક છે, તો કહે, કે તું ક્યાં જાય છે ? સિદ્ધપુત્રે કહ્યું —હે મિત્ર. આ ઉદ્યાનમાં ચરમ તીર્થંકર શ્રી મહાવીર સ્વામીના શિષ્ય સુધર્મા નામે પાંચમા ગણધર પધાર્યા છે, તેમને વાંદવા માટે હું જાઉં છું. જો તમારી વંદન કરવા આવવાની ઈચ્છા હોય, તો [illegible] સાથે [illegible] કારણ કે તેમ કરવાથી હું તમારો ધર્મકાર્યમાં સહાયક થાઉં.

[illegible] સાથે આવો ' એમ કહીને તે દંપતી તેની [illegible] જાણે તે જંબૂ સુધર્મા સ્વામીએ પવિત્ર કરેલા

આ સાંભળી ધારિણીએ કહ્યું :–હે પંડિત! તો હું જંબુદેવને ઉદ્દેશીને એકસો ને આઠ આયંબિલ કરીશ. પછી તેઓ ત્રણે જણા શ્રી સુધર્મા ગણધરને વંદન કરીને, વૈભારગિરિ પર્વત પરથી ઉતરીને નગરમાં ગયાં. ત્યાં ગૃહસ્થાશ્રમ પાળતાં ઋષભદત્ત અને ધારિણી સિદ્ધપુત્રના વચનને સિદ્ધ થવાની આશામાં દિવસો વ્યતીત કરવા લાગ્યા.

એકદા ધારિણીએ સ્વપ્નને વિષે શ્વેત સિંહ જોયો. તે વાત તેણે હર્ષપૂર્વક પોતાના સ્વામીને કહી. તે સાંભળી ઋષભદત્તે કહ્યું :– હે સુંદરી! તે સિદ્ધપુત્રનું કથન સર્વદા તું સત્ય માનજે; કારણ કે આ સ્વપ્નથી જ તેની પ્રતીતિ થઈ છે. હે મહાભાગ્યે! પવિત્ર આચરણવાળો અને સર્વ લક્ષણે સંપૂર્ણ એવો તને જરૂર જંબૂ નામનો પુત્ર થશે. પછી વિદ્યુન્માળી દેવ, બ્રહ્મદેવલોકથી ચ્યવીને ધારિણીની કુક્ષિ રૂપી છીપને વિષે, મોતીની જેમ ઉત્પન્ન થયો.

ઉત્તમ ગર્ભના પ્રભાવથી ધારિણીને દેવગુરુની પૂજા કરવાનો દોહદ થયો. સ્ત્રીઓના દોહદ હમેશાં ગર્ભના ભાવને અનુસરતા થાય છે. ઋષભદત્ત શેઠે તેણીના દોહદ પુષ્કળ દ્રવ્ય ખર્ચીને પૂરા કર્યા. જાણે કે એવિને પણ ધર્મકાર્યમાં ધન ખર્ચવાની ઇચ્છા થઈ ન હોય!

અનુક્રમે ગર્ભનું પોષણ કરતી ધારિણી, ગર્ભને કલેશ થશે એવી બીકથી, સાવધાનપણે અત્યંત ધીરે ધીરે સંચાર કરતી. ધનુષ્ય ... પડી ગયેલા તેના ગાલ, પ્રભાતના ચંદ્રબિંબ જેવા દેખાવા ... અનુક્રમે નવ માસ અને સાડા સાત દિવસ વ્યતિત થયા ... ધારિણીએ, દિશાઓ સર્વને પણ પાવન કરનાર એવા મહાન ... પુત્રને જન્મ આપ્યો.

[illegible]

પદ્મસેના અને કનકસેના પાડવામાં આવ્યાં. આ ચારેય અત્યંત રૂપવાન હતી.

વળી તે જ નગરમાં રહેતા કુબેરસેન નામના શેઠને કનકવતી નામની, શ્રમણદત્તને શ્રીષેણા નામની, વસુષેણને વીરમતી નામની અને વસુપાલિતને જયસેના નામની એમ સ્ત્રીઓ હતી. આ ચારેય સ્ત્રીઓને અનુક્રમે નભઃસેના, કનકશ્રી, કનકવતી અને જયશ્રી નામની પુત્રીઓ થઈ હતી.

એકદા તે આઠે કન્યાઓના પિતાઓએ જંબુકુમારના પિતા પાસે આવીને વિનયપૂર્વક પ્રાર્થના કરી કે:—અમારે દરેકને રૂપ અને લાવણ્ય વડે મનોહર, સકળ કળાઓમાં પાર પામેલી, ગુણોના સમૂહરૂપ અને અપ્સરા જેવી સુંદર એકેક કન્યા છે. તેમને વિવાહ રૂપ કલ્યાણના મિત્ર સમાન યૌવન પ્રાપ્ત થયું છે, અને તેઓને યોગ્ય વર તો આપનો પુત્ર જ છે, એમ અમે જોઈએ છીએ. કુળ, શીળ, વય, રૂપ વગેરે જે ગુણો વરમાં હોવાં જોઈએ, તે સઘળાં આપના પુત્ર જંબુકુમારમાં છે. આવો વર પુણ્યથી જ પામી શકાય તેમ છે. માટે દક્ષ પ્રજાપતિની પુત્રીઓનો સ્વામી, જેમ ચંદ્ર થયો, તેમ તમારી કૃપાવડે અમારી પુત્રીઓનો સ્વામી જંબુકુમાર થાઓ. તમે લક્ષ્મીવાન અને કુળવાન છો, તેથી તમારી પાસે પ્રાર્થના કરવામાં અમને કાંઈ લજ્જા નથી. માટે સર્વ પ્રકારે યોગ્ય એવો આ વિવાહ સંબંધ કરીને અમારા પર અનુગ્રહ કરો.

ઋષભદત્ત શેઠે તેમની વિનતીનો સ્વીકાર કર્યો, કારણ કે પોતે પુત્રનો વિવાહ કરવા ઉત્સુક હતો. તેવામાં જ [illegible] કન્યાઓએ પ્રાર્થના કરી હતી. "અમને કેવળ એવા જંબુકુમાર વરો. આપણો વિવાહ થયો છે" એમ [illegible] કન્યાઓને [illegible] કરી, કન્યાને ધન્ય માનતી હર્ષ પામી.

પદ્મસેના અને કનકસેના પાડવામાં આવ્યાં. આ ચારેય અત્યંત રૂપવાન હતી.

વળી તે જ નગરમાં રહેતા કુબેરસેન નામના શેઠને કનકવતી નામની, શ્રમણદત્તને શ્રીષેણા નામની, વસુષેણને વીરમતી નામની અને વસુપાલિતને જયસેના નામની એમ સ્ત્રીઓ હતી. આ ચારેય સ્ત્રીઓને અનુક્રમે નભઃસેના, કનકશ્રી, કનકવતી અને જયશ્રી નામની પુત્રીઓ થઈ હતી.

એકદા તે આઠે કન્યાઓના પિતાઓએ જંબુકુમારના પિતા પાસે આવીને વિનયપૂર્વક પ્રાર્થના કરી કેઃ—અમારે દરેકને રૂપ અને લાવણ્ય વડે મનોહર, સઘળી કળાઓમાં પાર પામેલી, ગુણોના સમૂહરૂપ અને અપ્સરા જેવી સુંદર એકેક કન્યા છે. તેમને વિવાહ રૂપ કલ્યાણના મિત્ર સમાન યૌવન પ્રાપ્ત થયું છે, અને તેઓને યોગ્ય વર તો આપનો પુત્ર જ છે, એમ અમે જોઈએ છીએ. કુળ, શીળ, વય, રૂપ વગેરે જે ગુણો વરમાં હોવાં જોઈએ, તે સઘળાં આપના પુત્ર જંબુકુમારમાં છે. આવા વર પુણ્યથી જ પામી શકાય તેમ છે. માટે દક્ષ પ્રજાપતિની પુત્રીઓનો સ્વામી, જેમ ચંદ્ર થયો, તેમ તમારી કૃપાવડે અમારી પુત્રીઓનો સ્વામી જંબુકુમાર થાઓ. તમે લક્ષ્મીવાન અને કુળવાન છો. તેથી તમારી પાસે પ્રાર્થના કરવામાં અમને કાંઈ [illegible] નથી. [illegible] આ વિવાહ સંબંધ [illegible] અમારા પર અનુગ્રહ [illegible]

[illegible]

છો ! આ બાબતમાં અમારો નિર્ણય સાંભળો:-તમે અમને જંબુકુમારને આપી છે, તેથી આ ભવમાં તે જ અમારા પતિ છે, માટે અમે બીજાને દેવા યોગ્ય નથી; લોકમાં પણ એજ કહેવત છે કે, રાજાઓ એકજવાર બોલે છે, સાધુ પુરૂષો એકજવાર બોલે છે, તથા કન્યા પણ એકજવાર અપાય છે. માટે તમે અમને ઋષભદત્તના પુત્રને આપી છે, તે જ અમારી ગતિ છે, અને અમારૂં આ ભવિતવ્ય પણ તેમને જ આધિન છે. જંબુકુમાર દિક્ષા લેશે, અથવા ગમે તે બીજું કાર્ય કરશે, તે જ કાર્ય પતિની ભક્તિવાળી અમારે પણ કરવું યોગ્ય છે.

આ ઉપરથી તે શ્રેષ્ઠિઓએ જંબુકુમારના પિતાને કહ્યું: "વિવાહની તૈયારી કરો. અમારૂં પ્રથમ વચન અમારે પ્રમાણ રૂપ છે." ત્યાર પછી તે શ્રેષ્ઠિઓએ તથા ઋષભદત્તે નિમિત્તકને બોલાવીને તે દિવસથી સાતમે દિવસે લગ્નનું મુહૂર્ત નક્કી કર્યું. તે આઠે શ્રેષ્ઠિઓએ ભાઈઓની જેમ એકમત થઈને એક મ્હોટો વિવાહ મંડપ રચાવ્યો. તેમાં વિવિધ પ્રકારનાં વસ્રોવાળા ચંદરવા (ચંદની) કરાવ્યા, તે જાણે આકાશમાંથી સંધ્યા સમયના વાદળાઓના કકડાને નીચે ખેંચી લાવીને બનાવ્યા હોય નહિ! તે ચંદરવામાં ચોતરફ મોતીની માળાઓ લટકાવી દીધી, તે જાણે ચંદ્રમાએ પોતાના કિરણોનું સર્વસ્વ ત્યાં સ્થાપિત કર્યું હોય નહિ!

તે મંડપને અત્યંત દેદિપ્યમાન તોરણો બાંધેલાં હતાં, તેના [illegible] વાયુથી હાલતાં હતાં, તેથી તે મંડપ જાણે વરને બોલાવવાની [illegible] કરતો ન હોય [illegible] હતા. તે મંડપમાં ચોતરફ [illegible] આનાદીને [illegible] તે મંડપ [illegible] હતો.

[illegible] ઉત્તમ [illegible]

છે? આ બાબતમાં અમારો નિર્ણય સાંભળો:-તમે અમને જંબુકુ
આપી છે, તેથી આ ભવમાં તે જ અમારા પતિ છે, માટે
બીજાને દેવા યોગ્ય નથી; લોકમાં પણ એજ કહેવત છે કે, રા
એકજવાર બોલે છે, સાધુ પુરુષો એકજવાર બોલે છે, તથા કન્
એકજવાર અપાય છે. માટે તમે અમને ઋષભદત્તના પુત્રને અ
તે જ અમારી ગતિ છે, અને અમારૂં આ ભવિતવ્ય પણ તે
આધિન છે. જંબુકુમાર દિક્ષા લેશે, અથવા ગમે તે બીજું કાર
તેજ કાર્ય પતિની ભક્તિવાળી અમારે પણ કરવું યોગ્ય છે.

આ ઉપરથી તે શ્રેષ્ઠિઓએ જંબુકુમારના પિતાને કહ્યું: "
તૈયારી કરો. અમારૂં પ્રથમ વચન અમારે પ્રમાણ રૂપ છે." ત
તે શ્રેષ્ઠિઓએ તથા ઋષભદત્તે નિમિત્તકને બોલાવીને તે દિવસ
દિવસે લગ્નનું મુહૂર્ત નક્કી કર્યું. તે આઠે શ્રેષ્ઠિઓએ ભાઈએ
એકમત થઈને એક મ્હોટો વિવાહ મંડપ રચાવ્યો. તેમ
પ્રકારનાં નમુનાવાળા ચંદરવા (ચંદની) કરાવ્યા, તે જાણે આ
સર્વ સમયના વાદળાઓના કકડાને નીચે ખેંચી લાવીને
હોય નહિ! તે ચંદરવામાં ચોતરફ મોતીની માળાઓ લટકા
તે જાણે ચંદ્રમાએ પોતાના કિરણોનું સર્વસ્વ ત્યાં સ્થાપિત
નહિ!

તે મંડપને અત્યંત દેદિપ્યમાન તોરણો બાંધેલાં
[illegible] ચાતુરી હસતાં હતાં. તેથી તે મંડપ જાણે વરને
[illegible] ન હોય તેવો [illegible] હતો. તે મંડપ
[illegible]
[illegible]

[illegible]

કારણ કે પુણ્યશાળી જીવોને પ્રાયઃ ઇંદ્ર પણ દુઃખ દેવાને સમર્થ શકતો નથી.

પછી નિદ્રાવશ થયેલા માણસોનાં અલંકાર વગેરે અન્ય ચોરો ઈ લેવા લાગ્યા. તે લૂંટારાઓને આમ લૂંટતા જોવા છતાં, ઉદાર ગુણવાળો જંબુકુમાર તેમના પર ક્રોધાયમાન થયો નહિ, પણ લીલા- પૂર્વક આ પ્રમાણે બોલ્યોઃ–" હે ચોરો ! અહિં સૂતેલા વિશ્વાસુ અને મારા આમંત્રણ કરેલા લોકોને તમે સ્પર્શ ન કરો. હું અહિં તેમની ચોકી કરૂં છું."

પુણ્ય પ્રભાવી જંબુકુમારના આ શબ્દો સાંભળતાં જ સર્વ ચોરો ત્યાં ચિત્રવત્ સ્થંભી ગયા. પ્રભવ પણ ચોતરફ જોવા લાગ્યો. તો તેણે હાથણીઓ વડે હાથીની જેમ આઠ પત્નીઓ સાથે જંબુકુમારને જોયો. એટલે પોતાની ઓળખાણ આપતો પ્રભવ ચોર બોલ્યોઃ–હે મહાત્મન્! હું વિંધ્ય રાજાનો પ્રભવ નામનો પુત્ર છું. કૃપા કરીને મ્હારી સાથે તમે મિત્રાઈ બાંધો. મને તમારી સ્થંભિની અને મોક્ષની (મુક્તિની) વિદ્યા આપો. બદલામાં હું તમને મારી અવસ્વાપિની અને તાલોદ્‌ઘાટિની વિદ્યા આપું.

જંબુકુમારે કહ્યું:–" હે પ્રભવ ! પ્રાતઃકાળે હું આ આઠે નવી પરણેલી સ્ત્રીઓનો ત્યાગ કરી, મમત્વ રહિત બની દીક્ષા લેવાનો છું. અને તેથીજ ત્હારી અવસ્વાપિની હમણાં પણ હું ભાવ સાધુ થયો છું. [illegible]

કરતો હોય, એવો ...ીશ, માટે જલ્દી જતો રહે.' એવી પ્રેરણા કરતો હોય, એવો
હાથી સૂંઢના જળબિંદુઓ વડે તેની પીઠ ઉપર વારંવાર છંટકાવ
...તો હતો. તે પુરુષ ભયથી દડાની માફક નીચે પડતો અને પાછો
...ઓ થઈને નાસતો હતો. તેની પાછળ હાથી પણ દોડતો હતો અને
લગભગ તેની નજીક તે આવી પહોંચ્યો, તેવામાં તે પુરુષે તૃણથી
ઢંકાયેલો એક કૂવો જોયો. તેણે વિચાર્યું કે આમ દોડવાથી તો હાથી
અવશ્ય મને મારી નાખશે, તે કરતાં આ કૂવામાં પડતું મૂક્યું હોય,
તો કદાચ બચી શકાય. એમ ધારી તેણે તે કૂવામાં ઝંપાપાત કર્યો.
કારણ કે સૌ કોઈને જીવવાની આશા રહેલી હોય છે.

હવે તે કૂવાને કાંઠે એક વડનું ઝાડ હતું. તેની એક ડાળ
સર્પના ફેણની જેમ કૂવામાં લટકતી હતી. તે પુરુષે કૂવામાં પડતાં
પડતાં વચ્ચે તે લાંબી ડાળ પકડી લીધી, એટલે દોરડાથી બાંધેલા
ઘડાની જેમ તે તેને વળગીને કૂવામાં લટકતો રહ્યો. પેલો હાથી પણ
તેની પાછળ કૂવા પાસે આવ્યો અને તે પુરુષને પકડવા માટે તેણે
...તાના સૂંઢ કૂવામાં નાખી, પરંતુ જેમ મંદ ભાગ્યવાળો ઉત્તમ
ઔષધિને ન પામે, તેમ તે હાથી તેને પકડી શક્યો નહિ.

કૂવામાં લટકી રહેલા તે નિર્ભાગી પુરુષે પછી નીચે દૃષ્ટિ કરી,
તો તેણે કૂવાની અંદર એક મોટો અજગર જોયો. તે અજગર પણ
'હમણાં આ મારો ભક્ષ ... ' ... આજુ થી પોતાનું ... કૂવાની
... હાથી તે પુરુષના ... [illegible]

[illegible]

ખીશ, માટે જલ્દી જતો રહે.' એવી પ્રેરણા કરતો હોય, એવો હાથી સૂંઢના જળબિંદુઓ વડે તેની પીઠ ઉપર વારંવાર છંટકાવ તો હતો. તે પુરૂષ ભયથી દડાની માફક નીચે પડતો અને પાછો ભો થઇને નાસતો હતો. તેની પાછળ હાથી પણ દોડતો હતો અને ગમગ તેની નજીક તે આવી પહોંચ્યો, તેવામાં તે પુરૂષે તૃણથી ઢાંકેલો એક કૂવો જોયો. તેણે વિચાર્યું કે આમ દોડવાથી તો હાથી વશ્ય મને મારી નાખશે, તે કરતાં આ કૂવામાં પડતું મૂક્યું હોય, તો કદાચ બચી શકાય. એમ ધારી તેણે તે કૂવામાં ઝંપાપાત કર્યો. હ્યું કે સૌ કોઈને જીવવાની આશા રહેલી હોય છે.

હવે તે કૂવાને કાંઠે એક વડનું ઝાડ હતું. તેની એક ડાળ ર્પની ફેણની જેમ કૂવામાં લટકતી હતી. તે પુરૂષે કૂવામાં પડતાં ડતાં વચ્ચે તે લાંબી ડાળ પકડી લીધી, એટલે દોરડાથી બાંધેલા ડાની જેમ તે તેને વળગીને કૂવામાં લટકતો રહ્યો. પેલો હાથી પણ તેની પાછળ કૂવા પાસે આવ્યો અને તે પુરૂષને પકડવા માટે તેણે પોતાની સૂંઢ કૂવામાં નાખી, પરંતુ જેમ મંદ ભાગ્યવાળો ઉત્તમ ઔષધિને ન પામે, તેમ તે હાથી તેને પકડી શક્યો નહિ.

કૂવામાં લટકી રહેલા તે નિર્ભાગી પુરૂષે પછી નીચે દૃષ્ટિ કરી, તો તેણે કૂવાની અંદર એક મ્હોટો અજગર જોયો. તે અજગર પણ 'હમણા આ મારો ભક્ષ્ય મારા મોંમાં પડશે' એવી આશાથી પોતાનું મ્હોં ફાડી તે પુરૂષના સામે જ જોઈ રહ્યો હતો. ઉપરાંત તે કૂવાની [illegible]

દાંતરૂપી કરવતને ચલાવી રહ્યા હતા. પેલો મદોન્મત્ત હાથી તે પુરુ... પકડવામાં નિષ્ફળ નીવડવાથી વધુ ક્રોધાયમાન થઈને આખાય વ... ઝાડને ઉખેડી પાડવાની ઇચ્છાએ હલાવી રહ્યો હતો. તેથી પેલી ... વૃક્ષની ડાળ હીંચકાની જેમ હાલતી હતી, એટલે પડી જવાના ભય... તે પુરુષ તે ડાળને મજબુત રીતે હાથ અને પગ વડે વળગી રહ્યો.

હવે જે શાખાને પેલો હાથી હલાવતો હતો, તે શાખા ઉ... એક મધપુડો હતો, તે હાલવાથી ભાલા જેવા તિક્ષ્ણ મુખવાળી મ... માખીઓ તેમાંથી ચોતરફ ઉડી, અને જાણે પેલા મનુષ્યના દ... બહાર જીવને કાઢવા તત્પર થઈ હોય તેમ, શરીરના ભાગમાં ... તિક્ષ્ણ મુખ વડે તેને ડંખ દેવા લાગી. ઉંચી પાંખવાળી માખીઓ... તેનું અંગ અંગ શરીર ફુલી ગયું. તેથી તે પુરુષ જાણે પાંખ રહિત ... ફુલાઈને બહાર નીકળતા ઇન્દ્રિયો ન હોય! તેવો દેખાવા લા...

[illegible]

જે મધમાખીઓ તે સંસારની વ્યાધિઓ, જે મધનું બિંદુ કહ્યું તે વિષય જન્ય ક્ષણિક સુખ સમજવું: આવા સ્વરૂપ વિષય સુખમાં કયો બુદ્ધિમાન પુરૂષ આસક્ત બને ? હે મિત્ર ! કદાચ કોઈ દેવ કે વિદ્યાધર તે પુરૂષને કૂવામાંથી બહાર કાઢવા માગે, તો દૈવથી દૂષિત થયેલો તે પુરૂષ બહાર નીકળવા ઇચ્છે કે નહિ ?"

આ સાંભળી પ્રભવે કહ્યું:—આવા પારાવાર વિપત્તિરૂપ સમુદ્રમાં ડૂબેલો કયો નિર્ભાગી પુરૂષ વહાણની જેવા ઉપકારી તે નરના કહેવા માત્રે બહાર નીકળવા ન ઇચ્છે ! આ જવાબ સાંભળી જંબુકુમારે કહ્યું:—ત્યારે હવે કહે કે, સુધર્મા સ્વામી જેવા તારનાર મળ્યા, છતાં હું શા માટે આ અપાર ભવસાગરમાં ડૂબું ? પ્રભવે કહ્યું:—હે ભાઈ! ત્હારા માતા પિતાનો ત્હારા પર અત્યંત સ્નેહ છે, અને ત્હારી આ સ્ત્રીઓ પણ ત્હારા પર અપાર પ્રીતિ ધરાવે છે, તો તે સર્વનો તું એકદમ કેમ ત્યાગ કરી શકીશ ?

આ સાંભળી જંબુકુમારે કહ્યું:—અરે પ્રભવ ! આ સંસારના સંબંધીઓ તો જીવને સંસારમાં ડુબાડનારા હોવાથી શત્રુ તુલ્યજ છે, તેના પર પ્રેમ શો કરવો ! કારણ કે એવા સંબંધ તો આ સંસારમાં એક જીવ સાથે અનેક થાય છે, એટલે એવી બંધુ મમતાથી તો કુબેરદત્તની જેમ કર્મબંધન થાય છે. તેને એક ભવમાં પણ અનેક સંબંધ થયા છે, તેની કથા કહું છું તે સાંભળ:—

૯ કુબેરદત્તની કથા.

મથુરા નગરીમાં કામદેવની સેના જેવી કુબેરસેના નામની એક [illegible] રહેતી હતી. પહેલે જ ગર્ભે તે [illegible] તેની માતાને તેને વેદના થવા [illegible] ઉપરથી તેણીને [illegible]

મૃત્યુરૂપ ન થયો ! અફસોસ ! એવા જીવિત કરતાં મરણુ જ અમારે શ્રેય છે.

આ સાંભળી તેની માતાએ કહ્યું:–હે પુત્ર ! અલ્પ બુદ્ધિવાળા અમે તમારા બંનેના એક સરખા સુંદર રૂપથી મોહ પામી આવું કાર્ય કર્યું. કારણ કે ત્હારા લાયક બીજી કોઈ કન્યા અમને જડી નહિ, અને ત્હેને લાયક ત્હારા જેવો બીજો વર મળ્યો નહિ; તેથી જ અમે આ કાર્ય કર્યું છે. છતાં હજુ સુધી તમારા બનેનું માત્ર લગ્ન જ થયું છે, પરંતુ સ્ત્રી–પુરૂષના સંબંધથી ઉત્પન્ન થતું બીજું કાંઈ પાપકર્મ થયું નથી. માટે તું તેને 'આપણે ભાઈ બ્હેન છીએ.' એ વાત કહીને ભલે છોડી દે. હે સુંદર ! જો ત્હારે વેપારને માટે દેશાંતર જવાની ઇચ્છા હોય તો ભલે તું જા, અને અમારી આશીશથી તું સુખપૂર્વક વેપાર કરીને શીઘ્ર પાછો આવજે. હે પુત્ર ! તે વખતે અમે ત્હને બીજી કન્યા સાથે ધામધૂમથી પરણાવીશું.

આ સાંભળીને ધર્મબુદ્ધિ કુબેરદત્ત, કુબેરદત્તા પાસે ગયો અને તેને પોતાનો નિર્ણય કહી સંભળાવ્યો ને કહ્યું:–હે ભદ્રે ! તું ત્હારા પિતાને ઘેર જા; તું મ્હારી બ્હેન છે, વિવેકી છે, ડાહી છે. તેથી જેમ યોગ્ય લાગે તેમ કર. આ પ્રમાણે તેને શીખામણ આપી. તેનો ત્યાગ કરી કુબેરદત્ત વ્યાપારની વસ્તુઓ લઈને મથુરા નગરીમાં ગયો. વ્યાપારમાં તેણે ઘણું દ્રવ્ય મેળવ્યું. યૌવનને ઉચિત [illegible] પ્રમાણ [illegible] ને કુબેરદત્ત [illegible] દિવસ [illegible]

કોને મૂક્યાં, અને તે પેટી તેણીએ યમુના નદીના પ્રવાહમાં તરતી મૂકી દીધી. તે પેટી હંસની જેમ નિર્વિઘ્ને તરતી તરતી ચાલી. પછી તે કુબેરસેના નેત્રરૂપી અંજલિ વડે તે બાળકોને જળની અંજલિ આપતી હોય તેમ, અશ્રુપાત કરતી ત્યાંથી પાછી ફરીને પોતાને ઘેર આવી.

સવારે થતાં, તે પેટી તરતી તરતી શૌર્યપુર નગરના દ્વાર પાસે આવી પહોંચી. ત્યાં તેને બે શ્રેષ્ઠિપુત્રોએ દીઠી અને લઈ લીધી. પછી તે પેટી ખોલતાં તેમાં તેમણે એક બાળક અને એક બાળિકાને જોયાં. આથી એક જણે બાળક લીધો અને બીજાએ બાળિકા લીધી. હાથ ઉપરની મુદ્રિકાથી કુબેરદત્ત અને કુબેરદત્તા એવાં નામ તેમણે પાડ્યાં.

બંને શ્રેષ્ઠિઓને ત્યાં રત્નની જેમ રક્ષણ કરાતાં બંને બાળકો વૃદ્ધિ પામવા લાગ્યાં. અનુક્રમે તેઓ સર્વ કળાઓ શીખ્યાં અને સૌન્દર્યને પાવન કરનારું એવું નવયૌવન પામ્યા. "આ બે જ પરસ્પર યોગ્ય છે." એમ ધારીને તે શ્રેષ્ઠિઓએ અરસપરસ બંનેનો હર્ષપૂર્વક ધામધુમથી લગ્ન મહોત્સવ કર્યો. યૌવનથી લીંપાયેલા તે દંપતીના અંગમાં, પુરુષો અને સ્ત્રીઓ જ જેનું વાહન છે એવા કામદેવે પ્રવેશ કર્યો.

એકવાર તે દંપતીએ પરસ્પર પ્રજ્વલિત થયેલા પ્રેમરૂપી જળની નદી રૂપ [illegible]ક્રીડા આરંભી. તે વખતે કુબેરદત્તના હાથમાંની મુદ્રિકા નીકળીને કુબેરદત્તાના હાથમાં પડી. કુબેરદત્તા પારખવા યોગ્ય નાણાંની જેમ તે મુદ્રિકાને વારંવાર ફરી ફરીને જોવા લાગી. અને વિચારવા લાગી:— "આ મુદ્રિકા મારી મુદ્રિકાની સાથે એક જ દેશમાં ઘડાયેલી હોય તેમ લાગે છે." એમ વિચારી તેણે [illegible] પોતાની મુદ્રિકાને [illegible] તે [illegible] આવેશમાં મુંઝ ઉઠી.

મૃત્યુરૂપ ન થયો ! અફસોસ ! એવા જીવિત કરતાં મરણ જ અમારે માટે શ્રેય છે.

આ સાંભળી તેની માતાએ કહ્યું:-હે પુત્ર ! અલ્પ બુદ્ધિવાળા અમે તમારા બંનેના એક સરખા સુંદર રૂપથી મોહ પામી આવું કાર્ય કર્યું. કારણ કે ત્હારા લાયક બીજી કોઈ કન્યા અમને જડી નહિ, અને ત્હેને લાયક ત્હારા જેવો બીજો વર મળ્યો નહિ; તેથી જ અમે આ કાર્ય કર્યું છે. છતાં હજુ સુધી તમારા બંનેનું માત્ર લગ્ન જ થયું છે, પરંતુ સ્ત્રી-પુરૂષના સંબંધથી ઉત્પન્ન થતું બીજું કાંઈ પાપકર્મ થયું નથી. માટે તું તેને 'આપણે ભાઈ બ્હેન છીએ.' એ વાત કહીને ભલે છોડી દે. હે સુંદર ! જો ત્હારે વેપારને માટે દેશાંતર જવાની ઈચ્છા હોય તો ભલે તું જા, અને અમારી આશીશથી તું સુખપૂર્વક વેપાર કરીને શીઘ્ર પાછો આવજે. હે પુત્ર ! તે વખતે અમે ત્હને બીજી કન્યા સાથે ધામધૂમથી પરણાવીશું.

આ સાંભળીને ધર્મબુદ્ધિ કુબેરદત્ત, કુબેરદત્તા પાસે ગયો અને તેને પોતાનો નિર્ણય કહી સંભળાવ્યો ને કહ્યું:-હે ભદ્રે ! તું ત્હારા પિતાને ઘેર જા; તું મ્હારી બ્હેન છે, વિવેકી છે, ડાહી છે, તેથી જેમ યોગ્ય લાગે તેમ કર. આ પ્રમાણે તેને શીખામણ આપી, તેનો ત્યાગ કરી કુબેરદત્ત વ્યાપારની વસ્તુઓ લઈને મથુરા નગરીમાં ગયો. ત્યાં વ્યાપારમાં તેણે ઘણું દ્રવ્ય મેળવ્યું. યૌવનને ઉચિત ઈચ્છા પ્રમાણે વિલાસ કરતો તે કુબેરદત્ત, ત્યાં ઘણા દિવસ સુધી રહ્યો.

એકદા રૂપ અને લાવણ્યથી શોભતી [illegible] કુબેરસેનાને તેણે પુષ્કળ દ્રવ્ય આપીને પોતાની [illegible] કુબેરસેનાની સાથે વિષયભોગ ભોગવતા. [illegible] દૈવનું નાટક કેવું વિચિત્ર છે !

રીતે જ તેને બોધ પમાડવો જોઈએ.' એમ વિચારીને એકવાર સાધ્વીએ કુબેરસેનાને બોધ પમાડવા માટે બાળકને ઉદ્દેશી નીચે પ્રમાણે કહ્યું:—

"હે બાળક! તું મ્હારો ભાઇ છે, પુત્ર છે, દિયર છે, ભત્રિજો છે, કાકો છે, અને પૌત્ર છે!

જે ત્હારો પિતા છે તે મ્હારો ભાઈ છે, પિતા છે, પતિ છે, પુત્ર છે, દાદો છે અને સસરો છે!

જે ત્હારી માતા છે તે મ્હારી માતા છે, મ્હારા પિતાની માતા છે, ભોજાઇ છે, વહુ (પુત્રની સ્ત્રી) છે, સાસુ છે અને શોક્ય છે!"

આ સાંભળીને કુબેરદત્તે પૂછ્યું:-હે આર્યે! આવી પરસ્પર વિરૂદ્ધ સંબંધવાળી વાત કેમ કરો છો! હું તો આ સાંભળી આશ્ચર્ય પામું છું. ત્યારે સાધ્વીએ કહ્યું:-હે કુબેરદત્ત! તેનું સ્પષ્ટીકરણ સાંભળ:—

"આ બાળક મ્હારો ભાઈ છે, કારણ કે અમારા બનેની માતા એક જ છે. મારા પતિનો આ પુત્ર છે, તેથી તેને હું પુત્ર કહું છું. મ્હારા પતિનો આ ભાઈ છે, તેથી તે મ્હારો દિયર થાય છે. મારા ભાઈનો આ પુત્ર છે, તેથી હું તેને ભત્રિજો કહું છું. આ મારી માતાના પતિનો ભાઈ છે, તેથી તે મારો કાકો થાય છે, તથા આ મારી શોક્યના પુત્રનો પુત્ર છે, તેથી મેં તેને પૌત્ર કહ્યો છે.

વળી આ બાળકનો જે પિતા છે તે મારો ભાઈ થાય છે, કારણ કે અમારા બનેની માતા એક જ છે. [illegible] જે પિતા [illegible] મારી માતાના ભર્તાર રૂપે [illegible] મારે [illegible] બાળકનો પિતા થાય [illegible] તેથી [illegible] તે મારી સંબંધ [illegible]

અવશ્ય નરકે જાય છે. તેથી હે જંબુ ! જ્યાં સુધી ત્હને પુત્ર ઉત્પન્ન નથી થશે, ત્યાં સુધી તું પિતૃઋણથી મુક્ત થઈ શકશે નહિ.

આ સાંભળી જંબુકુમારે કહ્યું:–હે મિત્ર ! પુત્ર પિતાને તારે છે, એમ જે કહેવું તે તો કેવળ મોહ જ છે. તે ઉપર મહેશ્વરદત્તનું દ્રષ્ટાંત છે તે સાંભળ:—

૧૦ મહેશ્વરદત્તની કથા

તામ્રલિપ્તિ નામની નગરીમાં મહેશ્વરદત્ત નામનો એક ધનાઢય સાર્થવાહ રહેતો હતો. તેનો પિતા સમુદ્રદત્ત સર્વત્ર પ્રસિદ્ધ હતો. સમુદ્રને જેમ જળની તૃપ્તિ નથી, તેમ તેને દ્રવ્યની તૃપ્તિ ન હતી. મહેશ્વરદત્તને બહુલા નામની માતા (સમુદ્રદત્તની સ્ત્રી) હતી. તે અત્યંત માયા પ્રપંચને કરનારી અને જાણે દ્રવ્યની જ માતા હોય તેવી અત્યંત લોભી હોવાથી, તેનું મન કદીયે નિરાળ થયું નહોતું. લોભરૂપી ઉદરના ખાડા જેવો અને માત્ર ધનનો સંચય કરવાનો વ્યસની મહેશ્વરદત્તનો પિતા, મરીને તે જ નગરીમાં પાડો થયો. પતિના મરણથી આર્તધ્યાન રૂપ અગ્નિમાં પતંગની દશાને પામેલી તેની માતા પણ, મરીને તે જ નગરીમાં કુતરી થઇ.

મહેશ્વરદત્તને ગાંગિલા નામની પત્ની હતી. તે મહેશ્વર (મહાદેવ)ની પત્ની ગૌરીની જેમ સૌભાગ્યનું ઉપનિષદ હતી. ઘરમાં સાસુ સસરા ન હોવાથી તે એકલી જ [illegible] ઉછી નીજ [illegible]. એ નિયમ મુજબ તે ગાંગિલા [illegible] અને પતિને [illegible] પરપુરૂષ સાથે [illegible] નિઃકુદપણે પરપુરૂષ સાથે ક્રીડા કરતી હતી. [illegible] કુકર્મને [illegible] આવ્યો. માથાના કેશ [illegible]

તેની માતા કે જે કુતરી થઈ હતી, તે પણ માંસ ખાવાના લોભથી ત્યાં આગળ દોડી આવી. તેણીને પણ તે મહેશ્વરે માંસવાળા હાડકાંના કકડા નાખ્યા. ઉછરંગપૂર્વક પૂંછડીને હલાવતી તે કુતરી, પોતાના જ પતિના હાડકાં ખાવા લાગી.

આ પ્રમાણે મહેશ્વર પોતાના પિતાનું માંસ ખાતો હતો, તેવામાં કોઈ એક મુનિ માસક્ષમણની ભિક્ષાને માટે તેને ઘેર આવ્યા. જ્ઞાનના અતિશયની સંપત્તિવાળા તે મુનિએ મહેશ્વરદત્તની વિચિત્ર પ્રકારની ચેષ્ટા જાણી વિચાર કર્યો:—" અહો! આ બિચારાના અજ્ઞાનને ધિક્કાર છે, કે જે પિતાનું માંસ ખાય છે! શત્રુને ખોળામાં લીધો છે, અને આ કુતરી અત્યંત હર્ષથી પોતાના પતિના હાડકાં ખાય છે! અહો! સંસારની વિચિત્રતા તો જુઓ!"

આ પ્રમાણે જાણીને તે મુનિ તેના ઘરમાંથી બહાર નીકળી ગયા. એટલે મહેશ્વરદત્ત પછવાડે દોડીને મુનિને વંદન કરી બોલ્યો:—હે મુનિરાજ! આપ મ્હારે ઘેર ભિક્ષા લીધા વિના પાછા કેમ જાઓ છો! હું અભક્ત નથી, તેમ મેં આપની કાંઈ અવજ્ઞા કરી નથી. ઉલટો મને તો આપના પધારવાથી અત્યંત હર્ષ થયો છે. આ સાંભળી મુનિએ કહ્યું:—" હું કદી માંસ ભક્ષણ કરનારને ઘેર જતો નથી, તેથી મેં ત્હારા ઘરની ભિક્ષા ગ્રહણ કરી નથી; વળી મ્હને ત્હારા ઘરની ચેષ્ટા જોઈ, એક નવો જ વૈરાગ્ય ઉત્પન્ન થયો." આ સાંભળી મહેશ્વરે મુનિને ચેષ્ટાનું કારણ પૂછ્યું. એટલે મુનિએ તેને પાડા અને કુતરીની સર્વ સત્ય કથા જણાવી. મહેશ્વરે પૂછ્યું — 'મહારાજ' તેની ખાત્રી શી?"

મુનિએ કહ્યું — [illegible] આ કુતરીને પૂછ [illegible] મહેશ્વરે [illegible] તે કુતરી જાતિ-સ્મરણ [illegible] તેમ

તેની માતા કે જે કૂતરી થઈ હતી, તે પણ માંસ ખાવાના લોભથી ત્યાં આગળ દોડી આવી. તેણીને પણ તે મહેશ્વરે માંસવાળા હાડકાંના કકડા નાખ્યા. ઉછરંગપૂર્વક પૂંછડીને હલાવતી તે કુતરી, પોતાના જ પતિના હાડકાં ખાવા લાગી.

આ પ્રમાણે મહેશ્વર પોતાના પિતાનું માંસ ખાતો હતો, તેવામાં કોઈ એક મુનિ માસક્ષમણની ભિક્ષાને માટે તેને ઘેર આવ્યા. જ્ઞાનના અતિશયની સંપત્તિવાળા તે મુનિએ મહેશ્વરદત્તની વિચિત્ર પ્રકારની ચેષ્ટા જાણી વિચાર કર્યો:—"અહો! આ બિચારાના અજ્ઞાનને ધિક્કાર છે, કે જે પિતાનું માંસ ખાય છે! શત્રુને ખોળામાં લીધો છે, અને આ કૂતરી અત્યંત હર્ષથી પોતાના પતિના હાડકાં ખાય છે! અહો! સંસારની વિચિત્રતા તો જુઓ!"

આ પ્રમાણે જાણીને તે મુનિ તેના ઘરમાંથી બહાર નીકળી ગયા. એટલે મહેશ્વરદત્ત પછવાડે દોડીને મુનિને વંદન કરી બોલ્યો:—હે મુનિરાજ! આપ મ્હારે ઘેર ભિક્ષા લીધા વિના પાછા કેમ જાઓ છો! હું અભક્ત નથી, તેમ મેં આપની કાંઈ અવજ્ઞા કરી નથી. ઉલટો મને તો આપના પધારવાથી અત્યંત હર્ષ થયો છે. આ સાંભળી મુનિએ કહ્યું:—"હું કદી માંસ ભક્ષણ કરનારને ઘેર જતો નથી, તેથી મેં ત્હારા ઘરની ભિક્ષા ગ્રહણ કરી નથી; વળી મ્હને ત્હારા ઘરની ચેષ્ટા જોઈ, એક નવો જ વૈરાગ્ય ઉત્પન્ન થયો." આ સાંભળી મહેશ્વરે મુનિને ચેષ્ટાનું કારણ પૂછ્યું. એટલે મુનિએ તેને પાડા અને કુતરીની સર્વ સત્ય કથા જણાવી. મહેશ્વરે પૂછ્યું—'મહારાજ! તેની ખાત્રી શી?'

મુનિએ કહ્યું - [illegible] ને આ કુતરીને પૂછ [illegible] મહેશ્વરે [illegible] ને કુતરી [illegible] તેમ

ખેડૂત બોલ્યોઃ–હે પુત્રો ! આ કોદરાં વગેરે શા કામના છે ? હું અહિં ઘઉં અને શેરડી વાવવાનો છું. તે ઉગશે એટલે તેનાથી ગોળના માલપુઆ ખવાશે.

આ સાંભળી પુત્રો બોલ્યાઃ–હે પિતા ! આ દાણાઓ થોડા જ દિવસમાં પાકી જશે, તે લણી લીધા પછી તમે અહિં શેરડી અને ઘઉં વાવજો. આ પાકવા આવેલી ખેતી નાશ પામે છે, અને ઘઉં, શેરડી આપણા ખેતરમાં પાકશે કે કેમ ! તેની શંકા છે. આ પ્રમાણે તેના પુત્રોએ કહ્યું, છતાં તે હઠાગ્રહી ખેડૂતે માન્યું નહિ. તેણે કોદરા અને કાંગનું ખેતર લણી નાખ્યું અને જમીન મેદાન જેવી સાફ કરી મુકી. પછી પોતે પાણી માટે કૂવો ખોદવા લાગ્યો, પરંતુ પાણી નીકળ્યું નહિ. તેથી તેને કાંગ ન થયા, કોદરા ન થયા, શેરડી ન થઈ અને ઘઉં પણ ન થયા. આથી તેને ઘણો જ પશ્ચાત્તાપ થયો.

માટે હે નાથ ! તમે આ ભવ સંબંધી સ્ત્રી, ધન વગેરેનું પ્રત્યક્ષ સુખ મુકીને પરલોકના સંશય ભરેલા સુખને ઇચ્છો છો, તેથી કદાચ તમે બન્નેથી ભ્રષ્ટ થશો.

આ સાંભળી બુદ્ધિશાળી જંબુકુમારે કહ્યુંઃ–હે સમુદ્રશ્રી ! હું કાગડાની જેવો બુદ્ધિ રહિત નથી, કે એવું કરૂં. સાંભળઃ—

૧૨ કાગડાની કથા.

નર્મદા નદીને કિનારે એકવાર એક હાથી મરણ પામ્યો. ત્યાં ઘણા કાગડાઓ ભેગા થઈને ભક્ષણ કરવા લાગ્યા. જેમ દાનશાળામાં ભિક્ષુકો મળે, તેમ ત્યાં કાગડાઓ ભેગા થયા હતા. તેમાંથી એક કાગડો તે મરેલા હાથીના ગુદાદ્વારમાં પ્રવેશ [illegible] ત્યાં જ રહેતા [illegible] ગુદા દ્વાર સંકુચિત થઈ ગયું. તેથી કાગડો [illegible] રહ્યો

. તેવામાં તે વાનર કૂદકો મારવા જતાં, ધ્યાન નહિ રહેવાથી
ીન ઉપર પડી ગયો. તેથી, તે તીર્થના પ્રભાવથી એક ક્ષણમાં
વાનર, વિદ્યાના બળ વડે હોય નહિ ! તેમ દેવપુત્ર જેવો મનુષ્ય
ી ગયો. વાનરને મનુષ્યનું રૂપ પામેલો જોઈ, વાનરીને પણ તેવા
ાની ઈચ્છા થઈ; તેથી તેણે પણ જમીન પર કૂદકો માર્યો; તે
થી તરત જ દેવાંગના જેવી સ્ત્રી થઈ ગઈ અને અત્યંત પ્રેમ વડે
નરને ભેટી. પછી તે બન્ને મનુષ્ય જોડાંઓ વાનરપણામાં જેમ
િલાસ કરતાં હતાં તેમ વિલાસ કરવા લાગ્યાં.

એકવાર નરરૂપ પામેલા વાનરે, નારીરૂપ પામેલી વાનરીને કહ્યું:—આપણે જેવી રીતે મનુષ્ય થયાં, તેવી રીતે ચાલો હવે દેવ થઈએ. ત્યારે સ્ત્રીએ કહ્યું:—"હે પ્રિય ! અતિ લોભ કરવો સારો નહિ. આપણને જે સુખ મળ્યું છે, તેમાં જ સંતોષ માનવામાં લાભ છે." આ પ્રમાણે સમજાવ્યાં છતાં પણ નહિ માનતાં, વાનરે ફરીથી વૃક્ષ પર ચડીને જમીન પર ભૂસકો માર્યો. હવે તે તીર્થનો પ્રભાવ એવો હતો કે, જો તિર્યંચ પડે તો મનુષ્ય થાય, અને મનુષ્ય પડે તો દેવ થાય; પણ જો ફરીને પડે તો હતા તેવા જ થાય. આથી તે મનુષ્ય પાછો હતો તેવો વાનર થઈ ગયો, અને પોતે કરેલા અતિ લોભ માટે પસ્તાવો કરવા લાગ્યો; તેમ જ સ્ત્રી કે જે મનુષ્યાણી થઈ હતી, તેને જોઈ જોઈને ઝૂરવા લાગ્યો.

એકદા તે પ્રદેશમાં ફરતા રાજપુરૂષોએ આ સૌંદર્યવાન સ્ત્રીને જોઈ, તેથી તેઓએ તેને રાજ્ય કચેરીમાં લઈ જઈ, રાજાને અર્પણ કરી. કારણકે જે જે વસ્તુ સ્વામી વિનાની હોય, તે સર્વની માલીકી રાજાની જ ગણાય છે. મનોહર આકૃતિવાળી આ સ્ત્રીને રાજાએ પોતાની મુખ્ય પટરાણી બનાવી.

હવે પેલો વાનર વગડામાં ભટકતો હતો, તેને નટ લોકો લઈ

. તેવામાં તે વાનર કૂદકો મારવા જતાં, ધ્યાન નહિ રહેવાથી ન ઉપર પડી ગયો. તેથી, તે તીર્થના પ્રભાવથી એક ક્ષણમાં વાનર, વિદ્યાના બળ વડે હોય નહિ! તેમ દેવપુત્ર જેવો મનુષ્ય ગયો. વાનરને મનુષ્યનું રૂપ પામેલો જોઈ, વાનરીને પણ તેવા ની ઈચ્છા થઈ; તેથી તેણે પણ જમીન પર કૂદકો માર્યો; તે તરત જ દેવાંગના જેવી સ્ત્રી થઈ ગઈ અને અત્યંત પ્રેમ વડે નરને ભેટી. પછી તે બન્ને મનુષ્ય જોડાંઓ વાનરપણામાં જેમ લાસ કરતાં હતાં તેમ વિલાસ કરવા લાગ્યાં.

એકવાર નરરૂપ પામેલા વાનરે, નારીરૂપ પામેલી વાનરીને યું:—આપણે જેવી રીતે મનુષ્ય થયાં, તેવી રીતે ચાલો હવે દેવ થઈએ. ત્યારે સ્ત્રીએ કહ્યું:—"હે પ્રિય! અતિ લોભ કરવો સારો હિ. આપણને જે સુખ મળ્યું છે, તેમાં જ સંતોષ માનવામાં લાભ છે." આ પ્રમાણે સમજાવ્યાં છતાં પણ નહિ માનતાં, વાનરે ફરીથી વૃક્ષ પર ચઢીને જમીન પર ભૂસ્કો માર્યો. હવે તે તીર્થનો પ્રભાવ એવો હતો કે, જો તિર્યંચ પડે તો મનુષ્ય થાય, અને મનુષ્ય પડે તો દેવ થાય; પણ જો ફરીને પડે તો હતા તેવા જ થાય. આથી તે મનુષ્ય પાછો હતો તેવો વાનર થઈ ગયો, અને પોતે કરેલા અતિ લોભ માટે પસ્તાવો કરવા લાગ્યો; તેમ જ સ્ત્રી કે જે મનુષ્યાણી થઈ હતી, તેને જોઈ જોઈને ઝૂરવા લાગ્યો.

એકદા તે પ્રદેશમાં ફરતા રાજપુરુષોએ આ સૌંદર્યવાન સ્ત્રીને જોઈ, તેથી તેઓએ તેને રાજ્ય કચેરીમાં લઈ જઈ, રાજાને અર્પણ કરી; કારણ કે જે જે વસ્તુ સ્વામી વિનાની હોય તે સર્વની માલીકી રાજાની જ ગણાય છે. મનોહર આકૃતિવાળી આ સ્ત્રીને રાજાએ પોતાની મુખ્ય પટરાણી બનાવી.

હવે પેલો વાનર વગડામાં ભટકતો હતો. તેને નટ લોકો લઈ

ગયા અને તેને પુત્રની જેમ વિવિધ પ્રકારનું નૃત્ય શીખવ્યું. મોટા તે નટો તે જ રાજાની પાસે ગયા અને તેમણે તે વાનર પાસે જ નાટક શરૂ કરાવ્યું. તેવામાં રાજાના અર્ધ આસન પર બેઠેલી પોતાની પૂર્વની સ્ત્રી જોઈને તે વાનર અંતઃકરણના ભાવ પ્રગટ કરતો હોય તેમ અશ્રુપાત કરી રોવા લાગ્યો. તે જોઈ રાણી બોલીઃ—હે વાનર! જે અવસરે જે સ્થિતિ પ્રાપ્ત થાય તેને આનંદથી ઓળખી લઈએ. હવે પોતાનું સંભારી ઝૂરવા કરવામાં કંઈ લાભ નથી.

આ ઉપરથી હે નાથ! આપ પણ પ્રાપ્ત થયેલાં વિષયસુખો ત્યાગ કરીને, તે વાનરની માફક પાછળ શોક કરશો નહિ.

આ સાંભળી જંબુકુમારે કહ્યું:—હું અંગારદાહકની જેમ વિષયો વાસનાવાળો નથી, કે જેથી મારે પસ્તાવું પડે. તેની કથા આ પ્રમાણે :—

પાણી પી પીને સૂકી નાખ્યાં, તો પણ તેની તૃષા શાંત થઈ નહિ. પછી તે જાગૃત થઈને પાણીની ઇચ્છાથી ભમતો ભમતો એક જીર્ણ કુવા પાસે આવ્યો. તેના કાંઠા ઉપર તેણે કાદવવાળું થોડું પાણી જોયું. તે પાણી હાથના ખોબા વડે પી શકાય તેટલું ન હતું, તેથી તે ડાભ વડે ચાટવા લાગ્યો; તો પણ દાહજ્વરથી પીડાતા માણસની જેમ તે તૃપ્ત થયો નહિ.

"માટે હે પ્રિયા! અંગારકારકના જેવો આ જીવ છે, અને વાવ, તળાવ, વગેરે જળાશયોના જેવાં દેવ અને વ્યંતર આદિના સુખભોગો છે. તો જે જીવ સ્વર્ગ વગેરેના સુખથી તૃપ્ત નથી થયો, તે મનુષ્યના ભોગથી કેમ તૃપ્ત થઈ શકશે? માટે તું મને રોકવાનો ખોટો આગ્રહ ન કર."

આ સાંભળી પદ્મસેના બોલી:—હે નાથ! મનુષ્યો દરેક વાતનું પરિણામ પોતાના વિચારને અનુસરતું લાવે છે. માટે બીજી યુક્તિઓ મૂકી દઈને, પૂર્વ પુણ્યના યોગે પ્રાપ્ત થયેલા આ સુભોગને ભોગવો; કારણ કે સંસારમાં પ્રવૃત્તિ અને નિવૃત્તિ કરનારા નૂપુરપંડિતા અને શિયાળ જેવા ઘણા દૃષ્ટાંત છે. સાંભળો:—

૬૫ નૂપુર પંડિતા અને શિયાળની કથા.

રાજગૃહી નગરીમાં દેવદત્ત નામનો એક સોની રહેતો હતો. તેને દેવદિન્ન નામનો પુત્ર હતો. તે પુત્રને દુર્ગિલા નામની સ્ત્રી હતી. તે ચતુર સ્ત્રીઓમાં અગ્રેસર હતી. એકદા તે કામદેવના બાણ સમાન કટાક્ષો વડે યુવાન પુરુષોના મનને ક્ષોભ પમાડતી નદીએ ન્હાવા ગઈ. સર્વ અંગે સુવર્ણના આભરણવાળી અને શ્વેત વસ્ત્રો વડે શોભતી તે સ્ત્રી, જાણે જળદેવતા હોય તેમ, નદીના તીરને શોભાવવા લાગી. ત્યાં તેણે પોતાની કંચુકી તથા ઉત્તરીય વસ્ત્ર સખીને આપી, અને ચંચળ નેત્રવાળી તે સ્નાન કરવાને ઇચ્છતી, હંસીની જેમ ધીરે ધીરે નદીમાં

ગયા અને તેને પુત્રની જેમ વિવિધ પ્રકારનું નૃત્ય શીખવ્યું. મોટા તે નટો તે જ રાજાની પાસે ગયા અને તેમણે તે વાનર પાસે જ નાટક શરૂ કરાવ્યું. તેવામાં રાજાના અર્ધ આસન પર બેઠેલી પોતાની પૂર્વની સ્ત્રી નર્મદાને જોઈને તે વાનર અંતઃકરણના ભાવ પ્રકટ કરતો હોય તેમ અશ્રુપાત કરી રોવા લાગ્યો. તે જોઈ રાણી બોલી:—હે વત્સ! જે અવસરે જે સ્થિતિ પ્રાપ્ત થાય તેને આનંદથી ભોગવી લેવી. હવે પાછળનું સંભારી ઝૂરણા કરવામાં કંઈ લાભ નથી.

આ ઉપરથી હે નાથ! આપ પણ પ્રાપ્ત થએલાં વિષયોનો ત્યાગ કરીને, તે વાનરની માફક પાછળ શોક કરશો નહિ.

આ સાંભળી જંબુકુમારે કહ્યું:—હું અંગારદાહકની જેમ વિષયથી તૃપ્ત થનારો નથી, કે જેથી મારે પસ્તાવું પડે. તેની કથા આ પ્રમાણે:—

પછી તેઓ બંને રાત્રિ દિવસ વિચાર કરવા લાગ્યા કેઃ—અમે બંને કયે દિવસે, કઈ રાત્રિએ, ક્યા સ્થાને અને કયે વખતે ભેગા થઈશું? આ પ્રમાણે વિચારી વિયોગથી પીડા પામેલાં તે બંને પરસ્પર સંગમની ઇચ્છા કરવા લાગ્યા.

એકવાર તે યુવાન પુરૂષે, કોઈ એક કુલટા સ્ત્રીઓની કુળદેવતા જેવી તાપસીને ભોજન વગેરેથી ખુશ કરીને કહ્યુંઃ-હું અને દેવદત્ત સોનીની પુત્રવધૂ પરસ્પર પ્રીતિવાળા છીએ, તેથી કૃપા કરીને અમારા બંનેનો મેળાપ તું કરાવી આપ. મેં તે સુંદર સ્ત્રીને જોઈ છે, અને તેણીએ પણ મારી સાથે સંગ કરવાનું કબુલ કર્યું છે. તેથી ત્હારા માટે આ કાર્ય કરવું સરળ છે. આ સાંભળી તે તાપસીએ તેમ કરી આપવાની હા કહી અને તે ભિક્ષાના બ્હાને દેવદત્તને ઘેર ગઈ. ત્યાં એક તપેલીના તળીયાને માંજતી સુવર્ણકારની પુત્રવધૂને તેણીએ જોઈ અને કહ્યુંઃ—હે વિશાળ નેત્રવાળી! સાક્ષાત્ કામદેવ જેવો એક યુવાન ત્હારી સાથે સંગમ કરવાની મ્હારા મારફત પ્રાર્થના કરે છે; માટે મને તું નિરાશ કરીશ નહિ. રૂપ, વય, બુદ્ધિ, ચતુરાઈ ઇત્યાદિ ગુણોમાં ત્હારા જ જેવા તે પુરૂષને મળીને ત્હારૂં યૌવન કૃતાર્થ કર.

આ પ્રમાણે તાપસીનું વચન સાંભળીને, બુદ્ધિશાળી તે દુર્ગિલાએ પોતાના હૃદયના ભાવને ગુપ્ત રાખવા માટે કઠોરતાથી તેણીને કહ્યુંઃ—હે ડોસી! શું તેં મદિરાપાન કર્યું છે! કે કુલિનની પાસે અકુલિનને યોગ્ય વચન બોલે છે! માટે હે નાલાયક! શું હું કુલટા છું? અરે! તું મ્હારી પાસેથી જલ્દી ચાલી જા, તને જોવાથી પણ પાપ થાય છે. હે ત્હારી સાથે બોલવાનો તો કોણ જાણે શું યે થાય! આ પ્રમાણે તિરસ્કાર કરાયેલી [illegible] ઉપર, મેશવાળા એંઠા હાથ વડે મારી [illegible] દુર્ગિલાએ [illegible] મલિન થાપો [illegible] આશયને નહિ સમજનારી [illegible] પછી ગયેલી

આથી તાપસી શરમિંદી થઈને, મ્હોં સંતાડી એકદમ તે પુરૂષ પાસે પહોંચી ગઈ અને ખેદપૂર્વક કહેવા લાગીઃ—" હે ભાઈ! આ વખતે પણ તેણીએ મ્હારો તિરસ્કાર કર્યો અને મને ગળે ઝાલીને અશોક વનના પાછલે બારણેથી કાઢી મૂકી." તે સાંભળી બુદ્ધિમાન પુરૂષે વિચાર કર્યો કે, ખરેખર તેણીએ મને અશોક વનમાં આવવાનો સંકેત કર્યો છે; એમ વિચારી તેણે તાપસીને કહ્યુંઃ—હે પૂજ્ય! તેણીએ કરેલો આ તિરસ્કાર મ્હારી ખાતર તારે સહન કરવો અને હવેથી તે દુષ્ટાનું નામ ન લેવું.

પછી તે યુવાન કૃષ્ણપક્ષની પાંચમની રાત્રિએ પાછળના દ્વારથી અશોક વાટિકામાં ગયો. ત્યાં પોતાનો માર્ગ જોતી દુર્ગિલાને તેણે દૂરથી જોઈ. તેણીએ પણ તેને દૂરથી આવતો જોયો. આ પ્રમાણે તે બંનેનો દૃષ્ટિ મેળાપ એક થયો. એટલે બને જણા એક શરીર હોય તેમ શીઘ્રતાથી દોડીને પરસ્પર ભેટયા. પ્રેમગર્ભિત વાતો વડે અને નવી નવી મૈથુનની ક્રીડા વડે સંભોગરૂપી સરોવરમાં મગ્ન થયેલાં તેઓએ બે પ્રહર રાત્રી વ્યતીત કરી. પછી શ્રમિત થયેલાં બંને જણ નિદ્રાને આધિન થઈ ગયાં.

એ અવસરે દેવદત્ત માની કાર્યચિંતા કરવા માટે ઉઠયો અને અશોક વનમાં ગયો. ત્યાં તેણે તે બંનેને સુતેલાં જોયા. તેણે વિચાર કર્યો કે, અહો! ધિક્કાર છે, આ મારી પાપિષ્ટ પુત્રવધૂ પરપુરૂષની સાથે ક્રીડા કરી થાકીને લીન થઈ ઉંઘે છે. તે જાર પુરૂષ છે એમ [illegible] કરવા માટે તે [illegible] પુત્રના ઓરડામાં [illegible], તો તેણે [illegible] પુત્રને [illegible] સુતેલો જોયો. એટલે તે [illegible] આવ્યો [illegible] વહુના [illegible] [illegible] તેને અસતી [illegible] [illegible]

આથી તાપસી શરમિંદી થઈને, મ્હોં સંતાડી એકદમ તે પુરૂષ પાસે પહોંચી ગઈ અને ખેદપૂર્વક કહેવા લાગી:–" હે ભાઈ! આ વખતે પણ તેણીએ મ્હારો તિરસ્કાર કર્યો અને મને ગળે ઝાલીને અશોક વનના પાછલે બારણેથી કાઢી મૂકી." તે સાંભળી બુદ્ધિમાન પુરૂષે વિચાર કર્યો કે, ખરેખર તેણીએ મને અશોક વનમાં આવવાનો સંકેત કર્યો છે; એમ વિચારી તેણે તાપસીને કહ્યું:–હે પૂજ્ય! તેણીએ કરેલો આ તિરસ્કાર મ્હારી ખાતર તારે સહન કરવો અને હવેથી તે દુષ્ટાનું નામ ન લેવું.

પછી તે યુવાન કૃષ્ણપક્ષની પાંચમની રાત્રિએ પાછળના દ્વારથી અશોક વાટિકામાં ગયો. ત્યાં પોતાનો માર્ગ જોતી દુર્ગિલાને તેણે દૂરથી જોઈ. તેણીએ પણ તેને દૂરથી આવતો જોયો. આ પ્રમાણે તે બંનેનો મેળાપ એક થયો. એટલે બને જાણ્યા એક શરીર હોય તેમ ...થી દોડીને પરસ્પર ભેટયા. પ્રેમગર્ભિત વાતો વડે અને નવી મૈથુનની ક્રીડા વડે સંભોગરૂપી સરોવરમાં મગ્ન થયેલાં તેઓએ ...ઠર રાત્રી વ્યતીત કરી. પછી શ્રમિત થયેલાં બને જણ નિદ્રાને ...ન થઈ ગયાં.

એ અવસરે દેવદત્ત સોની કાર્યચિંતા કરવા માટે ઉઠયો અને ...ક વનમાં ગયો. ત્યાં તેણે તે બંનેને સૂતેલાં જોયા. તેણે વિચાર ...ે, અહો! ધિક્કાર છે, આ મારી પાપિષ્ટ પુત્રવધૂ પરપુરૂષની ...ે ક્રીડા કરી થાકને લીધે અહિં ઉંઘે છે. તે જાર પુરૂષ છે એમ ...ય કરવા માટે તે વૃદ્ધ સોની પુત્રના ઓરડામાં ગયો, તો તેણે ... પુત્રને એકલો સૂતેલો જોયો, એટલે તે અશોક વનમાં આવ્યો. ... તેણે વિચાર કર્યો કે, ધીમેથી હું વહુના પગનું ... [illegible] ...) ...ી લઉં, કે જેથી જ્યારે હું તેને અસતી કહું ... માટે. પુત્ર ... ન થાય અને એમ વિચારી ચોરની જેમ ... તેણીના પગનું ...રે ઝાંઝર કાઢી લીધું અને ઘરમાં ગયો.

તે દુઃશીલા છે, એમ તને ખાત્રી કરાવવા માટે જ મેં તેનું નૂપુર કાઢી લીધું. આથી પુત્ર બોલ્યોઃ-હે પિતા! તમે ખોટું ન બોલો. તે વખતે હું ત્યાં જ સૂતેલો હતો. તમે નિર્લજ થઈને મને પણ લજવ્યો. હવે વહુનું નૂપુર આપી દ્યો. તમે પિતા થઈને મને વગોવો નહિ. તે ખરેખરી પતિવ્રતા છે, તેની મને પૂર્ણ ખાત્રી છે.

આ સાંભળી વૃદ્ધે કહ્યુંઃ-" હે વત્સ ! જે વખતે મેં નૂપુર કાઢયું, તે વખતે મેં આવીને તને ઘરમાં જોયો હતો. " તે સાંભળી દુર્ગિલાએ કહ્યુંઃ-" હું મ્હારા પરનો આવો ખોટો આરોપ સહન નહિ કરૂં. દૈવી ક્રિયા કરીને પણ હું તમારા પિતાને ખાત્રી કરી આપીશ. ધોયેલાં શ્વેત વસ્ત્રમાં પડેલા મેષના એક ડાઘની જેમ મારી કુલીનતા વિષે આવું બોલાય તે મને શોભતું નથી. માટે આ નગરની બહાર શોભન નામનો યક્ષ છે, તેની બે જંઘાની વચ્ચે થઈને હું નીકળીશ; કેમકે જે પ્રાણી અશુદ્ધ હોય છે, તે તેની જંઘામાંથી નીકળી શકતો નથી. દુર્ગિલાની પૂર્તતા ભરેલી આ પ્રતિજ્ઞા પિતાપુત્ર બન્નેએ કબુલ કરી.

પછી સ્નાન કરી, ધોયેલાં વસ્ત્ર પહેરી, ધૂપ, પુષ્પ વગેરે પૂજાની સામગ્રી હાથમાં લઈ, દુર્ગિલા સર્વ સંબંધી વર્ગની સાથે યક્ષને પૂજવા ચાલી. ત્યાં તે યક્ષનું પૂજન કરતી હતી, તેવામાં તેનો યાર અગાઉથી કરી રાખેલા સંકેત પ્રમાણે ગાંડો થઈ ગયો હોય તેમ આવીને એક દમ તે દુર્ગિલાને ગળે વળગી પડ્યો. [illegible] તેને ગાંડો [illegible], એમ કહીને [illegible] પકડીને બહાર [illegible] મૂક્યો. [illegible] ફરીથી સ્નાન [illegible] આજ સુધી મેં [illegible] મ્હારે [illegible] પતિ [illegible] કહીને [illegible]

...નો ક્રોધ શાંત પડ્યો અને તે કુલટા રાણી સાથે નિર્ભય રીતે ... કરવા લાગ્યો. રાત્રી વીતી જવા આવી, એટલે હાથીની સૂંઢની ... વડે તે રાણી પોતાના સ્થાનકે ગઈ.

આ જોઈ સુવર્ણકારે વિચાર કર્યો:–અહો ! અશ્વો અને કૂકડાના ...રિત્ર જેવું સ્ત્રીઓનું ચરિત્ર જાણવાને કોણ સમર્થ છે ? સૂર્યને કદી ...દિ જોનારી રાજાની રાણી પણ શિયળનો ભંગ કરે છે, તો પછી ...મારી પુત્રવધૂ અથવા તો અન્ય કુલટા સ્ત્રીઓ શિયળ ભંગ કરે તેમાં ...ી નવાઈ ? રાણીની દુષ્ટ વર્તણૂંક ઉપરથી તે, પોતાની પુત્રવધૂનાં ...દુરાચરણની ચિંતા ભૂલી ગયો, અને નિરાંતે સૂઈ ગયો. પ્રાતઃકાળ થયું ...ાં પણ તે નિશ્ચિંત રક્ષક જાગ્યો નહિ; તેથી દાસ લોકોએ જઈને ...રાજાને વાત કરી. આથી રાજાએ કહ્યું:–કાંઈ કારણને લીધે તેમ થયું ...શે; તેથી તે જાગે ત્યારે તેને મ્હારી પાસે મોકલજો.

નવો રક્ષક સાત દિવસ સુધી સૂઈ રહ્યો. આઠમે દિવસે તે જાગ્યો, ત્યારે તેને રાજા પાસે લઈ જવામાં આવ્યો. રાજાએ આટલા દિવસ સુધી ઉંઘ લેવાનું તેને કારણ પૂછ્યું, ત્યારે તેણે રાણી, હાથી તથા માવતની સઘળી વાત રાજાને નિવેદન કરી. પછી રાજાએ યુક્તિ વડે તે રાણીને ખોળી કાઢી, અને તે ત્રણેના પ્રાણ લેવાનો રાજાએ હુકમ [illegible]; પરંતુ હસ્તિરત્નને બચાવવાની લોકોની પ્રાર્થનાથી રાજાએ હાથીને બચાવ્યો, અને માવત તથા રાણીને પણ પ્રાણની બક્ષીસ આપી પોતાનો દેશ છોડી જવાનો હુકમ ફરમાવ્યો. માવત અને રાણી [illegible] ત્યાંથી નાસી ગયા.

[illegible] ... પાસે આવી પહોંચ્યા; ... [illegible] ... સમયે ... [illegible] ... [illegible] ... કરીને ... [illegible]

(મહાવત) ચોર છે. એ રીતે તેઓએ મહાવત ઉપર દોષનો આરોપ મૂકી તેને શૂળી પર ચડાવ્યો.

શૂળી પર ચડાવેલા મહાવતને તૃષા લાગવાથી તે જેને માર્ગે જતા જોતો, તેને તે નમ્રતાથી કહેતો કે મને પાણી આપો, પાણી આપો; પરંતુ રાજાના ભયથી તેને કોઈએ પાણી આપ્યું નહિ. કેમકે સૌ કોઈ પોતાનું રક્ષણ કરીને જ ધર્મ કરે છે. છેવટે તે માર્ગે જતા જિનદાસ નામના એક શ્રાવકને તેણે જોયો. મહાવતે તેની પાસે પાણી માગ્યું. જિનદાસે તેને કહ્યું:—હે ભાઈ! હું તને પાણી પાઇ તારી તૃષા શાંત કરીશ, પરંતુ મારું એક વચન માન્ય કર. તે એ કે, હું પાણી લઈને આવું તે દરમ્યાન તું **નમો અર્હદ્‌ભ્યઃ** એ શબ્દ બોલ્યા કર. મહાવત પાણી પીવાની ઇચ્છાથી તે શબ્દ વારંવાર ગોખવા લાગ્યો. શ્રાવક પણ રાજપુરૂષની આજ્ઞા લઇ તેને માટે પાણી લઈ આવ્યો. તેને પાણી લઈ દૂરથી આવતો જોઈને તે મહાવત ધીરજ ધારણ કરી મોટે સ્વરે **નમો અર્હદ્‌ભ્યઃ** એ મંત્ર બોલ્યો. તેવામાં તો તેના પ્રાણ નીકળી ગયા. સદાચારનું નામ પણ જેનું સાંભળ્યું ન હતું એવો તે મહાવત અકામ નિર્જરા થવાથી **નવકાર મંત્રના પ્રભાવ વડે** વ્યંતર જાતિનો દેવ થયો.

હવે પેલી કુલટા રાણી પેલા ચોરની સાથે ચાલી. માર્ગમાં પાણીના પૂરથી ભરેલી ન તરી શકાય એવી એક નદી આવી. તે જોઈ ચોરે તે કુલટા સ્ત્રીને કહ્યું કે તે પ્રિયા! વસ્ત્ર અને આભૂષણના [illegible] ઉતાર્યા સિવાય નહિ [illegible]

[illegible]

ત્યાગ કરી તેં જારપુરુષની ઇચ્છા કરી, તેથી તું પતિ અને જાર એ બંનેથી ભ્રષ્ટ થઈ. હવે તું પણ શું જુએ છે!

આ સાંભળી રાણી અત્યંત દુઃખ પામી. ત્યારે તે વ્યંતર દેવે પોતાનું મહર્દ્ધિક રૂપ બતાવી તેણીને કહ્યું:—હે પાપી સ્ત્રી! જો કે તેં ઘણાં જ પાપ કર્યાં છે, તો પણ જો તું જૈનધર્મને અંગીકાર કરીશ, તો તે પાણીના પૂરની પેઠે તારા પાપપંકને દૂર કરશે. હે મુગ્ધે! જેને તેં મરાવી નાખ્યો હતો, તે મહાવત હું પોતે જ છું. પરંતુ જૈનધર્મના પ્રતાપે હું દેવ થયો છું. આ સાંભળી તેણીએ નિશ્ચય કર્યો કે હું જૈનધર્મ અંગીકાર કરીશ. આથી દેવે તેણીને કોઈ સાધ્વી પાસે જઈ દીક્ષા ગ્રહણ કરાવી. પછી ચારિત્ર પાળીને પરિણામે તે સુખી થઈ.

ઉપર પ્રમાણે કથા કહી પદ્મશ્રી બોલી:–હે નાથ! આવાં પ્રવૃત્તિ નિવૃત્તિના દૃષ્ટાંતોનો અનાદર કરીને આપ પણ વિષય સુખનો અનુભવ કરો. ત્યારે જંબુકુમારે કહ્યું:–હું વિદ્યુન્માળી વિદ્યાધરની પેઠે પ્રમાદી થયો નથી. તેનું ચરિત્ર સાંભળ:—

૧૬ વિદ્યુન્માળીની કથા

આ જંબૂદ્વીપના અંદર બે પાંખવાળા પક્ષીના જેવો ઉત્તર અને દક્ષિણ ભરતાર્ધને જુદી કરનાર વૈતાઢ્ય નામે પર્વત છે. ત્યાં ગગનવલ્લભ [illegible] મેઘરથ અને વિદ્યુન્માળી [illegible] વિદ્યા [illegible] રહેતા [illegible] વિદ્યા સાધવા માટે [illegible] સાથે [illegible] અને [illegible] વસંતપુર

ત્યાગ કરી તેં જારપુરૂષની ઇચ્છા કરી, તેથી તું પતિ અને જાર એ બન્નેયથી ભ્રષ્ટ થઈ. હવે તું પણ શું જુએ છે!

આ સાંભળી રાણી અત્યંત દુઃખ પામી. ત્યારે તે વ્યંતર દેવે પોતાનું મહર્દ્ધિક રૂપ બતાવી તેણીને કહ્યું:—હે પાપી સ્ત્રી! જો કે તેં ઘણાં જ પાપ કર્યાં છે, તો પણ જો તું જૈનધર્મને અંગીકાર કરીશ, તો તે પાણીના પૂરની પેઠે ત્હારા પાપપંકને દૂર કરશે. હે મુગ્ધે! જેને તેં મરાવી નાખ્યો હતો, તે મહાવત હું પોતે જ છું. પરંતુ જૈનધર્મના પ્રતાપે હું દેવ થયો છું. આ સાંભળી તેણીએ નિશ્ચય કર્યો કે હું જૈનધર્મ અંગીકાર કરીશ. આથી દેવે તેણીને કોઈ સાધ્વી પાસે જઈ દીક્ષા ગ્રહણ કરાવી. પછી ચારિત્ર પાળીને પરિણામે તે સુખી થઈ.

ઉપર પ્રમાણે કથા કહી પદ્મશ્રી બોલી:–હે નાથ! આવાં પ્રવૃત્તિ નિવૃત્તિના દૃષ્ટાંતોનો અનાદર કરીને આપ પણ વિષય સુખનો અનુભવ કરો. ત્યારે જંબુકુમારે કહ્યું:–હું વિદ્યુન્માળી વિદ્યાધરની પેઠે પ્રમપેલો થયો નથી. તેનું ચરિત્ર સાંભળ:—

૧૬ વિદ્યુન્માળીની કથા

આ ભરતક્ષેત્રની અંદર બે પાંખવાળા પક્ષીના જેવો ઉત્તર અને દક્ષિણ ભરતાર્ધને જોડી દેનારો વૈતાઢ્ય નામે પર્વત છે. ત્યાં ગગન-વલ્લભ નામનું મનોહર નગર છે તેમાં મેઘરથ અને વિદ્યુન્માળી [illegible] બે યુવાન વિદ્યાધર ભાઈઓ રહેતા [illegible] વિચાર કર્યો કે અપૂર્વ વિદ્યા સાધવા માટે [illegible] કન્યા સાથે [illegible] અને [illegible] અને [illegible] દક્ષિણ [illegible] વસંતપુર

ત્યાગ કરી તેં જારપુરૂષની ઇચ્છા કરી, તેથી તું પતિ અને જાર એ બન્નેથી ભ્રષ્ટ થઈ. હવે તું પણ શું જુએ છે!

આ સાંભળી રાણી અત્યંત દુઃખ પામી. ત્યારે તે વ્યંતર દેવે પોતાનું મહર્દ્ધિક રૂપ બતાવી તેણીને કહ્યું:—હે પાપી સ્ત્રી! જો કે તેં ઘણાં જ પાપ કર્યાં છે, તો પણ જો તું જૈનધર્મને અંગીકાર કરીશ, તો તે પાણીના પૂરની પેઠે ત્હારા પાપપંકને દૂર કરશે. હે મુગ્ધે! જેને તેં મરાવી નાખ્યો હતો, તે મહાવત હું પોતે જ છું. પરંતુ જૈનધર્મના પ્રતાપે હું દેવ થયો છું. આ સાંભળી તેણીએ નિશ્ચય કર્યો કે હું જૈનધર્મ અંગીકાર કરીશ. આથી દેવે તેણીને કોઈ સાધ્વી પાસે જઈ દીક્ષા ગ્રહણ કરાવી. પછી ચારિત્ર પાળીને પરિણામે તે સુખી થઈ.

ઉપર પ્રમાણે કથા કહી પદ્મશ્રી બોલી:–હે નાથ! આવાં પ્રવૃત્તિ નિવૃત્તિના દૃષ્ટાંતોનો અનાદર કરીને આપ પણ વિષય સુખનો અનુભવ કરો. ત્યારે જંબુકુમારે કહ્યું:–હું વિદ્યુન્માળી વિદ્યાધરની પેઠે પ્રેમઘેલો થયો નથી. તેનું ચરિત્ર સાંભળ:—

૧૬ વિદ્યુન્માળીની કથા

આ ભરતક્ષેત્રની અંદર બે પાંખવાળા પક્ષીના જેવો ઉત્તર અને દક્ષિણ ભરતાર્ધને જુદો કરનારો વૈતાઢ્ય નામે પર્વત છે. ત્યાં ગગનવલ્લભ નામનું મનોહર નગર છે. તેમાં મેઘરથ અને વિદ્યુન્માળી નામના પરસ્પર પ્રીતિવાળા બે યુવાન વિદ્યાધર ભાઈઓ રહેતા હતા. એકદા તે બન્નેએ વિચાર કર્યો કે, આપણે વિદ્યા સાધવા માટે [illegible] વિધિ [illegible] 'નીચ કુળની [illegible] કન્યા સાથે પરણવું અને [illegible] વર્ષ સુધી બ્રહ્મચર્ય પાળવું.' આ પ્રમાણે વિચારી તે બન્ને ભાઈઓ માતાપિતાની રજા લઈ દક્ષિણ ભરતાર્ધના વસંતપુર

ક્યાંથી હોય ? વળી આ બિચારીને ગર્ભ ઉત્પન્ન થયો છે, તેથી તેણીનો મારે ત્યાગ કરવો એ પણ ઉચિત નથી. તેમજ તું વિદ્યા સહિત છે, અને હું વિદ્યા રહિત છું, તેથી હે પાપરહિત બંધુ! ત્હારી સાથે આવતાં પણ હું લાજું છું. તેં વિદ્યા સિદ્ધ કરી છે, તો ખુશીથી તું જા. તારૂં કલ્યાણ થાઓ; મેં પ્રમાદીએ મારા આત્માને છેતર્યો છે, તો હવે હું ઉદ્યમી થઈને વિદ્યા સાધીશ. આ ત્હારા ભાઈ ઉપર સ્નેહ રાખીને, એક વર્ષની આખરે કૃપા કરી મને તેડવા આવજે. તે વખતે જરૂર હું વિદ્યા સિદ્ધ કરી લઈશ; એટલે ત્હારી સાથે આવીશ. આ રીતે ચાંડાળપુત્રી સાથે પ્રેમપાશમાં બંધાયલા પોતાના ભાઈને મેઘરથ લઈ જઈ શક્યો નહિ, તેથી તે એકલો જ વૈતાઢ્ય પર્વત પર ગયો. ત્યાં તેના બંધુઓએ 'તું એકલો કેમ આવ્યો, ત્હારો ભાઈ ક્યાં?' એમ પૂછ્યું. ત્યારે તેણે વિદ્યુન્માળીની સર્વ હકીકત કહી.

અહિં વિદ્યુન્માળીની કુરૂપા ચંડાળ સ્ત્રીએ એક પુત્રને જન્મ આપ્યો, તેને તે વિદ્યાસિદ્ધિ જાણીને તે હર્ષ પામ્યો. પુત્ર પ્રેમને લીધે વિદ્યુન્માળી તે ચંડાળ સ્ત્રી ઉપર વધારે આસક્ત થયો, તેથી તે કુબુદ્ધિ, વિદ્યાધરના સુખને દુષ્ટ સ્વપ્નની જેમ ભુલી ગયો. તે કાણી અને લાંબા દાંતવાળી ચંડાળ સ્ત્રીએ તેની સાથે યથેચ્છ સુખ ભોગવતાં બીજીવાર પણ ગર્ભ ધારણ કર્યો.

આ તરફ વિદ્યાસંપન્ન મેઘરથે પોતાના ભાઈનો વિરહદુ:ખથી એક વર્ષ વ્યતીત કર્યું. પછી તેણે વિચાર કર્યો [illegible] હું [illegible] [illegible]

તને આ ચંડાળના કુળમાં રહેવું કેમ ગમે છે ! શું માનસ સરોવરમાં ઉત્પન્ન થયેલો હંસ, ઘરની ખાળના પાણીમાં રમે ખરો ! ધુમાડાવાળો અગ્નિ જેમ ઘરને મલિન કરે, તેમ તું હારા કુકર્મથી હારા કુળને મલિન ન કર. આ પ્રમાણે સમજાવ્યાં છતાં પણ તેણે સાથે આવવાની ઇચ્છા બતાવી નહિ, તેથી ' હું હવે ફરીથી નહિ આવું ' એમ કહીને મેઘરથ સ્વસ્થાનકે ચાલ્યો ગયો.

પછી મેઘરથે દીર્ઘકાળ સુધી પિતાના રાજ્યનું પાલન કર્યું અને સમય આવ્યો ત્યારે, રાખેલી થાપણ જેમ પાછી સોંપી દે તેમ તે રાજ્ય પોતાના પુત્રને સોંપી દીધું. પછી તે બુદ્ધિરૂપી ધનવાળો મેઘરથ સુસ્થિત નામના મુનિ પાસે દીક્ષા લઈ તપ કરીને દેવ થયો. એ પ્રમાણે તે મેઘરથ સુખની પરંપરા પામ્યો અને જડ બુદ્ધિવાળો વિદ્યુન્માળી ભવસાગરમાં ભટક્યો.

" માટે હે પદ્મસેના ! એ વિદ્યુન્માળીની પેઠે હું રાગાંધ થઈને દુઃખી નહિ થાઉં: હું તો ઉત્તરોત્તર સુખમાં જ લીન થઈશ. " આ ઉપરથી કનકસેનાએ કહ્યું:-સ્વામિન્ ! મ્હારૂં પણ કંઈક વચન માનો અને શંખધમકની જેમ અતિશય આગ્રહ ન રાખો:—તેની કથા.

---

૧૭ શંખધમકની કથા.

શાલિગ્રામ નામના ગામમાં એક ખેડૂત રહેતો હતો. તે હમેશાં સવારથી સાંજ સુધી પોતાના ખેતરનું રક્ષણ કરતો. તેના ખેતરમાં બીજે દરરોજ પ્રાણીઓ ભક્ષણ કરવા આવતા, તેથી તે ખેડૂત એક માંચડા પર બેસીને શંખ ફૂંકતો અને તેમને નસાડી મૂકતો.

એકદા કેટલાક ચોરો ઢોર ચોરી લાવીને તે ખેતરની નજીકમાં આવ્યા. ત્યાં તેમણે શંખનાદ સાંભળ્યો, એટલે તેઓ વિચારમાં પડ્યા કે, ગામના લોકો આ ઢોરને પાછા વાળી લેવાને માટે આગળ ગયા છે, તેથીજ આ તેનો શંખનાદ છે, આમ વિચારીને ચોર લોકો,

પછી તેઓએ તેના બે હાથ ભેગા કરી, હાડકામાં ખૂંચી જાય તેવા સખ્ત બંધનથી બાંધ્યો. તે વખતે ચોરોને નમવાની ઈચ્છાથી તેણે જાણે હાથ જોડયા હોય, એવો તે દેખાયો. પછી તેનું ગાય, બળદ વગેરે સર્વ ધન તથા તેના શરીરપરનાં વસ્ત્રો પણ તે ચોરોએ લઈ લીધાં અને તે ખેડુતને ખેતરપાળની જેમ નગ્ન કરી મૂકયો. પછી તે શંખ વગાડનારને ત્યાં જ પડતો મૂકી તે ચોરો ન્હાસી ગયા. પ્રાતઃકાળે ગોવાળીઆઓએ આવીને તેને પૂછયું, ત્યારે તે બોલ્યોઃ— ધમવું ખરૂં, પણ અતિ ધમવું નહિ. અતિ ધમેલું (ફુંકેલું) શોભતું નથી. ધમવાથી જે યશ મળ્યો હતો, તે અતિ ધમવાથી ગુમાવ્યો. "

"તેવી જ રીતે હે નાથ! તમારે પણ અતિ કરવું યોગ્ય નથી, અને હે દીન હૃદયવાળા! અમારી સર્વથા અવગણના કરવી તે પણ યોગ્ય નથી."

તે સાંભળી જંબુકુમાર જળ જેવી શીતળ વાણીથી બોલ્યા કે:—" પર્વતના વાનરની જેમ હું બંધનથી અજાણ્યો નથી, કે ભૂલ કરૂં." તેની કથા આ પ્રમાણે—

૧૮ વાનરની કથા

વન લક્ષ્મીએ કરી યુક્ત વિંધ્ય નામનો પર્વત છે. તેમાં મ્હોટા વાનરના યુથનો ઉપરી એક વાનર હતો. તે વિંધ્યાદ્રિનો પુત્ર (દેવ) હોય, તેમ તે વનની ગુફાઓમાં ક્રીડા કરતો અને યુથના સર્વ વાનરોને હરાવી દેતો. સ્ત્રી સમ્બન્ધથી મ્હોટા [illegible]

[illegible]

સર્ગ ૩ જો.

ત્યારપછી નભઃસેનાએ બે હાથ જોડી જંબુકુમારને કહ્યું:—હે સ્વામિન્! તમે પેલી વૃદ્ધ સ્ત્રી જેવા ન થાવ. તેની કથા આ પ્રમાણે.

૧૯ બુદ્ધિ અને સિદ્ધિની કથા.

કોઈ એક ગામમાં બુદ્ધિ અને સિદ્ધિ નામની બે વૃદ્ધ સ્ત્રીઓ રહેતી હતી. તે બને બ્હેનપણીઓ હતી અને અત્યંત દુઃખી હતી. તે ગામની બહાર ઇચ્છિત વસ્તુને આપનાર ભોળક નામના યક્ષનું એક મંદિર હતું. દારિદ્ર રૂપ વૃક્ષના ઉદ્યાન જેવી બુદ્ધિ નામની સ્ત્રી રોજ તે યક્ષની પૂજા કરતી અને તેની આગળ નૈવેદ્ય ધરતી. વળી તે દિવસમાં ત્રણ વાર દેવસ્થાનને સાફ કરતી. એ રીતે હમેશાં તે યક્ષની આરાધના કરતી. એમ કરતાં કરતાં એકવાર તે યક્ષ તેના પર પ્રસન્ન થયો અને બોલ્યો:—હે બુદ્ધિ! તારી અનન્ય ભક્તિથી આજ હું તારા પર પ્રસન્ન થયો છું માટે, હું તને શું આપું?

આ સાંભળી [illegible] —હે દેવ! [illegible] પર પ્રસન્ન થયા હો તો [illegible] હું [illegible] સુખપૂર્વક [illegible]

સિદ્ધિના આશયને નહિ સમજનારી બુદ્ધિએ જે પ્રકારે યક્ષની આરાધના કરી હતી, તથા જે પ્રકારે તેણે લક્ષ્મી આપી હતી, તે સઘળી વાત તેણીને કહી દીધી. પછી સિદ્ધિએ વિચાર કર્યો કે–ઠીક, ઠીક, મને પણ લક્ષ્મી મેળવવાનો ખરો ઉપાય હાથ આવી ગયો. હું પણ યક્ષની ખૂબ ભક્તિથી આરાધના કરૂં, કે જેથી મને આના કરતાં પણ વધારે સંપત્તિ મળે. એમ વિચારી બુદ્ધિએ બતાવેલી રીત પ્રમાણે સિદ્ધિ પણ હમેશાં યક્ષની આરાધના કરવા લાગી. પ્રથમ ભક્તિથી વિવિધ પ્રકારની રચનાઓ કરીને, તેણે મંદિરના પગથીઆંની શ્રેણિ ખડી અને ગેરૂ વડે રંગી. કરવા લાયક ભક્તિનાં કાર્યોને કલ્યાણ જેવાં જ માનતી હોય તેમ તે હમેશાં યક્ષના આંગણાને સ્વસ્તિક (સાથીયા)ની રેખા વડે શોભાવવા લાગી. હમેશાં તેની સેવા કરવાનો નિયમ ધારણ કરીને, તે પોતે જ જળ લાવીને પોતે જ તેને સ્નાન કરાવવા લાગી. વળી પોતે જ લાવેલાં બિલ્વ, કણવીર, તુલસી અને કુબ્જક વગેરે પુષ્પો વડે તે સવાર, બપોર, સાંજ એમ ત્રણે કાળ યક્ષની પૂજા કરવા લાગી. એકાસણું અને ઉપવાસાદિ તપ કરવામાં તત્પર, એવી તે સિદ્ધિ જાણે યક્ષને નિરંતર સેવનારી વ્યંતરી હોય, તેમ તેના મંદિરમાં જ રહેવા લાગી.

આ પ્રમાણે અત્યંત આરાધના કરી, ત્યારે યક્ષે પ્રસન્ન થઈને તેણીને કહ્યું–હે સિદ્ધિ! હું ત્હારા પર પ્રસન્ન થયો છું. હે મહાભાગ્યે! ત્યારે જે [illegible] તે માગ. [illegible] તેને અપૂર્વ [illegible] યક્ષને [illegible] અને [illegible]

[illegible]

હતો. એકદા અશ્વોના પાળક વેપારીએ ત્યાં આવી રાજાને, જાણે દેવંત અશ્વના પુત્રો હોય, તેવા શુભ લક્ષણોવાળા વછેરાંઓ બતાવ્યા. એટલે રાજાએ અશ્વનાં લક્ષણ જાણનારાઓને આદેશ કર્યો કે,–આમાં ક્યા ક્યા અશ્વો ક્યા ક્યા લક્ષણોએ સંપૂર્ણ છે? તે કહો. ત્યારે તે અશ્વપરીક્ષકોએ એક અશ્વકિશોર (વછેરો) ને શાસ્ત્રોક્ત લક્ષણવાળો જોઈને કહ્યું:–"આ અશ્વ તેના સ્વામીની લક્ષ્મીમાં વૃદ્ધિ કરે તેવો શુભ લક્ષણવાળો છે, કેમકે તેની ખરી ગોળ છે, જંઘા અને ખરી વચ્ચેની સંધિ ગુપ્ત છે, તેના ઢીંચણ, જંઘા અને મુખ માંસ રહિત છે, તેની ડોક સાંકડી અને ઉંચી છે, તેનો નિઃશ્વાસ કમળની જેવો સુગંધી છે, તેના રોમ સ્નિગ્ધ છે, તેનો સ્વર કોયલ જેવો છે, તેના નેત્રો મલ્લિકાનાં પુષ્પો જેવાં છે, તેના કાન નાના અને સ્થિર છે, તેની કેશવાળી લાંબી છે, તેને પાંચ ઠેકાણે ભદ્રનું ચિન્હ છે, તેનો વાંસો ગુપ્ત છે, તે સ્કંધ વગેરે સાતસ્થાને પહોળો છે, છાતી વિગેરે જગ્યાઓએ તે દશ ધ્રુવ આવર્તે કરીને શોભિત છે, શુષ્માવર્ત વિગેરે દુષ્ટ આવર્તોથી રહિત છે અને તેના દાંત સ્નિગ્ધ છે." રાજા પોતે પણ અશ્વલક્ષણનો જાણ હતો, તેથી તે અશ્વને તેવો જ જાણી તેણે પોતે કેશરના જળથી તેની સર્વાંગે પૂજા કરી. ત્યારપછી રાજાએ પુષ્પપૂજા તથા વસ્ત્રપૂજા કરી તથા તેની લુણ ઉતારવાની ક્રિયા કરાવી.

પછી રાજાએ વિચાર્યું કે,–આ અશ્વનું રક્ષણ કરવા કોણ [illegible] હોય છે, તે તે ઘણાં [illegible] હોય છે. પછી રાજા [illegible] વિચાર કરતાં વાર આવ્યું કે– [illegible] વિશ્વાસનું સ્થાન [illegible] પ્રતિજ્ઞા [illegible] બુદ્ધિમાન [illegible]

પણું દેખાડતાં તેણે જિનદાસને વંદન કર્યું. ત્યારે સાધર્મિકના વત્સલ એવા જિનદાસે ઉભા થઈ, તેને વંદન કરીને કહ્યું:—" હે મહાશય! આપ કયાંથી આવો છો ?"

તે કપટ શ્રાવકે કહ્યું:—હું સંસારથી વિરક્ત થયો છું, અલ્પ સમયમાં મ્હારે દીક્ષા લેવી છે, હવે મ્હારે ગૃહસ્થાશ્રમમાં રહેવું નથી. ધર્મને બાંધવ સમાન ગણી, માયાનો ત્યાગ કરી, તીર્થ પર્યટન કરીને હું ઉત્તમ ગુરૂની સમીપે મોક્ષને પ્રગટ કરનાર મત ગ્રહણ કરીશ. આ સાંભળી જિનદાસે તેને કહ્યું:—" હે મહાત્મન્! તમે ભલે આવ્યા, સમાન આચરણવાળા આપણે બન્ને સુખે ધર્મગોષ્ઠિ કરીશું." આ વાત તેણે માન્ય કરી, એટલે ધર્મી પુરૂષોમાં ઉત્તમ અને દાનવીર એવા જિનદાસે પોતાના બંધુની સમાન પ્રેમથી તેને સ્નાન કરાવ્યું. પછી વિધવિધ જાતની રસોઇ બનાવરાવી, અત્યંત હર્ષપૂર્વક તેને ભોજન કરાવ્યું. ભોજન કરી રહ્યા પછી મહાત્મા જિનદાસ, તે દુરાત્મા એવા કપટ શ્રાવક સાથે ધર્મકથા કરવા લાગ્યો.

એવામાં જિનદાસનો કોઇ સગો આવીને કહેવા લાગ્યો:—હે બંધુ! આવતી કાલે મ્હારે ઘેર શુભ અવસર છે. તે ઉપર આપ પધારજો. ત્યાં તમારે આખો દિવસ અને રાત્રી રહેવું પડશે; કારણકે આપ કલ્યાણ કરવામાં કુશળ છો, તેથી આપના વિના કલ્યાણ કેમ થાય? તેને હા કહીને રજા આપ્યા પછી સરળ બુદ્ધિવાળો જિનદાસ તે કપટ શ્રાવકને અતિ મનોહર વાણી વડે કહેવા લાગ્યો:—" હે ભાઇ! મ્હારા તે સબંધીને ઘેર અવસ્ય જવું પડશે; તેથી હું જાઉં ત્યારે તમારે મ્હારા ઘરને પોતાના ઘરની પેઠે જાળવવું." તે માયાવીએ તે વાતને હસતાં હસતાં હા કહી, એટલે તે દુર્મતિ ઉપર વિશ્વાસ રાખી જિનદાસ મિત્રને ઘેર ગયો.

તે દિવસે તે નગરમાં એક મ્હોટો કૌમુદિ ઉત્સવ હતો. તેથી

૨૧ મુખીના પુત્રની કથા

કોઈ એક ગામડામાં મુખીનો એક પુત્ર હતો. તેનો બાપ મરી ગયો હતો, તેથી તેની મા બહુજ દુ:ખી હતી. એકવાર તેણે રડતાં રડતાં તેના પુત્રને કહ્યું:—હે પુત્ર! હમેશાં તું ખરાબ માણસોની સોબતમાંજ પડ્યો રહે છે, અને કાંઇ પણ ઉદ્યમ કરતો નથી. હારો ઉદ્યમી પિતા તો ઉદ્યમ વડે જ આજીવિકા ચલાવતો, અને આરંભેલા કામનો હમેશાં નિર્વાહ કરતો. પરંતુ તું તો હજુ યુવાન છે, છતાં કાંઇ પણ ઉદ્યમ કરતો નથી; તો પછી આરંભેલા કામનો નિર્વાહ કરવાની વાત તો ક્યાં રહી! તારી સરખી ઉંમરના માણસો પણ પોતાના ઉદ્યમથી જ આજીવિકા ચલાવે છે, અને તું કામધંધા વગર પાદરના સાંઢની જેમ રખડતા લાજતો પણ નથી! દરિદ્ર એવી હું મહેનત કરૂં છું, તેથી તું તારૂં પેટ ભરે છે; અને તારૂં એક પેટ ભરાયું એટલે જાણે ખલ્કતો ભરાયો, એમ તું માને છે. માટે વિચાર કર અને કંઇક બુદ્ધિ વાપર.

આ સાંભળી તે પુત્ર બોલ્યો:—માતા! હવે હું નિરંકુશ થઇ નહિ રખડું અને પૈસા કમાવાનો ઉદ્યમ કરીશ; એટલું જ નહિ પણ પૈસા કમાવા માટે કરેલા ઉદ્યમનો હું મ્હારા પિતાની જેમ ખેદ પામ્યા વિના અહર્નિશ નિર્વાહ કરીશ. તે સાંભળી તેની માતા સંતોષ પામી અને પોતાના બોધ વચનની છોકરાને કંઇક અસર થઈ છે એમ તેને લાગ્યું.

[illegible]

બોલ્યો:–હે આપની સભામાં બેઠેલા સર્વ લોકો! તમારામાં જે કોઈ ભગવાન હો, તે આ મારા ગધેડાને પકડો. આ સાંભળી મુખી-પુત્ર, તેની પાસેથી પૈસાનો લાભ થશે, એમ માની એકદમ તે ગધેડા પાછળ દોડ્યો અને શાખાના ફળની પેઠે તેનું પુંછડું પકડી લીધું. લોકોએ તેને ઘણું વાર્યો, ત્યાં પણ તેણે ગધેડાના પુંછડાને છોડ્યું નહિ; તેથી ગધેડાએ તેને પાટુઓ મારવા માંડી; તેના પગની લાતોથી તે મુખીપુત્રના દાંત તુટી પડ્યા અને તે જમીન પર [illegible] પણ કદાગ્રહ પકડી રાખવાના આગ્રહથી છોડ્યો તે દુઃખી થયો. તે જ પ્રમાણે હે નાથ! આપ પણ મહાના પુત્રની જેમ કદાગ્રહને છોડતા નથી, તેથી નક્કી જણાય છે કે આપ જેવું ફળ પામશો!

[illegible]

ત્યારપછી ક્ષિતિ પ્રતિષ્ઠિત નામના નગરમાં સોમદત્ત બ્રાહ્મણની સોમશ્રી નામની સ્ત્રીની કુક્ષિમાં તે સોલકનો જીવ પુત્રપણે ઉત્પન્ન થયો. પીડી પણ મરણ પામી ભવભ્રમણ કરી તેજ નગરમાં કામપતાકા નામની ગણિકાની પુત્રી તરીકે ઉત્પન્ન થઈ. તે બ્રાહ્મણપુત્ર માતાપિતાથી પોષણ પામી અનુક્રમે કણભિક્ષાનો આહાર કરી યુવાવસ્થા પામ્યો. આ તરફ ગણિકા-પુત્રી અનુક્રમે યુવાવસ્થા પામી અને અત્યંત રૂપવાન દેખાવા લાગી. તેણીના યૌવન અને રૂપથી અંજાઈ, ગામના મહર્દ્ધિક યુવાનો પરસ્પરની સ્પર્ધાથી, માલતી પુષ્પમાં ભ્રમરની જેમ તે વેશ્યાપુત્રીમાં અત્યંત આસક્ત થયા. પેલો બ્રાહ્મણપુત્ર નિર્ધન છતાં તેણીને વિષે અત્યંત આસક્ત થયો; તેથી કુતરાની જેમ તેના દ્વારનું સેવન કરવા લાગ્યો. ખરેખર! 'કામદેવ સર્વનો નાશ કરનાર છે.' મોટી સમૃદ્ધિવાળા રાજપુત્ર, મંત્રીપુત્ર અને શ્રેષ્ઠિપુત્રોની સાથે ક્રીડા કરતી તે વેશ્યા તેનો તિરસ્કાર કરતી હતી, તોપણ તે બ્રાહ્મણ પુત્ર તેણીને માત્ર જોવાથીજ જીવતો હતો. તે વેશ્યા તો દૃષ્ટિથી પણ તેની સામે જોતી નહિ. કારણકે વેશ્યાઓનો એજ સ્વભાવ છે કે, ધનિકો ઉપર તે પ્રીતિ રાખે, અને નિર્ધનોને હડધૂત કરીને કાઢે. કામદેવના બાણથી વિંધાયેલો તે બ્રાહ્મણપુત્ર તેણીના સમીપપણાનો ત્યાગ કરવા સમર્થ ન હતો, તેથી તે તેણીનો ચાકર થઈને રહ્યો. તે તેણીના એંઠીકર્મને, સારથીપણાને, પાણી ભરવાના અને [illegible] કામને તથા બીજાં અનેક કાર્યોને કરવા લાગ્યો. તેને મન કોઈ પણ ન કરવા લાયક કામ ન હતું ને ઘરમાંથી બહાર કાઢી મૂકે, તો પણ તે ઘરની બહાર નીકળતો નહોતો, એટલુંજ નહિ પણ તે [illegible] તિરસ્કાર [illegible] પણ સહન કરતો હતો.

[illegible] તે બ્રાહ્મણપુત્રની જેમ [illegible] સમાન [illegible] આદિ [illegible] નહિ [illegible] તિરસ્કાર આદિ સહન [illegible] [illegible] કર છે

તેનો પુરોહિત સોમદત્ત સર્વ કાર્યમાં અધિકારી હતો. તેને સહમિત્ર નામનો એક મિત્ર હતો. તે ખાન-પાન આદિ સર્વ કાર્યમાં તેની સાથે જ રહેતો, તેથી તે બન્ને વચ્ચે ઘણીજ પ્રીતિ હતી. વળી તે પુરોહિતને પર્વમિત્ર નામનો બીજો એક મિત્ર હતો. તેનું તે ઉત્સવના દિવસોમાં જ ફક્ત સન્માન કરતો. તેને પ્રણામમિત્ર નામનો ત્રીજો એક મિત્ર હતો. તેને તો તે જ્યારે માર્ગમાં મળે, ત્યારે માત્ર પ્રણામ કરીને જ મન વાળતો.

એકદા તે પુરોહિતે રાજાનો કાંઇક અપરાધ કર્યો, તેથી રાજાએ કોપાયમાન થઇને તેને શિક્ષા કરવા માટે પકડી મંગાવવાનું ઇચ્છયું. આ વાત પુરોહિતના જાણવામાં આવી; એટલે તે રાત્રિએ પોતાના મિત્ર સહમિત્રને ત્યાં ગયો અને કહ્યું:—" હે મિત્ર ! આજે રાજા મ્હારા પર કોપાયમાન થયો છે તેથી ત્હારે ઘેર ગુપ્ત રહીને મારા અશુભ દિવસો હું ગુજારવા ઇચ્છું છું. તો હે મિત્ર ! મ્હને એટલો વખત આશ્રય આપ, અને આપણી મિત્રાઇને કૃતાર્થ કર. "

આ સાંભળી સહમિત્ર બોલ્યોઃ—ભાઇ ! અત્યારે હવે આપણી [illegible]ી નથી. ત્યાં સુધી તું રાજાનો ગુન્હેગાર ન હતો, ત્યાં સુધી તો [illegible]પણી મિત્રાઇ વાસ્તવિક હતી, પરંતુ હવે જો હું તને મ્હારે ત્યાં [illegible]. તો ઉલટો હું પણ રાજાનો ગુન્હેગાર બનું, અને મ્હારા પર [illegible]ન આવે; માટે બગના ઘેટાને પોતાના ઘરમાં કોણ દાખલ કરે ? [illegible] માટે ધનને હું મ્હારા આપ્યા કુટુંબને આફતમાં ઉતારું, [illegible] છે, માટે તું અહિંથી જલ્દી જતો રહે. જા, મ્હારૂં [illegible]

[illegible] પામેલ. સોમદત્ત તરતજ [illegible] રાજાના પોતાના

આ સાંભળી પુરોહિતે રાજાનું વૃત્તાંત જણાવીને કહ્યું:—હે મિત્ર! હું રાજાની સીમનો ત્યાગ કરવા ઇચ્છું છું. તો તેમાં મને સહાય કર. આથી તેણે કહ્યું:—હે મિત્ર! હું તમારો દેવાદાર છું, તેથી આ વખતે તમને સહાય કરીને હું તેમાંથી મુક્ત થાઉં. જરા પણ તમે ભય રાખશો નહિ. હું તમારૂં રક્ષણ કરવા સાથે આવું છું. જ્યાં સુધી મ્હારા ખોળીયામાં પ્રાણ છે, ત્યાં સુધી તમારો એક વાળ પણ વાંકો કરવા કોઈ સમર્થ નથી. એમ કહીને તે પ્રણામમિત્રે પોતાના બે ખભા ઉપર બાણના બે ભાથાં ચડાવ્યાં અને ધનુષ્યને દોરી ચડાવી હાથમાં લીધું. પછી નિર્ભયપણે તેણે પુરોહિતને આગળ કર્યો. અનુક્રમે બન્ને મિત્રો ઈચ્છિત સ્થાને ગયા, અને ત્યાં આનંદપૂર્વક પુરોહિત સુખના દિવસો નિર્ગમન કરવા લાગ્યો.

આ કથાનો ભાવાર્થ એ છે કે:—સોમદત્તના જેવો આ સંસારી જીવ છે. અને સહમિત્ર સમાન આ શરીર છે. આ શરીરનો જીવે નિરંતર સત્કાર કર્યો છે; તો પણ જ્યારે કર્મરાજા મરણ રૂપી આપત્તિ આપવા તૈયાર થાય છે ત્યારે આ શરીર જીવની સાથે એક ડગલું પણ આગળ જતું નથી. સર્વ સગાં વહાલાં છે તે પર્વમિત્રના જેવા છે. તેઓ સર્વે સ્મશાન સુધી જઈને પાછા વળે છે. સુખનું કારણ જે ધર્મ, તે પ્રણામમિત્ર જેવો છે અને તે પરલોકમાં પણ જીવની સાથે જ જાય છે.

તેથી હે મૈષ્ટ મનવાળી સ્ત્રીઓ! હું આ લોક સબંધી સુખના સ્વાદમાં મુગ્ધ થઈને પરલોકનું સુખ કરનાર ધર્મની જરા પણ ઉપેક્ષા નહિ કરૂં.

ત્યારપછી જયશ્રીએ કહ્યું —હે નાથ તમે [illegible] ઉદ્દિના નિધાન છો, તેવા [illegible] અમને મોહ પમાડો [illegible] નાગશ્રીની [illegible]

૨૫ નાગશ્રીની કથા

રમણિય નામના નગરમાં રૂપપ્રિય [illegible]

એકદા વિવાહ સંબંધી કોઇ કાર્ય પ્રસંગે મારા માતાપિતા મને એકલીને ઘેર મૂકીને બીજે ગામ ગયાં. જે દિવસે તેઓ ગયાં, તે જ દિવસે તે ચટ્ટ વિપ્ર મ્હારે ઘેર આવ્યો. મારા માતાપિતા ઘેર ન હતા, તો પણ મેં તેને અમારી સંપત્તિ પ્રમાણે સ્નાન, ભોજન ઇત્યાદિ કરાવ્યું. પછી જ્યારે સાંજ પડી ત્યારે અમારા ઘરનું સર્વસ્વ કે જે, એક જ ખાટલો પાથરવાનો હતો, તે મેં તેને સુવા માટે આપ્યો. પછી મેં વિચાર કર્યો કે-" ખાટલો તો મેં આને આપ્યો અને ઘરમાં ગોતરૂ સર્પ ફર્યા કરે છે, તો હું ઘરમાં જમીન પર શી રીતે સુઈ શકું! જમીન પર સુઈ રહેતાં મને સર્પની બીક લાગે છે, માટે આને આપેલા ખાટલા પર હું પણ સુઈ જાઉં. ગાઢ અંધકારવાળી રાત્રિમાં મને કોઈ દેખશે નહિ." એમ વિચારીને નિર્વિકાર ચિત્ત હું તો તેમાં જ સુતી; પરંતુ મ્હારા અંગના સ્પર્શથી તે અત્યંત કામાતુર થયો. તેણે લજ્જાને લીધે ક્ષોભ પામી વિષયનું રૂંધન કર્યું, તેથી તરત જ તેને શૂળ ઉત્પન્ન થયું, અને તે શૂળની પીડામાં જ તેના પ્રાણ ગયા.

તેને મૃત્યુ પામેલો જોઇ, ભય પામીને હું વિચારવા લાગી કેઃ— મારા-પાપિણીના દોષથી જ આ દ્વીજના પ્રાણ ગયા છે. અત્યારે આ વાત હું કોને કહું! આનો શો ઉપાય કરૂં! વળી હું એકલી શું કરૂં! અને શી રીતે આને ઘરમાંથી બહાર કાઢું! એમ વિચારી છેવટ ઉપાયનો નિશ્ચય કરી મેં રાક્ષસીની જેમ તેના શરીરનાં કકડે કકડાં કર્યાં અને ત્યાં જ ખાડો ખોદીને નિધાનની જેમ મેં તેને દાટી દીધા. પછી તે ખાડો પુરી દઈને ઉપર બધુ સાફ કરી દીધુ અને તેની કોઈને ખબર ન પડે એટલા માટે મેં તે જગ્યા ઉપર છાણ લીંપી નાખ્યાં. પછી તે સ્થાનને પુષ્પ ગંધ અને ધૂપ વડે સુવાસિત કર્યું. ત્યાર પછી કેટલાક દિવસે મારા માતપિતા ગામતરથી [illegible]

[illegible]

થી આખો રસ્તો સુગંધથી મ્હેંકી રહ્યો હતો. તેની તેજસ્વિતા પરત્વે વધુ શું કહીએ? ટુંકમાં તેના શરીરની કાંતિ જ એવી હતી કે જાણે તે સાક્ષાત્ શ્રીદેવીનો બીજો પુત્ર (કામદેવ) જ ન હોય!

તેનું આવું રૂપ જોઈને, ઉન્મત્ત લોચનવાળી તે સુલોચના તેનામાં મુગ્ધ બની ગઈ, અને વિચારવા લાગી:—જો આ પુરૂષને પરસ્પરની આકુલતાના બંધનથી આલિંગન કરાય, તો જ મ્હારો સ્ત્રી-જન્મ સફળ થયો કહેવાય. અરે! જો આ વખતે મ્હારે પાંખો હોત, તો શીઘ્રપણે હું ઉડીને તેની પાસે પહોંચી જાત, અને તેની સેવા કરત. પરંતુ અફસોસ! કે અત્યારે મ્હારી પાસે તેવું સાધન નથી. ખરેજ! આ પુરૂષ કેટલો બધો મનોહર દેખાય છે! એ પ્રમાણે લલિતા પોતાના મનમાં તે પુરૂષને મળવાના મનોરથ સેવતી હૃદયમાં ચિંતા કરવા લાગી. આ વખતે તેની પાસે રહેલી તેની ચતુર દાસીએ વિચાર કર્યો કે-ખરેખર! મ્હારી બાઈની દૃષ્ટિ આ યુવાન પુરૂષ ઉપર અત્યંત મોહ પામી છે. એમ વિચારી તે બોલી:—હે સ્વામિની! આપનું મન આ યુવાન પુરૂષમાં આસક્ત થયું છે, તેમાં કાંઈ આશ્ચર્ય નથી; કારણ કે-ચંદ્ર કોના લોચનને આનંદ નથી આપતો? તે સાંભળી લલિતા રાણીએ કહ્યું:—હે બુદ્ધિશાળી! તું ચતુર છે, તેથી મારા મનનો ભાવ જાણી ગઈ છું. માટે સાંભળ:—જો હું આ મનોહર દેખાતા પુરૂષ સાથે ક્રીડા કરીશ, તો જ હું સુખી થઈશ. માટે આ પુરૂષ કોણ છે તેની તું ખબર કાઢી આવ, ને પછી એવી રીતે કર કે, મારી સાથે તેનો સમાગમ થાય અને મારા શરીરને શાંતિ મળે.

પછી ધૈર્યરૂપ નાવડીથી કેટલીક મહાન નદી સમાન તે દાસી અન્તર [illegible]

રાણી પાસે આવી પહોંચી અને લલિતાંગ સંબંધી સર્વ વૃત્તાંત કહ્યો. તે વૃત્તાંત સાંભળી રાણી અત્યંત હર્ષ પામી અને લલિતાંગના સંગમનો જ વિચાર કરવા લાગી. તેવામાં તે નગરમાં કૌમુદીનો ઉત્સવ આવ્યો. તે વખતે પ્રશસ્ય ધાન્યના ખેતરોવાળી અને દૂધ જેવા ઉજ્જ્વળ સરોવરના પાણીવાળી નગરીની બહારની ભૂમિમાં રાજા અશ્વ ખેલાવવાની ક્રીડા કરવા ગયો. તેથી તે વખતે રાજમહેલ ચોતરફથી માણસ રહિત થયો; આ તકનો લાભ લઈ લલિતાએ તે જ દાસી દ્વારા લલિતાંગને બોલાવ્યો. દાસીએ પણ રાણીના વિનોદને અર્થે, નવિન યક્ષની પ્રતિમાના બ્હાને, તે પુરુષને અંતઃપુરમાં પ્રવેશ કરાવ્યો. ચિરકાળે એકઠા થયેલા તે લલિતા અને લલિતાંગ બન્નેએ લતા અને વૃક્ષની પેઠે પરસ્પર ગાઢ આલિંગન કર્યું.

અનુમાન કરવામાં નિપુણતાવાળા અંતઃપુરના રક્ષકોએ જાણ્યું કે-" નક્કી આજે અંતઃપુરમાં પરપુરૂષનો પ્રવેશ થયો છે. ખરેખર, આપણે ઠગાયા છીએ." એ પ્રમાણે તેઓ વિચાર કરતા હતા, તેવામાં અશ્વક્રીડા પૂર્ણ કરી રાજા પણ આવ્યો, એટલે રક્ષકોએ તેને વિનંતિપૂર્વક કહ્યું:—" અમને શંકા છે કે અંતઃપુરમાં કોઈ પરપુરૂષ આવ્યો છે." આ સાંભળી રાજાએ શબ્દ કરતી એવી પાદુકાનો ત્યાગ કરી, ચોરની પેઠે ધીમે પગલે અંતઃપુરમાં પ્રવેશ કર્યો. દ્વારમાં જ દૃષ્ટિ રાખીને બેઠેલી પેલી ચતુર દાસીએ રાજાને દૂરથી જ આવતો જોયો; એટલે તરત તેણે રાણીને જણાવ્યું. પછી રાણીએ અને દાસીએ મળીને, પરમ પ્રીતિનો [illegible] ને [illegible] ઉપાડી. ઉકરડા [illegible] [illegible] પડ્યો. અને [illegible]

રુધિરમય કોશથી બહાર નીકળેલા જીવની બરાબર સમજવું. જેમ તેની ધાત્રમાતા તેના દેહને મદદગાર થઈ, તેમ અહીં જીવને કર્મ-પરિણતિની શ્રેણી જાણવી. હવે જો કદાચ લલિતાંગના રૂપ પર મોહિત થયેલી રાણી ફરીથી તેને દાસી મારફતે અંતઃપુરમાં બોલાવે, તો તે ત્યાં ફરીથી જાય કે નહિ ?

આ સાંભળી જંબુકુમારની આઠે સ્ત્રીઓએ કહ્યું:—નાથ ! તે પુરુષ અલ્પ બુદ્ધિવાળો હોય તો પણ, વિષ્ટાના કુવામાં પડવાથી અનુભવેલા દુઃખને યાદ કરીને તે અંતઃપુરમાં કેમ જાય ? ત્યારે જંબુકુમારે કહ્યું:-કદાચ અજ્ઞાનના બળે મોહવશ તે પુરુષ અંતઃપુરમાં જાય પણ ખરો; પરંતુ હું તો ગર્ભમાં ઉત્પન્ન થવાના કારણ રૂપ તમને જ સમજીને, કદી પણ તમને ગ્રહણ નહિ કરું.

આ પ્રમાણે જંબુકુમારનો નિર્ણય જાણીને તે આઠે પત્નીઓ પ્રતિબોધ પામી અને જંબુકુમારની ક્ષમા માગીને આ પ્રમાણે કહેવા લાગી:— "હે નાથ ! જેમ તમે પોતે તરવા ઇચ્છો છો, તેમ અમને પણ તારો. મહાપુરૂષો કેવળ પોતાનું ઉદર ભરવાથી સંતુષ્ટ થતા નથી, પરંતુ હમેશાં તેઓ પરોપકારી જ હોય છે." ત્યારપછી જંબુકુમારને તેના માતાપિતાએ, સાસુસસરાઓએ તથા બંધુઓએ કહ્યું:—"તમે ખરે-ખરો ધર્મ જાણ્યો છે; તો હવે અમારે પણ તમારી સાથે પ્રવ્રજ્યા લેવાની છે." આ વખતે પ્રભવ પણ બોલ્યો કે:—હે મિત્ર ! હું મારા માતા પિતાની રજા લઈને જલદી આવીશ, અને અવશ્ય તમારી સાથે દીક્ષા લઈશ. જંબુકુમારે પણ પ્રભવને કહ્યું:—"હે મિત્ર ! તું વિઘ્ન રહિત થા, અને શુભ કાર્યમાં વિલંબ કરીશ નહિ."

પછી જ્યારે પ્રભાતકાળ થયો ત્યારે ભદ્ર મનવાળા જંબુકુમારે દીક્ષાના મહોત્સવની તૈયારી કરાવી. આચારને જાણનાર જંબુકુમારે 'આવો આચાર છે' એમ જાણીને પ્રથમ સ્નાન કર્યું. સર્વ અંગે પીઠી ચોળાવી અને રત્નમય અલંકારો ધારણ કર્યા. પછી અનાદૃત નામના દેવ જેનું સાન્નિધ્ય કરતા હતા, એવા જંબુકુમારે હજાર માણસોએ

સર્ગ ૪ થો.

એકદા શ્રી સુધર્મા ગણધર, જંબુસ્વામી વગેરે શિષ્યો સહિત પૃથ્વી પર વિહાર કરતા કરતા, ચંપાનગરીએ પધાર્યા અને નગરીની બહારના ઉદ્યાનમાં સમવસર્યા. તે વખતે તેઓશ્રીના ચરણ કમળને વંદના કરવા માટે નગરજનોનાં ટોળેટોળાં અત્યંત હર્ષપૂર્વક ઉદ્યાન તરફ જવા લાગ્યા. પગે ચાલતી નગરની કેટલીએક સ્ત્રીઓ, પગના નૂપુરનો રણકાર કરતી જવા લાગી, તે વખતે તેમના મસ્તકની વેણીઓ ઢીલી પડી જવાથી, તેમાંથી પુષ્પો ખરીને નીચે પડી જવા લાગ્યા. કેટલીએક સ્ત્રીઓ પતિ સાથે રથમાં બેસીને જવા લાગી અને રથને ઉતાવળે હંકારતાનું સૂચન કરવા લાગી. કેટલીએક શ્રાવિકાઓ તો, પરંતુ બીજું બધું કામ છોડી દઈને, કેડમાં બાળકોને બેસાડી ઉદ્યાન તરફ જવા લાગી, તેથી તે વાનરવાળા વૃક્ષો જેવી શોભતી હતી. ચાલતાં કુંડળવાળા કેટલાક શેઠીઆઓ ઘોડા પર બેસી, શ્વેત છત્રો વડે આકાશને કમળવાળું કરતા આવ્યા. ઉતાવળથી જતા શ્રીમંતોના પરસ્પર અથડાવાથી તૂટી ગએલા હારના મોતીઓ વડે માર્ગની પૃથ્વી વ્યાપ્ત થઈ ગઈ.

આ વખતે ચંપાનગરીમાં કુણિક રાજા રાજ્ય કરતો હતો. [illegible] રીતે લોકોને જતાં જોઈ, તે રાજા પોતાના છડીદારને પૂછવા [illegible] શું આજે નગરીની [illegible] કોઈ ઉજાણીનો મહોત્સવ [illegible] કૌમુદિ-ઉત્સવ જેવું બાગે

કલ્યાણના કારણરૂપ એવા ભદ્ર હસ્તિ પર આરૂઢ થયો; એટલે તે પર્વતપર ચડેલા સિંહની જેવો શોભવા લાગ્યો. પછી આકાશમાં વીજળીની રેખાની જેમ, અંકુશને હાથથી ફેરવતો તે કુણિક રાજા, પોતાના બંને પગ વડે હાથીને ચાલવાની પ્રેરણા આપવા લાગ્યો. હાથી પણ 'મ્હારા પગના ભારથી આ પૃથ્વી દબાઈ ન જાઓ' એમ ધારી કૃપા બતાવતો હોય તેમ, ધીરે ધીરે ચાલવા લાગ્યો. મ્હોટી ગર્જના કરતો અને નિરંતર મદજળ વર્ષાવતો તે હાથી જાણે પૃથ્વી પર આવેલો મેઘ હોય તેવો લોકોએ જોયો. પછી જાણે નૃત્ય કરતા હોય તેમ કુદતા, જેના દીર્ઘચરણો મુખના અગ્રભાગનો સ્પર્શ કરતા હતા, તથા જેના પર સ્વારો બેઠેલા હતા, એવા લાખો અશ્વો તે હાથીની ફરતા ફરી વળ્યા. તે વખતે વિજય સૂચવનાર અનેક ઉત્તમ વાજિંત્રો વાગવા લાગ્યા. તેના વગાડનારાઓએ તેનો ધ્વનિ પરસ્પરના વાજિંત્રોમાં એક કરી નાખ્યો. ચોતરફ શબ્દ કરતા એવા વાજિંત્રોના પ્રતિઘોષને લીધે આકાશ, એ એક મ્હોટું દૈવી વાજિંત્ર હોય નહિ! તેવું જણાવા લાગ્યું.

આ રીતે પરિવાર સહિત રાજા સુધર્માસ્વામીના ચરણકમળ વડે પવિત્ર થયેલાં વનના મધ્યભાગમાં આવ્યો. પછી હાથીના કુંભસ્થળ ઉપર અંકુશનો પ્રહાર કરી તેને ઉભો રાખ્યો અને તે હાથીના ગળે બાંધેલા દોરડાને પકડીને તે શ્રેષ્ઠ રાજા નીચે ઉતર્યો. પછી તે મહા-પરાક્રમી રાજાએ પાદુકાનો ત્યાગ કર્યો, છત્ર ચામરને દૂર કર્યા, તેમજ પ્રતિહારના હાથનો ટેકો પણ મૂકી દીધો; તે વખતે તે રાજા ભક્તિને લીધે પોતાને પણ સામાન્ય માણસ જેવો માનવા લાગ્યો. વંદન કરતા સાધુઓને જોઈ તે હર્ષથી પ્રફુલ્લિત થયો અને દૂરથી જ સુધર્માસ્વામીને જોઈ, મસ્તક ઉપર અંજલિ કરી તેણે તેમને વંદન કર્યું. વંદન કરીને, ભક્તોમાં અગ્રેસર એવો તે રાજા તેમના લઘુ શિષ્યની પેઠે તેમના મુખ તરફ જ દૃષ્ટિ રાખીને તેમની સામે બેઠો.

છેલ્લો ભવ છે, અને તેઓ છેલ્લા કેવળી છે; તેઓ આ જ ભવમાં સિદ્ધ થશે. વળી શ્રી મહાવીર સ્વામીએ કહ્યું છે કે:–આ જંબુસ્વામી મોક્ષમાં જશે ત્યાર પછી કોઈને મનઃપર્યવ જ્ઞાન અને પરમ અવધિજ્ઞાન થશે નહિ. તેમજ આહારિક શરીરની લબ્ધિ, જિનકલ્પીપણું, પુલાક લબ્ધિ, ઉપશમ શ્રેણિ, ક્ષપક શ્રેણિનું આરોહણ અને છેલ્લા ત્રણ ચારિત્ર (પરિહાર વિશુદ્ધ, સુક્ષ્મ સંપરાય ને યથાખ્યાત) એ દશ વસ્તુમાંનું કાંઈપણ કોઈને પ્રાપ્ત થશે નહિ. એજ પ્રમાણે આગળ પણ ઘણું થતું જશે.

આ પ્રમાણે સુધર્મા સ્વામીનાં વચન સાંભળી, તેમના ચરણકમળને વંદન કરી કૂણિક રાજા પાછો ચંપાનગરીમાં ગયો. સુધર્મા સ્વામી પણ પરિવાર સહિત તે સ્થાનેથી વિહાર કરી શ્રી મહાવીર સ્વામી પાસે ગયા, અને તેમની સાથે વિહાર કરવા લાગ્યા.

સુધર્મા સ્વામીએ પચાસ વર્ષની વયે દીક્ષા લીધી હતી, અને ત્રીશ વર્ષ સુધી તેમણે છેલ્લા તીર્થંકર શ્રી મહાવીર સ્વામીની સેવા કરી હતી. મહાવીર સ્વામી મોક્ષે ગયા પછી, તીર્થને પ્રવર્તાવતા શ્રી સુધર્મા ગણધર બાર વર્ષ સુધી છદ્મસ્થપણે રહ્યા હતા. ત્યાર પછી એટલે બાણું વર્ષની ઉંમરે તેમને કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત થયું. પછી આઠ વર્ષ સુધી તેઓ ભવ્ય પ્રાણિઓને બોધ દેતા પૃથ્વીપર વિચર્યા. સો વર્ષ પૂર્ણ થયે પોતાનો નિર્વાણ સમય નજીક જાણ્યો ત્યારે તેમણે શ્રી જંબુસ્વામીને ગણધરપદે સ્થાપન કર્યા.

સર્વ પ્રાણી પર દયાવાળા શ્રી જંબુસ્વામી પણ ઉગ્ર તપ કરી, કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી ભવ્ય પ્રાણિઓને પ્રતિબોધ આપતા. [illegible] શ્રી મહાવીરસ્વામીના મોક્ષ દિવસથી [illegible] પ્રભવમુનિને પોતાના પદ પર [illegible] કરી [illegible]

(સર્ગ [illegible])

ઇતિ શ્રી જંબુસ્વામી [illegible] સમાપ્ત

માતાજી ! અનુમતિ દ્યો મુજ આજ, જેમ સિઝે વંછિત કાજ;
માતાજી, અનુમતિ૦ એ આંકણી. ૧

ચારિત્રપંથ છે દોહિલો રે, વ્રત છે ખાંડાની ધાર,
લઘુવય છે વત્સ તુમતણું રે, કેમ પળે પંચાચાર;
કુમરજી ! વ્રતની મ કરો વાત, તું મુજ એક અંગજાત કુ૦ વ્ર૦ ૨

એકલવિહારે વિચરવું રે, રહેવું વન ઉદ્યાન,
ભૂમિસંથારે પોઢવું રે, ધરવું ધર્મનું ધ્યાન; કુ૦ વ્ર૦ ૩

પાય અણવાણે ચાલવું રે, ફરવું દેશ વિદેશ;
નિરસ આહાર લેવો સદા રે, પરિસહ કેમ સહીશ ! કુ૦ વ્ર૦ ૪

કુમર કહે માતા પ્રત્યે રે, એ સંસાર અસાર,
તન ધન યૌવન કારમું રે, જાતાં ન લાગે વાર. મા૦ અ૦ ૫

માતા કહે આલ્હાદથી રે, વત્સ પરણો શુભ નાર,
યૌવનવય સુખ ભોગવી રે, પછી લેજે સંયમ ભાર. કુ૦ વ્ર૦ ૬

માતપિતાએ આગ્રહ કરી રે, પરણાવી આઠ નાર,
જળથી કમળ જેમ ભિન્ન રહે રે, તેમ રહે જંબુકુમાર. કુ૦ વ્ર૦ ૭

ઢાળ ૩ જી.

[સખીરી આવ્યો વસંત, અટારડો અટારડો. એ દેશી.]

સનેહી પ્રીતમને કહે કામિની કામિની, સુણો સ્વામી અરદાસ,
સુપૂર્ણિમા સાંભળો, સનેહી અમૃતરસ મૂકી કરી, મૂ૦
કહો કોણ પીવે છાસ. સુ૦ ૧

[illegible]

સનેહી કિંપાક ફળ અતિ ફુટડાં, ફુ૦ ખાવતાં લાગે મિષ્ટ, સુ૦
સનેહી વિષ પસરે જબ અંગમાં, અં૦ ત્યારે હોવે અનિષ્ટ. સુ૦ ૫
સનેહી દીપ અતી નિરખ કાયરાં, કા૦ રોણ ઝંપાવે રૂપ; સુ૦
સનેહી નારી તે વિષ વેલડી, વે૦ વિષયાસ વિષ ધૂપ. સુ૦ ૬
સનેહી એવું જાણી પરિહરો, પ૦ સંસાર માયા જાળ; સુ૦
સનેહી જો મુજથું તુમ નેહ છે, ને૦ તો મત ધરો કાંઈ ઉજમાળ. સુ૦ ૭

ઢાળ ૮મી

[નમો નમો મનક મહામુનિ એ દેશી.]

ગૌતમે પ્રભવો આવીઓ, પાંચમે ચોરની સંગ રે,
વિદ્યાએ તાળાં ઉઘાડીયાં, મન ધરીને ઉમંગ રે;
નમો નમો શ્રી જંબુસ્વામીને, એ આંકણી ૧
જંબુએ નવપદ ધ્યાનથી, થંભ્યા તે અતિ રંગ રે,
થંભ તણી પરે સ્થિર રહ્યા, પ્રભવો કહે [illegible] રે. નમો૦ ૨
પ્રભવો કહે જંબુ પ્રતે, દો વિદ્યા મુજ એહ રે,
જંબુ કહે મેં મુજ ક્ને, કિ વિદ્યાનું એહ રે. નમો૦ ૩
[illegible]
[illegible]
[illegible]